

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΒΕΒΛΗΘΕΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΔΟΤΟ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΗΗΝΟΙ."
ΑΘΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1945

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Γρ. Τηλικίδης Για την προκοπή της Ἑλληνικῆς Λαογραφίας σελ. 321

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ι. Σ.	Χρονικά Κοτυώρων (συνέχεια)	322
Α. Νικολαΐδης	Κορόνιξα ἢ Κορόξενα	328
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνις)	Γεωγραφικὸν καὶ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ἐπαρχίας Χαλδίας	332

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

Ι. Τ. Παμπούκης	Νιώτικοι μῦθοι	333
(Δ. Κ. Π.) Σταυριώτης	Δίστιχα περιοχῆς Σταυρί (συνέχεια)	339
Τσιτενὸς	Πῶς ἀλώνιζαμ' σὴν Τσίτεν (συνέχεια καὶ τέλος)	342
Π. Μελανοφρύδης	Ἀνέκδοτα Χαλδίας	346
Τσιτενὸς	Τσίτης	347
Εὐκλ. Θρουμμουλόπουλος	Κοτυώρων	347
Ξ. Ξενίτας	Ποντιακὴ Μουσικὴ	348

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Π. Η. Μελανοφρύδης	Τρεῖς ἐπιστολές του 1) στὸν Ξενίτα 2) στὸν Ἡλία Τσιρκινίδη καὶ 3) Σὸν τραγωδῶνον τὸν Σταυρέτεν τῇ Τδιρκίν τὸν Λίαν	349
--------------------	--	-----

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Διεύθυνση	Προκήρυξη διαγωνισμοῦ γιὰ συλλογὴ στοιχείων προσφορᾶς τῶν Ποντίων στὸν Ἑλληνοϊταλικὸ καὶ Ἑλληνογερμανικὸ πό- λεμο τοῦ 1940—41	351
Ξ. Ξενίτας	Ἡ καλλιέργεια τῆς φουντουκιᾶς	351
Διεύθυνση	Τυπογραφικὲς ἀβλεψίες στὸ 13ο τεῦχος	352

ΕΙΚΟΝΕΣ

— Ἡ «Ψωμιάδειος Σχολή» Κοτυώρων	323
— Θεμιστοκλῆς Ν. Παστιάδης	325
— Ἡ Ἑλληνικὴ συνοικία τῆς Ὑπαπαντῆς (Κοτυώρων)	327

(Τὰ κλισέ τῶν εἰκόνων μᾶς τὰ παραχώρησε ὁ Ξ. Ἀκογλούς ἀπὸ προηγούμενο ἔργο του).

—Προφορὰ τῶν συμβατικῶν τοῦ ποντιακοῦ κειμένου.

α̣=(πολὺ ἀνοιχτὸ ε) φθόγγος ἀνάμεσα στὰ φωνήεντα ε̣ καὶ α. ο̣=ὅπως
τὸ γαλλικὸ eu. ζ̣=ὅπως τὸ γαλλικὸ j. κ̣=ὅταν εἶναι μπροστὰ σὲ α̣, ε καὶ ι, ὅπως
τὸ γαλλικὸ q στὶς λέξεις quelle ἢ qui, δηλαδή μὲ δασιὰ προφορὰ. Ὅταν εἶναι
μπροστὰ ἀπὸ α, ο καὶ ου, ὅπως τὸ γαλλικὸ c στὶς λέξεις carte, contre, coudre.
ξ̣=ὅπως στὸ γαλλικὸ kch. π̣=τὸ δασὺ π, ὅπως τὸ γερμανικὸ p. δ̣=ὅπως τὸ
γαλλικὸ ch. τ̣=τὸ δασὺ τ, ὅπως τὸ γερμανικὸ t. χ̣=ὅπως τὸ γαλλικὸ ch. ψ̣=
ὅπως τὸ γαλλικὸ rch. γ̣=ὅπως στὴ συλλαβὴ γα, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μπροστὰ
ἀπὸ ι. κ̣=ὅπως τὸ γαλλικὸ g στὴ λέξη guerre. π̣=ὅπως τὸ γαλλικὸ b. τ̣=
ὅπως τὸ γαλλικὸ d. χ̣=τραχιὰ προφορὰ ὅπως στὸ ἄχ, ἔστω κι ἂν εἶναι μπρο-
στὰ ἀπὸ ι. Ἡ ρηματικὴ κατάληξη -αὺ, -εὺ προφέρεται ἀβ, ἐβ καὶ ὄχι ἀφ, ἐφ.
Τὸ ἄτονο ι σὲ νεοελληνικὸ δίφθογγο προφέρεται σὰν ἡμίφωνο λ.χ. ξαί, ναίλοϊ,
ἐφτάει, κρούει. Τὸ ι σὲ τούρκικες λέξεις προφέρεται βαθύ, ἀνάμεσα στὸ
φθόγγο ι καὶ ου.

Σημείωση. Τὰ παραπάνω συμβατικὰ γράμματα γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς προφορᾶς, γιὰ τεχνικοὺς λό-
γους, δὲν μπόρεσε νὰ παρουσιάσουν ὁμοιομορφία. Ἡ ἔλλειψη αὐτὴ θὰ τακτοποιηθεῖ μὲ τὸ ἐπιτρέψουν
οἱ περιστάσεις. Γιὰ τὸν ἴδιον λόγον τὰ συμβατικὰ γράμματα ἀποδίδονται μόνον μὲ στοιχεῖα τῶν 10.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΗΝΟΙ,"

ΧΡΟΝΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1945

ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛ. 29.193

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΕΕΝΟΣ ΕΕΝΙΤΑΣ

ΤΑΜΙΑΣ
ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΛΙΔΗΣ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
ἀπευθύνονται στὸ Διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ, Μενάνδρου 4, Ἀθήνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΧ. 100

ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΓΝΩΜΕΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΚΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΤΟΥ ΓΡ. ΤΗΛΙΚΙΑΝ

Ἡ καθυστέρηση στὸν τομέα τῆς πνευματικῆς ἐπιδόσεως καὶ καλλιέργειας, ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ ἀρνητικὰ γνωρίσματα τῆς νεώτερης ἱστορίας μας, ἐμφανίζεται περισσότερο κτυπητὰ στὶς βοηθητικές, ἀλλὰ πολὺ οὐσιαστικές λειτουργίες τοῦ τομέα αὐτοῦ, στὶς λειτουργίες—«κρίκους», ὡς εἶναι ἡ λαογραφία, ποὺ στὴν περιοχὴ τῶν πηγαιῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Πνεύματος μὲ τὰ γνωστὰ μέσα τῆς αὐθόρμητης, μὰ σοφῆς λαϊκῆς δημιουργίας, ἐρμηνεύει τὴν ὀργανικὴ «ἐν Χρόνῳ» ἐνότητα τοῦ Παρελθόντος—Παρόντος—Μέλλοντος.

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ γιὰ τὴν καθυστέρησή μας δὲ στηρίζεται ἐπάνω σὲ συμπεράσματα ποὺ βγαίνουν ἀπὸ συγκρίσεις καὶ παραλληλισμοὺς μὲ ἀνάλογες ἐκδηλώσεις στὴ ζωὴ πρωτοπόρων λαῶν (ποὺ θὰ ἦταν ἀπαράδεκτο) ἀλλὰ στὴ σωστὴ ἐκτίμηση τῶν δυνατοτήτων ποὺ διαθέτουμε γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ζωτικῶν αὐτῶν γιὰ τὴν ὑπαρξή μας προβλημάτων. Ἐπίσης στὶς συγκρίσεις μὲ ἐπιδόσεις γειτονικῶν λαῶν, ὅπου οἱ συνθήκες τῆς γενικῆς ἐξελίξεως, ποὺ προσδιορίζουν τὶς «δυνατότητες», βρίσκονται στὸ αὐτὸ περίπου ἐπίπεδο μὲ τὶς δικές μας καὶ μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν σὰν κριτήρια ἑμμεσά, ἀλλὰ ἀντικειμενικά, γιὰ τὸ θετικό της προσδιορισμό. Τέλος στὶς παρατηρήσεις ἐπάνω στὴν ἐξέλιξη τῶν δαπανῶν τοῦ Κρατικοῦ μας προϋπολογισμοῦ. Ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν στοιχείων αὐτῶν προκύπτει:

1) Πῶς γιὰ τὴ βασικὴ λειτουργία τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς—τὴ Λαϊκὴ Παιδεία—δαπανοῦμε τὸ μικρότερο ποσοστό: 1 1/2—2 ο)ο μέχρι τοῦ 1923 ποὺ σημαίνει 100 δρχ. κατὰ κεφαλὴ κατοίκου, τὴ στιγμή ποὺ στὰ γειτονικά κράτη ἐδαπανοῦσαν 4—6 ο)ο κατὰ τὴν ἀντιστοιχὴ περίοδο, δηλ. 300 δρχ. κατὰ κεφαλὴ κατοίκου (βλ. Στατιστικὴ τῆς Κοιν. τῶν Ἑθνῶν, Πρακτικά Ἀνωτ. Ἐκπαιδ. Συμβουλίου).

2) Πῶς γιὰ τὶς βοηθητικές λειτουργίες—Λαογραφικὲς ἔρευνες, βιβλιοθῆκες κλπ.—στὸν Κρατικὸ Προϋπολογισμό ἡ δὲν ἀναγράφονται πιστώσεις ἢ ἀναφέρονται ποσὰ τόσο γελοῖα, ποὺ ἐντρέπεται κανεὶς νὰ τὰ παραθέσει. Ὅ,τι ἄξιο λόγου συντελέσθη στὸν τομέα αὐτὸ τῶν βοηθητικῶν λειτουργιῶν τῆς Πνευματικῆς ζωῆς, ὀφείλεται στὴν ἀτομικὴ ἢ ὁμαδικὴ πρωτοβουλία. Μὲ πίστη καὶ ἀφοσίωση ἐθελοντικὴ, ἱδρύονται ἐταιρεῖες Λαογραφικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς βιβλιοθῆκες, λαογραφικὰ περιοδικὰ κλπ. Κατ'ὀρθωσαν οἱ ἀφανεῖς αὐτοὶ ἐργάτες τοῦ πολιτισμοῦ νὰ πραγματοποιήσουν ἱκανοποιητικὲς ἀποδόσεις στὸν παραμελημένο ἀπὸ τὸ ἔπλημο Κράτος Πνευματικὸ τομέα.

Ὅμως οἱ ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικὲς πρωτοβουλίες στὴν ἐποχὴ μας, ὅσον ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς περιορίζει καὶ σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἀχρηστεύει τὶς δυνατότητες τῶν ἐθελοντικῶν καὶ ἀλτρουϊстикῶν πρωτοβουλιῶν, δὲν μποροῦν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ μεγάλα αὐτὰ προβλήματα τοῦ πνευματικοῦ μας συγχρονισμοῦ, ἂν δὲν ἐξασφαλίσουν τὴ γενναία συνδρομὴ τοῦ Κράτους. Αὐτὸ πρὸ παντὸς πρέπει νὰ λεχθεῖ γιὰ τὴν Λαογραφία, ποὺ ἡ περιοχὴ καὶ τὸ ὕλικο της εἶναι ἀπέραντα.

Πῶς μπορεῖ, ἡ πιὸ σωστά, πῶς πρέπει νὰ ἐκδηλωθεῖ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπισήμου Κράτους γιὰ τὴ λαογραφία:

Κατὰ τὴν ταπεινὴ μας γνώμη μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

1) Στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὅπου, ὡς γνωστὸ, λειτουργεῖ Διεύθυνση Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, νὰ ἱδρυθεῖ Ἰνστιτοῦτο Λαογραφίας μὲ ἀρχικὸ ὀργανωτικὸ πυρῆνα τὴ διεύθυνση αὐτὴ τῆς λαογραφίας, μὲ ἀπλὴ μετονομασία καὶ βαθμιαία ὀργανωτικὴ ἀνάπτυξη τῶν λειτουργιῶν της. Σὰν πρώτη σημαντικὴ μεταβολὴ θὰ εἶναι ἡ ἐνσωμάτωση στὸ Ἰνστιτοῦτο ὄλων τῶν λαογραφικῶν ἐταιρειῶν καὶ σωματείων

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΟΤΥΩΡΩΝ *

ΑΠΟ ΤΟ 1914 ΕΩΣ ΤΟ 1922

Τοῦ Ι. Σ.

Μὰ ἡ μόρφωση που δίνει τὸ σχολεῖο εἶναι ἀπελπιστικὰ ξερή, τυπική, σχολαστική. Βασί-
λεύει ἡ περιλάλητη τεχνολογία καὶ τὸ συντα-
χτικό, ἀρρώστεια γενικὴ τότε, τυραννικότερη
στὲς φτωχὲς καὶ ἀπόκεντρες περιοχές. Ἀπὸ
κοντὰ, στὴ διάθεση τῶν δυῶν λίγη Χρηστο-
μάθεια, λίγος ἀκρωτηριασμένος Λουκιανός,
κάποιος παραμορφωμένος Πλάτωνας συμπλη-
ρῶνουν τὴ θλιβερὴ εἰκόνα. Εἶναι ἡ ἀπήχηση
ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ Ἐλεύθερου Κρά-
τους, που μὲ τὴν ὑπερκαθαρεύουσα καὶ μὲ τὴν
παρεξηγημένη ἀρχαία γλῶσσα κίνησε «ὅπως
τὸ περιούσιον Ἔθνος εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀναγá-
γη ἢ καταγάγη—ἐλεύτερα!—εὐκλειαν». Σπολ-
λάτη!

Σχεδὸν ἀγράμματα βγαίνουν τὰ παιδιὰ
ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἀνίκανα νὰ διατυπώσουν μιὰ
σκέψη στὴν κοινὴ γλῶσσα. Νὰ γράψουν μιὰ
ἐπιστολὴ ἀπὸ ὀχτὼ σειρές. Ὅ,τι μαθαίνουν
τ' ἀφήνουν μέσα στὸ σχολεῖο. Ὁ κοσμάκης
δὲν βλέπει στὴ ζωὴ του πρακτικὴ ὠφέλεια
ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἡ σχολικὴ μόρφωση δὲν βρί-
σκει τὴ δικαίωσή της μέσα στὴ ζωὴ. Καὶ ὁ
λαός, ὁ πολὺς λαός, ἐπιμένει στὴ συμβατικὴ

*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ 130 τεύχος.

πρὸς τὰ διατηρήσουν τὴν σχετικὴ τους
αὐτοτέλεια.

2) Ὅλα τὰ περιοδικὰ ποὺ ἐκδίδονται
ἀπὸ τὰ λαογραφικὰ καὶ ἄλλα σωματεῖα
θὰ θεωρηθοῦν ὄργανα τοῦ Ἰνστιτούτου
καὶ οἱ συνεργαζόμενοι σ' αὐτὰ λαογρά-
φοι θὰ ἔχουν τὴν ἰδιότητα ἢ τὸν ἐπίσημο
τίτλο τῶν καθοδηγητῶν, ποὺ τὸ Ἰνστι-
τούτο θὰ τοὺς χρησιμοποιήσει γιὰ καθο-
δήγηση τῶν συλλογέων λαογραφικοῦ ὁ-
λικοῦ. Οἱ κατὰ τόπους συλλογεῖς θὰ χα-
ρακτηρισθοῦν ὡς βοηθοὶ τῶν καθοδηγη-
τῶν καὶ μέλη τοῦ Ἰνστιτούτου.

3) Σὲ συνεννόηση μὲ τὸ ὑπουργεῖο Παι-
δείας τὸ Ἰνστιτούτο θὰ στέλνει καθοδη-
γητὲς στὰ διάφορα συνέδρια τῶν λειτουρ-
γῶν τῆς στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, ὅ-
που θὰ κάμνουν διαλέξεις σχετικὲς μὲ
τὸν καλύτερο τρόπο τῆς συλλογῆς λαο-
γραφικοῦ ὕλικου, τῆς ὁργανώσεως τοπι-
κῶν παραρτημάτων κλπ.

Αὐτὰ εἶναι τὰ βασικὰ σημεῖα τοῦ σχε-
δίου. Οἱ λεπτομέρειες εἶναι εὐκολο νὰ
καθοριστοῦν. Ἔτσι ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ
συστηματοποιηθῇ ἡ ἐργασία στὸν τομέα
τῆς Λαογραφίας, γιὰ τὴν ἀποτελεσματι-
κότερη ἀπόδοσή της, γιὰ τὴν προκοπὴ της.

ἀλήθεια τῆς παλαιᾶς ποντιακῆς παροιμίας :
«Τὰ γράμματα φαντάσματα, υἱέ μ' τὴ λύρα σ'
παῖξον!»—ὁ λαὸς στὴν ὁμαδικὴ χρῆση του δὲν
λαθεύει ποτές!...

Μὰ καὶ τὸ τέτοιο σχολεῖο δὲν εἶναι διαρ-
χείας. Οἱ φτώχειες τὸ καταργοῦν πολλὰς φο-
ρὲς, τὸ ὑποβιβάζουν. Ἀλλὰ κ' οἱ διαμάχες με-
ταξὺ τῶν σχολικῶν ἐφόρων καὶ τῶν ἀντιπά-
λων τους. Γιὰ λόγους ἐθνικοὺς πάντα, δηλα-
δῆ.. προσωπικοὺς—ταμειακοὺς συνήθως.

Ὁ Π. Τριανταφυλλίδης στὴν ἴδια σελίδα
138 τοῦ παραπάνω ἔργου του, γεμάτου ἐθνικὸ
παλμό, γράφει : «Οἱ Κοτυωρίται διατηροῦσι
Σχολεῖον Ἑλληνικὸν καὶ Ἀλληλοδιδασκαλικόν,
ἀλλ' οὔτε λόγου ἀξία οὔτε διαρκή».

Ἡ κατάσταση αὕτη, στὸν τομέα τῆς πνευ-
ματικῆς κίνησης, που βασικὰ σημάδια εἶναι
ἡ μικρὴ ἡλικία τῆς Κοινότητος καὶ ἡ φτώ-
χεια, θὰ διαρκέσει, μὲ μικρὴ καὶ σὲ ἀργό
ρυθμὸ διαφοροποίηση καὶ βελτίωση, ἕως τὰ
1890 περίπου. Νά, γιατί ὁ τόπος παρῶσ' ἔ-
ως τὰ τελευταῖα, σχετικὴ μορφωτικὴ καὶ πο-
λιτιστικὴ καθυστέρηση σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες
Κοινότητες, τῆς Κερασούντας, νὰ ποῦμε, τῆς
Σαμφούντας.—Δὲν γίνετ' ἐδῶ λόγος γιὰ τὴν
Τραπεζούντα. Αὕτη σιάνθησε πάντα τῆς καὶ
πνευματικὴ πρωτεύουσα τοῦ Πόντου.

Γ' Στάδιο.

Μέσα στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 19ου αἰώ-
τα τὰ πράγματα τοῦ τόπου παίρνουν ἀποφα-
σιστικὴ κ' ἐλπιδοφόρα τροπὴ : Τὸ ἐλληνικὸ
στοιχεῖο, παραιτόντας τὴν καλλιέργεια τοῦ
ρυζιοῦ, καταπιάνεται τὴ φυτεῖα τῶν φουν-
τουκιῶν. Εἰσηγητὲς καὶ προπαγανδιστὲς ποὺ
πρῶτοι ἐπιχειροῦν κ' ἐπιτυχαίνουν, εἶναι : ὁ
Δημήτριος Σιδηρόπουλος (Καράδμητ'), ὁ Γιάν-
νης Τουγκουρίδης, ὁ Γιάννης Λεζκίν. Ἡ
φουντουκοκαλλιέργεια καὶ παραγωγή εὐδοκι-
μεῖ. Τὸ κλίμα, ἡ γῆς, τὸ εὖνοσύν. Βγαίνουν
διάφορες ποικιλίαις φουντοῦκι. Δίνεται γερὸ
σπρώξιμο κ' ἀνέβασμα στὸν οἰκονομικὸ ρυθ-
μὸ τοῦ τόπου. Ἐμπορικοὶ οἰκοὶ τῆς Τραπε-
ζούντας καὶ Κερασούντας ἰδρύουν στὰ Κωτύω-
ρα ὑποκαταστήματα : Ὁ Κακουλίδης στὰ 1890
περίπου, ἀκολούθως ὁ Πισάνης, οἱ Ἀδελφοὶ
Τομπούλη, ἀργότερα ὁ οἶκος Χοστράσης. Ἀρ-
χίζει ζωηρότερο, ὀλοένα, ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο
φουντουκιῶν, καρυδιῶν, ὀσπρίων, καλαμπο-
κιοῦ, αὐγῶν, δερμάτων, βουτύρου κλπ.

Τὸ διενεργοῦν οἱ ξένοι αὐτοὶ οἰκοὶ. Οἱ ντό-
πιοι δὲν διαθέτουν τίς οἰκονομικὰς δυνατότη-
τες, κυρίως ὁμως δὲν ἔχουν τὴν παράδοση, τὴ
σχετικὴ μόρφωση, τὸν ἀγέρα. Εἶναι καθυστε-
ρημένοι στὴ μόρφωση, ὅπως ἐρμηνεύτηκε πα-

ραπάνω. Κάνουνε, στα πιοπάνω είδη, τόν μεταπράτη στους ξένους αυτούς οίκους.

Τό εισαγωγικό όμως εμπόριο τῶ κρατῶν οἱ ἔμποροι καὶ μικρέμποροι τοῦ τόπου, μεγαλοπακάληδες, ὑφασματοπῶλες κλπ. Ἐγκαινιάζεται πιά ἀτμοπλοϊκή συγκοινωνία μὲ τὴν Κων/πολη. Καὶ τὸ εμπόριο διενεργεῖται μὲ ἀπευθείας παραγγελίες ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ σὲ λίγο κι' ἀπὸ τὴν Τεργέστη, Μασσαλία κλπ.

Φυσικά, ἡ κατάσταση αὐτὴ διαμορφώνεται μὲ ἀναβαθμούς, ὁλοκληρώνεται στὴν ἀρχὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνα καὶ παίρνει ὅλη τῆς τὴν ἐκφραση

Μὰ στὰ 1910 θ' ἀγκυροβολοῦν 2—3 τὴν ἡμέρα, ἀπὸ διάφορες σημαῖες. Καὶ τρίτο : Στὰ 1890 ξεφορτώνονται γιὰ ὅλη τὴν πόλη καὶ τὰ χωριά τῆς μόνο 15 βαρέλια ζάχαρη, σὲ κῶνους, ἑτησίως. Ἡ χρῆση εἶνε περιορισμένη πολὺ, μᾶλλον γιὰ φάρμακο. Ὁ κόσμος χρησιμοποιοῖ ἀκόμα μέλι, πετμέξι. Ἡ χρῆση τῆς ζάχαρης γιὰ τσάϊ, καφέ, θὰ γενικευτεῖ ἀργότερα καὶ σὲ μιὰ 10ετία. Γιατί νὰ μὴ συμπληρώσουμε : Ὑπολείμματα τῆς τέτοιας χρήσης θὰ βροῦμε καὶ τὸ 1911 ἀκόμα : Οἱ πρόκριτοι ἐπισκέπτονται τὸν εὐεργέτη τῆς Κοινότητος Χ''

Ψωμιάδειος Σχολή.

μέσω στὴν πρώτη δεκαετία ἀπὸ τὸ 1900. Τὰ παρακάτω θὰ δόσουνε μιὰ ξεκάθαρη εἰκόνα : Τὸ 1915 ἀνάμεσα στὰ χαρτιὰ ἀλλοτινοῦ μικρέμπορου, που πέθανε στὰ 1902, βρίσκεται ἐπιστολὴ ἔμπορου ἀνταποκριτῆ του, ἀπὸ τὴ Σαμψούντα, μὲ χρονολογία 1878. Τοῦ στέλνει λίγο κινίνο χῦμα. Τοῦ τὸ συστήνει σὰν πολὺ ἀποτελεσματικὸ κατὰ τῆς ἐλονοσίας. Τὸν παρακαλεῖ νὰ τὸ μοιράσει δωρεὰν στὸν κόσμον ἐκεῖ, στὰ Κοτύωρα, νὰ τὸ προπαγανδίσει. Κ' ἐκφράζει τὴν βεβαιότητα, ὅτι θὰ γίνεῖ καλὴ δουλειὰ πάνω σ' αὐτὸ τὸ φάρμακο... Ἄλλο : Στὸ 1890 ἀγκυροβολεῖ στὸ λιμένα τῶν Κοτυώρων μόνο ἓνα ἀτμόπλοιο τὴν ἐβδομάδα, τὸ «Κουρτζή» ἢ κανένα τουρκικόν. Τίποτε ἄλλο.

Χαράλ. Καριπίδη, στὴ γιορτὴ του τὴ χρονιά ἐκείνη. Προσφέρει ἀπὸ ἓνα πιατάκι μέλι ἀγνὸ καὶ ἀκολούθως καφέ, φτιαγμένο μὲ μέλι. Κάποιος πρόκριτος τὸν πειράζει : «Κε Καριπίδη, τώρα γλυκὸ προσφέρουν καὶ τὸν καφέ μὲ ζάχαρη». Καὶ ἀτάραχος ὁ σεβάσμιος κι' ἀγαθὸς πρεσβύτες ἀπαντᾷ : «Δουλεῖαν μὴ κ' εἶς. Ἄτὰ φαντασίας εἶνε». (Μὴ χάνεσαι. Αὐτά—οἱ ζάχαρες, τὰ γλυκά—ἐπιδείξεις εἶνε)... Ὅτι βασικὰ ὁ ἄνθρωπος εἶχε δίκαιο, ἄλλο πρῶμα εἶνε.

Παράλληλα συμβαδίζει κ' ἡ πνευματικὴ, ἡ μορφωτικὴ κίνηση. Οἱ νέοι οἰκονομικοὶ χυμοί, οἱ νέες κοινωνικὲς ἀνάγκες, εὐνοοῦν ἐντονότε-

ρη, πιὸ ἐπιμελημένη φροντίδα στὴν παροχὴ τῆς σχολικῆς μόρφωσης. Μὰ λόγος σοβαρὸς μόνο μετὰ τὸ 1878 μπορεῖ νὰ γίνηι. Κεῖνον τὸν καιρὸ ὁ θερμὸς πατριώτης Κωστάκης Ψωμιάδης, Κοτυωρίτης, ἐμπορευόμενος στὴν Κων/πολη, ἀποπερατώνει τὴν ἀνέγερσιν. μ' ἐξοδὰ του, καὶ με ἀρχιτέκτονα τὸν Κεφαλωνίτη Τυπάλδο, σχολικοῦ μεγάρου, διώροφου, στὴ συνοικία Ὑπαπαντῆς, πάνω στὸ γυαλὸ καὶ σὲ βράχια ἀπόκρημνα. Εἶνε ἡ «Ψωμιάδεις Σχολή», τὸ ἐπιβλητικότερο τότε στὸν Πόντο σχολικὸ κτίριο μετὰ τὸ Φροντιστήριον τῆς Τραπεζούντας. Ἡ Κοινότης ἀνακηρύττει τὸν Κ. Ψωμιάδην «Μ. Εὐεργέτη». Τότε, γιὰ πρώτη φορά, καταρτίζεται πρόγραμμα σχολικῆς ἐργασίας ἐπίσημο. Ὁ ἴδιος Κ. Ψωμιάδης στέλνει, μετὰ δεκαστίαν περίπου, τὸν πρῶτον πτυχιούχον γιὰ τὸν Ἀθ. Χειζηνότα, στὰ Κοτύωρα.

Θὰ ἐπακολουθήσει ἀργότερα, στὰ 1895, ἡ ἀνέγερσιν στὴ συνοικία τοῦ Ἀγ. Νικολάου τῆς «Καριπιδεῖου Σχολῆς», τοῦ ἀείμνηστου εὐεργέτη Χ' Χαράλαμπου Καριπιδῆ, με δύο πατώματα, με μαγαζιά στὸ ἰσόγειο γιὰ εἰσοδήματα, στὴν ἄκρην τῆς ἐνορίας, καλοχτισμένου, ἀρκετοῦ γιὰ τὲς ἀνάγκες τοῦ τμήματος ἐκείνου.

Καὶ στὰ 1912 θ' ἀγοραστῇ καὶ θ' ἀνακαινιστῇ ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτη Νεοκαισαρείας καὶ Κοτυώρων Πολύκαρπο Ψωμιάδην, Κοτυωρίτη, τέως Ξάνθης, χτίριο εὐρύχωρο, στὴν αὐλὴ τῆς Ἐκκλησίας Ἀγ. Γεωργίου καὶ θὰ λειτουργεῖ ὡς Ἐξατάξιο Παρθεναγωγεῖο.

Οἱ πόροι τοῦ σχολείου σφηρίζονται ἰδίως στὶς πρόσθυμες κανονικὲς εἰσφορὲς ὅλου τοῦ λαοῦ, με τὸ σύστημα τῶν μαθητικῶν εἰσιτηρίων. Μὰ ἐνισχύονται ἤδη καὶ ἀπὸ εἰσοδήματα μόνιμα. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸν ἀφιερώνουν στὴν Κοινότητα, ὁ ἴδιος ὁ Κ. Ψωμιάδης, ἀκίνητά του τῆς Πόλης, ὁ Μητροπολίτης Πολύκαρπος, ὁ Γιάννης Ἰωσκειμίδης κ. ἄ. ὅμοια βρισκόμενα στὰ Κοτύωρα.

Ὡστόσο πρέπει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι πρῶτη μαθητικὴ ὁργάνωσις παιδείας ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὸ 1890. Ὁ ἀείμνηστος συμπατριώτης Θεμιστοκλῆς Παστιάδης, ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, βάνει τὲς συστηματικὲς τῆς βάσεις. Ντόπιοι δάσκαλοι, μορφωμένοι ἔξω, στὴν Πόλιν, στὴν Τραπεζοῦντα, καταβάλλουν, κι' ἀπὸ λίγο πρὶν ἀκόμα, φιλότιμες προσπάθειες, μαζί με ξένους, γιὰ τὴν πνευματικὴν προώθησιν τῶν συμπατριωτῶν τους. Ὁ Σάββας Παπαδόπουλος, ὁ Χαράλαμπος Τερζάνης κ. ἄ. καὶ αὐτοδίδακτοι, ὅπως ὁ Πέτρος Ἐσπιελίδης, ἓνα φαινόμενο εὐφυΐας καὶ ἰδιοφυΐας μαθηματικῆς. Κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ 1890—1904 ἡ «Ψωμιάδεις Σχολή» προβιβάζεται σὲ Ἡμιγυμνάσιον.

Στὰ 1907—1909 ὁ Χαράλαμπος Θεοδορίδης, καθηγητῆς τώρα στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, συγχρονίζει τὰ σχολεῖα τῶν Κοτυώρων. Εἶνε ὁ ἀνακαινιστής, ὁ ἀναμορφωτής, μαζί με τὸ συνεργάτη του Στεργίου, Μακεδόνα ἀπ' τὴ Βέρροια. Ὁ συγχρονισμὸς θὰ συνεχιστεῖ με τὸν Νικόλαο Σουμελίδην, Διτὴ τῶν Σχο-

λαίων ἀπὸ τὸ 1910 καὶ ἀκολουθῶν με τὸ Σταῦρο Νικολαΐδην.

Με τὸν κίνδυνον νὰ πέσω ἔξω ἀπὸ τὸ θέμα, προσθέτω : Καὶ μέσα σ' ὅλη τὴν ἀναδημιουργικὴν αὐτὴν περίοδον, οἱ ἀνώτερες τάξεις λειτουργοῦν σὲ βάρος τῶν κατωτέρων, τῆς Λαϊκῆς παιδείας. Εἶνε... Ἐθνικὴ ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίσουν οἱ φιλότιμοι καὶ προσοδευτικοὶ κατὰ τὰ ἄλλα πρόκριτοι καὶ οἱ εὐπυργοὶ τοῦ τόπου γιὰ τὰ παιδιά τους φοίτηση σὲ ἀνώτερες τάξεις με τὸν ἰδιωτικὸν προσωπικόν, με τὰ λιγότερα ἐξοδα, παραμελώντας λίγο-πολύ, τὲς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ. Συντελεῖ σ' αὐτὸ κ' ἡ ἀδυναμία τους νὰ νοιώσουν τὲς σχετικὰς παιδαγωγικὰς ἀναγκαστικότητας.

Καὶ τότε, μιὰ γενικὴ παρατήρησις πᾶν στὰ ἐμπαιδευτικὰ τοῦ τόπου. Μ' ὅλες τὲς προσπάθειες ἀπὸ τὸ 1878 καὶ δῶθε, δὲν κατορθώνεται τὸ ξεπέραςμα τοῦ καπὼς χαμηλοῦ, ἀπὸ γενικὴ ἀποψή, πνευματικοῦ καὶ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου. Καὶ πρόκειται γιὰ ἓνα λαὸ ζωντανόν, με πλούσιες δυνατότητες γιὰ προκοπὴ σὲ κάθε τομέα. Γιατί λοιπὸν ἡ καποια αὐτὴ καθυστέρηση ; Ἀπὸ τὰ ὅσα ἀναλυτικὰ δόθηκαν παραπάνω, προκύπτει, ὅτι ἡ μεσιωμένη κίνησις γιὰ τὴν ἀναμόρφωσιν περιορίστηκε μέσα σὲ στενὰ χρονικὰ πλαίσια... Μὰ συντελεῖ καὶ μιὰ ἄλλη αἰτία : Ἀπὸ τὰ 1870 καὶ πέρα, κάθε τόσο, ὁ μάθες νέοι ἐπιοικοὶ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ χωριά. Καὶ ἡ σύνθεσις τῶν κατοίκων ἀλλάζει ὁλοένα. Ὅ,τι συντελεῖται σὲ μετὰξὺ, σὰν νὰ σκορπᾷ σὰν νὰ σβήνει μέσα στὴ νέα ἀριθμητικὴ ἑκτασι τῶν κατοίκων. Ἔτσι, κοντὰ σ' ἄλλα, κάποια τραχύτητα σὲ μερικὰς ἐκδηλώσεις δὲν λέει νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐπειτα, καὶ σὲ τελικὴ ἀνάλυσιν, ἀποδεικνύεται καὶ πάλι τοῦτο : Ὅτι ἡ Δημοτικὴ καὶ Ἀστικὴ Ἐκπαίδεσις γενικὰ, μόνο τὲς βάσεις θέτουν. Τὸ ἀποφασιστικὸν ξεκίνημα καὶ τὸ τέρμα γιὰ πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀναμόρφωσιν μόνο οἱ γυμνασιακὲς σπουδὲς τὰ δίνουν. Γ' ἄλλα εἶνε...

Γύρω στὲς δύο τελευταῖες δεκαστίες τοῦ 19ου αἰῶνα σημειώνεται μιὰ μεταβολὴ στὴ θρησκευτικὴ ἐνότητά τοῦ τόπου. Ἰεραπόστολοι Ἀγγλοὶ τραβοῦν μερικὰ κεφαλοχάρια τοῦ Γαϊλέγιουζι : τὸ Σμὲν, τὸ Πέτ-Ἀλαν κ. ἄ. στὴν Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησίαν. Σύντομα οἱ νέοι Εὐαγγελικοὶ θὰ κατεβοῦν στὰ Κοτύωρα καὶ θὰ ἰδρῶσουν νέα Κοινότητα : Τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Εὐαγγελικῶν. Ἀπὸ τοὺς πτόπιους Κοτυωρίτες 12 περίπου οἰκογένειες τοὺς ἀκολουθοῦν. Ἡ Κοινότης ἐφτάσε τὲς 120 περίπου οἰκογένειες.

Ἀναστάσιος, διαμάχες, ἀντεγκλήσεις ἐξσηκώνονται. Καὶ οἱ δύο μεριδες : Εὐαγγελικοὶ καὶ Ὀρθόδοξοι εἶνε, στὲς ἀρχές, προκλητικὰς. Μῖσος βαθὺ τὲς χωρίζει τὰ πρῶτα χρόνια.

Τελικὸ ἀποτέλεσμα : Τίναγμα καὶ θρασυριοποίησις τῆς σκέψεως καὶ τῆς θρησκευτικῆς συνείδησις—με τὰ πνευματικὰ μέσα που διατίθενται—γύρω ἀπὸ τὸ περιεχόμενον, τὴν ἀποστολὴν καὶ τοὺς τύπους τῆς θρησκείας, ἀξιολόγησις καὶ τοποθέτησις τῶν τελευταίων. Καὶ σὲ τέλος ἡρέμηση. Καὶ ἀναγνώρισις τῆς ἐλευ-

θερίας στη σκέψη και τη θρησκευτική συνείδηση. Και αποδοχή της άρχης, ότι «καθένας μπορεί να σώσει την ψυχή του—κατά τη φράση του Μεγ. Φρειδερίκου—με τὸν τρόπο που ὁ ἴδιος προτιμᾷ...». Ὁ τομέας ὁ ἔθνικὸς δὲν ἐπηρεάζεται διόλου.

Αὐτὰ ὅλα, γιὰ τὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 1765—1914, ἀπὸ ἀκούσματα, ἀφηγήματα, χρονογραφικὲς πηγές, φτωχοὺς προσωπικοὺς στοχασμοὺς καὶ παρατηρήσεις.

Α'. ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

1. ΠΙΕΣΕΙΣ, ΚΑΤΑΤΡΕΓΜΟΙ, ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ

Στὲς παρχμονές τοῦ πολέμου.

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος, τοῦ 1914—18, βρῆκε τὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα Κοτυώρων πάνω στὴν ἀνθησὶ της: Ἡ προσθήκη, ἀπὸ τὸ 1910, μὲ πρωτοβουλία Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων Κοτυωριτῶν, καὶ τοῦ καπνοῦ σὲ ποιότητα διαλεχτή, κοντὰ στ' ἄλλα ποικίλα προϊόντα τῆς περιοχῆς, ἔδωκε νέο γερὸ ἀνέβασμα στὴν οἰκονομία τοῦ τόπου. Τὸ ἐξαγωγικὸ καὶ εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο, διενεργούμενο ἀποκλειστικὰ σχεδὸν ἀπὸ Ἕλληνες, ὅπως τονίστηκε πρὶν πάνω, καὶ Ἀρμένιους σὲ δεύτερη μοίρα, πῆρε ἀποφασιστικὰ τὸν δρόμο πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ συγκοινωνία κ' ἐπικοινωνία μὲ τὸ ἐξωτερικὸ εἶχε ἀποκτήσει ἐντονη πυκνότητα.

Ἕνας ἀέρας συγχρονισμοῦ χαίδευε κάθε τομέα τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὸ 1911 ἤδη, ὁ τόπος εἶχε τὸν μόνον κινηματογράφο του, ἐπιχείρηση ἰδιωτική τῶν ἀδελφῶν Μακρίδη, σὲ χτίριον Κοινοτικό, σὶν αὐλόγυρο τῆς Ἐκκλησίας Ἀγίου Γεωργίου. Εἶνε ἡ συγχρονιστικὴ κ' ἐκπολιτιστικὴ μονάδα, πού τὰ μηχανήματά της θὰ μεταφερθοῦν τὸ 1915 στὸ Σούσεχιρ, γιὰ νὰ ἡλεκτροφοωτίσουν τὰ Ἐπιτελικὰ Γραφεῖα τοῦ Στρατηγοῦ Βεχίπ—Πασᾶ...

Ὁ μόνιμος Ἑρασιτεχνικὸς Ὀμιλος νέων ἐνθουσιασμένων, μὲ τὲς ταχτικές τους παραστάσεις, οἱ Σύλλογοι «Ἀναγέννησις» καὶ «Ἡρακλῆς», ὁ πρῶτος μὲ τὲς διαλέξεις καὶ τὴν κοινωνικὴ του δράση, καὶ ὁ δεύτερος μὲ τὲς σωματικὲς ἀσκήσεις νέων, που ὀργάνωνε, ἔδιναν τὴν ἐλπιδοφόρα συμβολή τους στὴν ἐκπολιτιστικὴ προκοπὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, τῶν νέων ἰδιαιτέρως.

Ἡ Ἐκπαίδευση, τελείως συγχρονισμένη, μὲ δύο γυμνασιακὲς τάξεις στὴν Κεντρικὴ «Ψωμιάδσιο Σχολή» καὶ μὲ τὸ Ἐξατάξιο «Πολυκάριπιο Παρθεναγωγεῖο της» βρισκότανε στὸ ζενίθ τῆς ἀπόδοσής της.

Τὴ χρονιά κείνη ἀποδινόντουσαν στὴν κοινωνία τοῦ τόπου 10 περίπου νέοι, ἀπόφοιτοι γυμνασίων τῆς Κων/πολῆς, Σαμψούντας κλπ. ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὸ 1910 ἡ γυμνασιακὴ σπουδὴ νέων Κοτυωριτῶν ἦτανε φαινόμενο πολὺ ἀραιό.

Πυρετὸς προκοπῆς παντοῦ...

Στὸν χορὸ τοῦ Πολέμου.

Τὸ ξέσπασμα τοῦ Παγκόσμιου Πολέμου ἦτανε σὰν μιὰ βόμβα ριγμένη μέσα σὲ γιορτὴ σεμνή!...

Ρῖγος γενικὸ εἶχε διατρέξει τὸ Ἑλληνικὸ στοιχεῖο τοῦ τόπου. Οἱ ἄλλοτινοὶ ἥρεμοι Τούρκοι εἶχαν ἀλλάξει ὄψη καὶ συμπεριφορὰ. Ὁ Πόλεμος προμηνόυσε ἔθνικὴ συμφορὰ. Μουδιασμένοι, κρατώντας τὴν ἀναπνοὴ προσμέναντες ὅλοι.

Καὶ τὸ κακὸ ξέσπασε. Στις 21 Ἰουλίου τοῦ 1914 κηρύχτηκε ἡ γενικὴ ἐπιστράτευση (σεφερμαπερλίκ). Κλήθηκαν πρὸς κατάταξη καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ ἡλικία 20 ἕως 45 χρονῶν, δηλ. οἱ γεννημένοι στὸ 1869—1894 (μωαμεθ. χρονολ. 1285—1310), γυμνασμένοι καὶ ἀγύμναστοι. Γιὰ ὑπηρεσία ἐνοπλῆ, ὅπως εἶχε καθιερωθεῖ ἤδη μὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1908. Ὁ θεσμὸς δὲν εἶχε,

Θεμιστοκλῆς Ν. Παστιάδης.

φυσικά, τὴν ἐννοια ἔθνικοῦ κατατρεγμοῦ. Μόνο που ἔκλεινε μέσα του τὸ ἐνδεχόμενο, ὅτι μπορούσε μιὰ μέρα ὁ ἀλύτρωτος Ἕλληνας νὰ πολεμᾷ μὲ τὸ ὄπλο τὸν Ἕλληνα τοῦ Ἐλεύθερου Κράτους. Κ' ἐδῶ βρισκόταν τὸ τραγικὸ μὲ τὲς ἁγνές, παρθενικὲς ἐθνικὲς ιδέες που ἐπικρατούσανε. Ὡστόσο ἥρεμος ὁ κόσμος ἔφηνε τὸν καιρὸ νὰ βολέψει τὴν αἰχμὴ αὐτῇ.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1914 ὁ τουρκικὸς στόλος, μ' ἐπικεφαλῆς τὰ γερμανικά πολεμικά «Γκαϊμπεν» καὶ «Μπρεσλάου», βομβάρδιζε τὴ Σεβαστούπολη καὶ τὴ Νοβορωσσί-σκη. Καὶ νὰ μας, μέσα στὸ χορὸ τοῦ Πολέμου.

Οἱ ἐπιτάξεις δίχως τέλος.

Κ' ἐπακολούθησαν οἱ ἐπιτάξεις. Καθαρὰ ἀνθελληνικὲς μανιασμένες λάμψεις. Καὶ λαφυραγωγόντουσαν ἐπισημότατα τὰ Ἑλληνικά—κι' Ἀρμενικά—ἐμπορικὰ καταστήματα: ὑφαντοπωλεῖα, παντοπωλεῖα, πρατήρια ἀποικιακῶν, γυαλοπωλεῖα, δερματοπωλεῖα, οἰκοδομητικὴ ξυλεία κλπ. Καὶ ἄλλεπάλληλα. Τὰ λίγα ἔστω, γερὰ ὅμως καταστήματα τῶν Τούρκων

«συμπολιτῶν», καθὼς τοῦ Χουσεῖν ἐφένετη, τῶν ἀδελφῶν Φουρτουτζατέ, τοῦ Μουχταρζα-τέ κλπ. μένανε τελείως ἀσύδοτα. Μὴ δὲν ἦσαν ἄλλωστε, αὐτοί, που μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἑθνικῆς Ἀμυνας (Μουνταφάι Μιλλιέ), τὸν φανατικο χριστιανομάχο Φουρτουτζαντέ Χατζή Χαρούν, ὀργάνωναν τὸν ἀνελέητο κατατρογμό; Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ περιουσία διοχετευόταν, ἀλλήστες ἀποθήκες Ἐπιμελητείας Στρατοῦ καὶ ἄλλη σιτὸν ἀπόλυτο, ἀχόρταγο κατακοπτήρα τῶν δυναστῶν τοῦ τόπου.

Ἀλήθεια! Ναί! Παρολίγο νὰ τὸ ξεχάσουμε: Στους Ἑλληνες ἔδιναν οἱ ἀρμόδιοι ἀποδείξεις παραλαβῆς. Ἴσως ὡς σύμβολο γιὰ ριζικὴ, ἐξοντωτικὴ ἐπιτάξη... κι' αὐτῆς τῆς ζωῆς μας.

Ἐρανοὶ γιὰ ἐθνικοὺς στόλους.

Παράλληλα, κάθε τόσο, ἐπιτροπὴ ἀπὸ φανατικούς Τούρκους περίτρεχε τὰ Ἑλληνικά—κι' Ἀρμενικά—καταστήματα, ἐπιτροπὴ ἀπὸ χονούμισσες τὰ πλούσια σπίτια, καὶ μάζευαν προαιρετικούς—διάβαζε ἀναγκαστικούς—ἐρά-νους γιὰ τὸν Τουρκικὸ Στόλο.

Ὁμελογίες... λεηλασίας.

Λίγο ἀργότερα ἔβαλαν σὲ κυκλοφορίαν ὁμολογίες ἀναγκαστικοῦ δανείου τοῦ Κράτους. Κάθε τόσο φόρτωναν στὲς πλάτες τῶν Ἑλλήνων—καὶ Ἀρμενίων—ἓναν ἀριθμὸ ἀπ' αὐτές, τῶν 10, 30, 50, 100 λιρῶν κλπ. Ἦτανε μιὰ προσχηματικὴ λεηλασία. Σὲ Τούρκους νὰ δόσουν! Ποιὸς ἐπαιρνε;

Οἱ ὁμολογίες αὐτές ποτὲ δὲν ξαργυρώθηκαν. Τὸ 1927 ἓνας συμπατριώτης, κάτοικος Καβάλλας, ἔκαμε τοῦ κόσμου τὰ ἔξοδα, σύμφωνα μὲ ὑποδείξεις τῆς Ἱς Παγκασῆ τῆς Πόλης. Οἱ ὁμολογίες ἔφτασαν, τέλος, στὴν τράπεζα αὐτῆ, τὴν Ἱς Παγκασῆ, γιὰ νὰ τὲς φάει τὸ...σκοτάδι. Καὶ ἦσαν πολλές...

Ἡ ἐπίσημη ἀπειλὴ τῶν Νεοτούρκων ἐπαιρνε πιά τὴ μορφή τῆς πραγμάτωσής της. Ὁ Ταλαάτ, ὁ καταχθόνιος Ταλαάτ, εἶχε διακηρύξει, ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ Τουρκικὴ οἰκονομία πρέπει νὰ φτάσει τὴν Ἑλληνικὴ, τὴν χριστιανικὴ, τὴν οἰκονομία τῶν ἀδελφῶν Ἑθνῶν! Πῶς; Ἀς μὴ ἐνοχλοῦνται οἱ «συμπολίτες!»... Σταματοῦν κομματάκι, τοὺς φτάνουν οἱ Τούρκοι καὶ μετὰ... ἔχει ὁ θεός. Μακιαβελισμὸς ὀλάκερος, ξεσκεπαστος. Ἄν ἐπρόκειτο γιὰ οἰκονομικὴ ἀμιλλα ἔστω καὶ προστατευόμενῃ... δικαίωμα τους. Καὶ μὲ γειὰ τους. Οὔτε καὶ ὑπῆρχε λόγος νὰ ἔχουμε φιλοδοξίες γιὰ οἰκονομικὴ ἡγεμονία...

Καὶ στὲς συζητήσεις τους ἀπὸ τὸ 1908 καὶ πέρα, οἱ πρώην ἡρεμοὶ καὶ χαυνωτικὰ φιλοσοφικοὶ Τούρκοι συμπατριῶτες, ξέχωρα ὅμως οἱ νεοφερμένοι ἀπὸ τὴ Μακεδονία καὶ Ἡπειρο Τούρκοι, ἑξαλλοὶ καὶ φανατικοὶ καὶ ὀλέθριοι, κάθε τόσο μᾶς τὸ σφύριζαν μὲ κακεντρέχεια καὶ ὠμότητα: «Σερβετινιζί, χερ νὲ κιονά Ἰσέ, ἔλινιζτὲν ἀλατζάγιζ». Δηλαδή: «Ὅπως δὴποτε θὰ σᾶς ἀφαιρέσουμε τὴν περιουσίαν σας, τὴν οἰκονομικὴν σας ὄντότητα».

Ὅπως δὴποτε... Μὲ τὲς ἐπιτάξεις μὲ τὲς εἰδικὲς ἐκβιαστικὲς φορολογίες, μὲ τὴν δήμεψη,

μὲ τοὺς ἐξοντωτικούς ἐκτοπισμούς, μὲ τὴ διαρπαγή...

Ἡ καταδίκη ἀναπόφευγη.

Εἰπώθηκε, ὅτι μὲ τὴν προσήλωσιν κ' ἐπιμονὴν μας στοὺς ἀλυτρωτικούς πόθους, στὴν «Μεγάλῃ Ἰδέᾳ», ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τῆς Τουρκίας ἐπισύραμε τὴ συντριβὴν μας.

Ὅχι! Οἱ Τούρκοι διατρέχανε τὴν περίοδο τῆς ἀστικῆς τους ἐπανάστασης. Μιᾶς ἐπανάστασης ἰδιότυπης, γεμάτης ἀκοίμητο ἐθνικιστικὸ μίσος, οἰστορηλατημένη ἀπὸ τὸ ξυπνημένο ἔνστικτο τῆς λαφυραγωγίας καὶ ἰδιοκτησίας τοῦ «Κιαβούρ», τροφοδοτημένης καὶ ξαναμμένης ἀπὸ τὴν πυκνὴ πολιτικὴ ἐπήρεια τῶν Γερμανῶν. Μὲ δικές μας δυνάμεις καὶ μὲ τὴν καλύτερη θέλησιν ἀκόμα, δὲν μπορούσαμε νὰ ξεφύγουμε τὴν λαίλαπα. Ὁ ὀλέθριος δείχτης τῶν καιρῶν ἐσημείωνε ἀμεση ἀπειλὴ καὶ χαλασμό τῆς Ἑλληνικῆς τιμῆς, ζωῆς καὶ περιουσίας.

Ἡ ἠθικὴ ἀντίδραση.

Ὅσοσο ἡ Ἑλληνικὴ ζωὴ ἀντεχε κι' ἀντιδρούσε, ὅσο ἦταν ἀνθρώπινα δυνατό, στὰ χτυπήματα τοῦ φοβεροῦ κατατρογμοῦ.

Τὸ θάρρος πρὸς ἀνασυγκρότηση δυνάμεων, κάθε φορά, ἡ πείρα, οἱ ἐλιγμοὶ δὲν ἀπόλειψαν. Ἀπὸ τὴ ρίζα κάθε χαλασμοῦ, κατὶ ἄλλο, νέο σὲ δύναμη, ἑλληνικὴ ἰδιότητα-ξεφύτρωνε.

Λίγο ἀργότερα, στὲς ἀρχές τοῦ 1915, ἡ ἐκπαίδευση δεχόταν τὰ πρώτα χτυπήματα: Διαταγὴ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ὁρίζε νὰ περιοριστῇ ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα μόνο στὸ γλωσσικὸ μάθημα, μιὰ ὥρα τὴν ἡμέρα, τ' ἀφηγηματικὰ μαθήματα, ἐκτὸς τὰ θρησκευτικὰ, νὰ διδάσκονται στὴν Τουρκικὴ, που κι' αὐτὴ ὡς γλωσσικὸ μάθημα ν' ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἀ' Δημοτικῆς. Τὰ περιφρονηματικὰ προνόμια ἔκαμαν φτερά.

Τὸ τελευταῖο ἐφαρμόστηκε ἄμεσα. Τὸ πρῶτο ἐξοικονομήθηκε ἔξυπνα: Γεωγραφία καὶ Ἱστορία ξακολουθοῦσαν νὰ διδάσκονται στὴν Ἑλληνικὴ, μὰ παράλληλα, καὶ σὲ κεφαλαιώδη σημεῖα, καὶ στὴν Τουρκικὴ.

Πρῶτο δείγμα ἀνήσυχης ἐξοντωτικῆς διαθέσεως.

Τὸ Μάρτη τοῦ 1915 δύναμη χωροφυλακῆς κι' ἀστυνομίας, μ' ἐπικεφαλῆς τὸ στρατιωτικὸ Διοικητὴ καὶ τὸν Ἐπαρχο (Καϊμακάμ), ἔκαμαν αἰφνιδιαστικὴ ἐρευνα στὰ ὑπόγεια τῆς «Ψωμιαδείου Σχολῆς» γι' ἀνακάλυψη ὀπλοστασίου. Ἡ ἐρευνα ὑπῆρξε ἀκαρπῆ, φυσικὰ. Ὅπλα δὲν ὑπῆρχαν. Ἡ ἐντύπωση ὅμως σιτὸν ἑλληνικὸ λαό, ἀπὸ τὴν ὀλότελ' ἀδόκητη ἐνέργεια ὑπῆρξε, ἀποκαρδιωτικὴ. Δεχόμεσαν ὁμότερο δείγμα ἀνήσυχης διαθέσεως γιὰ ἐξόντωση.

Πῶς σκαρφίστηκαν νὰ ἐνεργήσουν τὴν ἐρευνα; Προδότες, καλοθελητὲς δικούς μας, δὲν εἶχαμε. Ἴσως οἱ Ἀρμένιοι μᾶς τὴ σκάρωσαν τὴ δουλειά, γιὰ νὰ περισπᾶσουν τὴν προσοχὴ τῶν Ἀρχῶν ἀπὸ δικές τους ἐπαναστατικὲς κινήσεις. Κ' ἡ ἱκανότητα δὲν τοὺς ἔλειπε...

Ένα βλέμα στην τραγωδία τῶν Ἀρμενίων.

Τὸ τέλος τῆς πρώτης πολεμικῆς χρονιᾶς 1914—15 ὑπῆρξε τρομοκρατικό. Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐπανάσταση, ποὺ εἶχε ξεσπάσει λίγο πρὶν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας, ψυχοραγοῦσε ἤδη. Στις 16 Ἰουνίου τοῦ 1915 στρατιωτικὴ τουρκικὴ δύναμη, συγκροτημένη ἀπὸ ὀρεινοὺς τῆς Τομάτης, περικύκλωσε τὰς ἀρμενικὰς συνοικίες, στὰ μεσημβρινὰ τῆς ἐνορίας τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἀνάστατος ὁ τόπος μὲ τοὺς πυκνοὺς πυροβολισμοὺς, ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα κείνου τοῦ Σαββάτου. Οἱ Ἀρμένιοι πιάστηκαν, καταγράφηκαν, ἀφοπλίστηκαν, ὅσοι εἶχαν κρυμμένα ὅπλα, λεηλατήθηκαν ἀπὸ τὰς Ἐπίσημες Ἀρ-

χτικὲς θανατηφόρο βόλι. Μὲ τὸν καιρὸ ὅλους, ὅσους ἔσωσαν οἱ Κατωριῆτες ἀπ' τὸ στόμα τοῦ Χαμοῦ, καὶ ἄλλους, ποὺ κατάφεραν νὰ δραπέτευσουν ἀπ' τὸ Ἐσωτερικόν, ὕστερ' ἀπὸ ἐπιπονεὰς κ' ἐπικίνδυνες συνεννοήσεις μὲ Τούρκους πλοιοχῆτες κ' ἐπιχειρηματίες τοῦ πολέμου, θὰ τοὺς φυγαδέψουνε στὴ Ρωσσία. Γιὰ ὅσον καιρὸ παραμένανε, θὰ ὀργανώσουν—φτωχοὶ αὐτοὶ—συλλογὴ ἐργάνων σὲ τροφίμα καὶ φορεσιὰς, τὰς νυχτερινὰς ὥρες, ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, τὸν χειμῶνα τοῦ 1915—16. Πλεῖστοι, φτωχοὶ καὶ πλούσιοι, δίχως διάκριση, παραλάβαν κ' υἱοθέτησαν Ἀρμενόπουλα, ἀπὸ βυζανιάρικα ὡς 10—12 χρονῶν. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἀργότερα, τὰ περιμάζεψαν οἱ τουρκικὲς ἀρχαί,

Ἡ Ἑλληνικὴ συνοικία τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ παραπάνω, ἀριστερά, ἡ Ἀρμενικὴ συνοικία.

χὰς σ' ὅ,τι εἶχανε σὲ κινητὴ περιουσία καὶ ὕστερα ὀδηγήθηκαν στὸ Ἐσωτερικόν, δολοφονήθηκαν κ' ἐκτελέστηκαν ὁμαδικά, σὲ μικρὰς ἀποστάσεις ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἄλλοι, ὅσοι διαφύγαν, σκόρπησαν, οἱ τεχνίτες ἰδίως, στὰ διάφορα σημεῖα τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ Μουσοῦλη, ποὺ γι' αὐτὴν τάχα τοὺς προόριζαν, πῆρε νόημα συνθηματικό: Χάρος!... «Λές, στείλ'νε μας σὸ Μουσοῦλ'....».

Συγκίνηση καὶ αὐτεθυσία Ἑλληνική.

Μέσα στὰς περιστάσεις αὐτὰς, τὰς τραγικὰς καὶ ἀσφυκτικὰς, ἀναδείχθη κ' ἔδρασε σ' ὅλη τῆς τῆ μεγαλοπρέπεια ἡ αὐτοθυσία τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Μὲ κίνδυνον τῆς ὑπαρξῆς τους τῆς ἰδίας, οἱ Ἕλληνες τοῦ τόπου κρύψαν Ἀρμένιους καὶ Ἀρμενίσσες, ποὺ ζήτησαν καταφύγιον σ' Ἑλληνικὰ σπίτια. Ὁ νεαρὸς Πρόδρομος Παπαδόπουλος (Τσιπουχτζής), τύπος ἐνθουσιώδης, βοηθώντας, μέσα στὴν ἀπέραντη δυστυχία τους, Ἀρμενίους, γιὰ νὰ διαφύγουν ἀπὸ τὸν κλοιὸ τῆς ἰδίας νύχτας, δέ-

χαινε θάνατον κ' ἐπικίνδυνον. Μετὰ ἓνα—δύο μῆνες γυναῖκες καὶ κορίτσια, ποὺ σώθηκαν ἔτσι, κυκλοφοροῦσαν, περιορισμένα κάπως, μὲ ἑλληνικὰ ὀνόματα: Μαρία, Κυριακή, Οὐρανία... Κ' ὅλα αὐτὰ, ἐνῶ ποτὲ ἕως τότε οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὰς δύο ἐθνοτετεῖς δὲν ὑπῆρξαν ἀγαθές!

Περιφρόνηση πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς πείρας.

Κάποιοι, ἀνάμεσα' ἀπὸ τὰ σεβάσμια γηραιά, ἀντιμετωπίζοντας ψυχρότερα, δίχως αἰσθητισμούς, τὴν τραγικὴν κατάστασιν, ἀμολοῦσαν τὴν σουπιά, θέτοντας, ἔτσι ἀθῶα τάχα, τὴν πείρα τους στὴ διάθεση τῶν νεότερων, γιὰ νὰ καταδείξουν τὴ διαφορὰ στὴν ψυχροσύνησιν τῶν δύο λαῶν. Μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821—καθὼς διηγόντουσαν αὐτοὶ—ὅταν ξεσηκώθηκε κατατρεγμὸς σὲ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, οἱ Ἀρμένιοι περιτρεχάανε μαζί μὲ τοὺς Γενίσαρους τοὺς δρόμους καὶ ὕποδείχοντες Ἕλληνες, ἔλεγαν μὲ μαστοριά Ἰου-

δα: «'Αγά, ποῦ πιζίμ Κώστη. 'Εγὶ ἀτάμ. Πουνά ἱλισίχ γιόκ». («'Αγά, αὐτὸς εἶναι ὁ δικός μας ὁ Κωστής. Καλὸς ἄνθρωπος. Μὴ τὸν πειράξεις»).

Μὰ οἱ ὑποθήκες αὐτές, σὲ ἤχο πλάγιο, δὲν ἐπιαναν τόπο...

Ἀνταπόκριση τῶν Ἀρμένιων.

Γιὰ τὴ μεγαλοψυχία τούτη ἀρχετοὶ Ἕλληνες τοῦ τόπου σύρθηκαν σιὲς φυλακῆς, στὰ Στρατοδικεῖα (Τιβάνι-χάρπ), τιμωρήθηκαν σκληρά. Πόσο γενναῖα ὁμῶς πλέρωσαν οἱ Ἀρμένιοι τοὺς Ἕλληνες συμπατριῶτες τους μὲ τὴν ἰδιότυπη εὐγνωμοσύνη τους!

Ἔτυχε νὰ πιαστοῦν Ἀρμένιοι καὶ Ἀρμένισσες ἀπὸ τὰς Ἀρχές. Καὶ μαρτύρησαν, διχῶς ἀνάγκη, τὰ σπίτια, ὅπου βρῆκαν περίθαλψη.

Ἕλληνας οἰκογενειάρχης, εὐπορος, ὕστερ' ἀπὸ αὐστηρότατη διαταγὴ γιὰ παράδοση κρυφῶν Ἀρμενίων, παρακάλεσε τὴν φιλοξενούμενη Ἀρμένισσα, κόρη φίλου του, νὰ κρυφτεῖ προσωρινὰ σὲ σπίτι που τῆς ὑπόδειξε. Πῆρε τὴν ἀδόκητη ἀπάντηση: «Ἄν μοῦ ξανακάνεις τὴ σύσταση, θὰ πάω νὰ σὲ μαρτυρήσω». Καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσαι καλοφαγία συνέχεια! Καὶ ὁμοῖα πολλά...

Μὰ μήπως μὲ τὴν εἰσχώρηση τῶν Βουλγάρων τὸ 1941 στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ Δυτικὴ Θράκη, δὲν ξεχύθηκαν καὶ οἱ Ἀρμένιοι τῆς Βουλγαρίας σιὲς ἐπαρχίες μας αὐτές μὲ ἀλλաλαγμοὺς καὶ θριαμβικὰς ζητωκραυγὰς ὑπὲρ αὐτῆς, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ἀδερφῶν τους; Καὶ δὲν ἐσπειραν τὴ δυστυχία σιὸν τόπο, μαζὶ μὲ τοὺς... ἐλευθερωτές; Μήπως δὲν ἔδειξαν οἱ Ἀρμένιοι τῆς λοιπῆς Ἑλλάδας ὅλη

τὴν χαιρεκακία τους γιὰ τὰ δεινοπαθήματα, γιὰ τὸ χαμὸ τῆς ἀνεξαρτησίας μας; Καὶ δὲν συνεργάστηκαν στενὰ καὶ ὀλέθρια μὲ τοὺς Γερμανοὺς; Ἦταν ἡ ἀπόδειξη τῆς εὐγνωμοσύνης τους πρὸς τὸ φτωχὸ Κράτος ποὺ τοὺς φιλοξενοῦσε! Ἀχαριστία καὶ κακεντρέχεια, μὲ συνέχεια καὶ συνέπεια. Ὑπάρχουν λόγοι ἱστορικοὶ: Δὲν μᾶς ἀναλογοῦνε, Ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις; Ποιὸς τὸ ἀρνεῖται; Καὶ μακάρι νὰ πνιγαν τὸν κανόνα.

Οἱ πολιτικὲς συνέπειες γιὰ τοὺς Ἕλληνες — Στρατόπεδα ἐργασίας.

Σπουδαῖο ἀπατέλεσμα τῆς Ἀρμενικῆς τραγωδίας ἦταν — ἀντίθετ' ἀπ' ὅ,τι θὰ περίμενε κανεὶς—ὁ τέλειος κλονισμὸς τῆς θέσης τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ὁ φανατισμὸς τῶν Τούρκων, ἀπὸ τὸν πιὸ μορφωμένο καὶ ὑπεύθυνο ἔως τὸν πιὸ ἀμόρφωτο, ἀποκορυφώθηκε. Ὁ κάθε γκιουρής, ὁ ὁποῖος Ἑθνότηας, εἶχε καταντήσῃ σκώληκας σιὰ μάτια τους. Τὰ ὄπλα ἀφαιρέθηκαν, αὐτόματα, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες στρατιῶτες, ἐξὸν ἀπὸ ἐλάχιστους ποὺ βρέθηκαν σὲ γραμμὰς προχωρημένες. Κι' ὁ ἄσπλος Ἑλληνικὸς στρατός, μαζὶ μὲ τὰ ὑπολείμματα τῶν Ἀρμενίων καὶ λίγους Τούρκους ἄσπλους—βοηθητικούς (γιάρι μουσελλάχ)—ἀποτέλεσαν τὰ περιβόητα «τάγματα ἐργασίας» ἢ «Στρατόπεδα ἐργασίας», τὰ «Ἀμελὲ ταπουρού», ἢ γιὰ τὸ ἐξευτελιστικότερο, κατὰ τὴ λαϊκὴ ἐκφραση, τὰ «Ἐσὲκ ταπουρού» — «Γαῖδουροτάγματα».

Ἡ νέα κατάσταση θὰ συνεχιστεῖ ἔως τὸ τέλος τοῦ πολέμου καί, μὲ μικρὴ διακοπή, ἔως τῆς ὅλης Ἑθνικῆς τραγωδίας τῆ λύση.

(Συνεχίζεται)

ΚΟΡΟΝΙΞΑ Η ΚΟΡΟΞΕΝΑ

ΤΟΥ ΑΝΘΝΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Ἡ παροῦσα πραγματεία θὰ περιλάβῃ τὴν περιγραφὴν τοῦ χωρίου Κορόνιξα, ἐκ τοῦ ὁποίου κατάγομαι, διὰ νὰ ἀνοίξουν μερικαὶ πτυχαὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, γεωλογικῆς συστάσεως, πλούτου, ὄρεογραφίας, ἱστορίας, ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τοῦ μικροῦ μὲν, ἀλλὰ σπουδαίας ἱστορικῆς καὶ γεωλογικῆς ἀξίας χωρίου τούτου. Προσεχῶς δὲ θέλω ἐπεκτεσθῆ εἰς περιγραφὴν θρύλων καὶ παραδόσεων ἐκλειπόντων ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ἐκ τῶν ἐρειπίων τῶν ὁποίων οὐχὶ κανονικαὶ ἀνασκαφαί, ἀλλ' ἀπλὰ καλλιέργειαι ἀγρῶν πολλὰ κειμήλια ἐφερον εἰς φῶς. (τὸ «Μοναστήρ» τὸ «Χωτό· φοῖλα (Φωτοβόλα) κλπ. ὡς καὶ τοιαύτην πέριξ τοῦ πλούτου, ἀρχαιολογικῆς σπουδαιότητος καὶ θρύλων τῶν χωρίων Φουσέρᾳ Τραπεζούντος καὶ Ἐρσεήλ—ματὲν Τριπόλεως.

ΚΟΡΟΝΙΞΑ ἢ Κορόνιξα (Τουρκ. Κιορούκ-ση) μετονομασθεῖσα ἐσχάτως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς «Τζεμλού—κιοϊ».

1) ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΙΣ.—Τὸ χωρίον ἀποτελεῖ τὴν Ἀνατολικὴν κοιλιάδα τῆς περιοχῆς Τζίτζερε (ἐκ τοῦ ὁμωνύμου Ποταμοῦ (Τζίτζερε-τερσῆ) ἢ «Πατάμιον Χόψιας» ἢ καὶ «Πατάμιον Ἀμπρικάντων» κατὰ τὸν κ. Γ. Θ.

Κανδηλάπτην) καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν Διοίκησιν Ἀργυρουπόλεως (Γκιουμισχανέ) τῆς ἐπαρχίας Ἀρδάσης (Δορούλ) τοῦ Νομοῦ Τραπεζοῦντος. Κεῖται περὶ τὰ πενήντα χιλιόμετρα δυτικώτερον τῆς Ἀργυρουπόλεως καὶ καὶ περὶ τὰ εἴκοσι χιλιόμετρα νοτιοδυτικώτερον Ἀρδάσης (Δορούλ).

Ἡ κτηματικὴ περιοχὴ τοῦ χωρίου ὀρίζεται πρὸς Α. μὲ τὰς περιοχὰς τῶν χωρίων Ἀδισα, Πιβερὰ καὶ Σίδη (Τσίτε), πρὸς Δ. τοῦ χωρίου Ματσερά καὶ τῆς κοίτης τοῦ Ποταμοῦ Τζίτζερε-τερσῆ, πρὸς Β. μὲ τὰς περιοχὰς τῶν χωρίων Ἀμπρικάντων καὶ τῶν ἐνοριῶν αὐτοῦ Παγαράντων, Γονοκόλ καὶ Ἅγιος Γεώργιος καὶ πρὸς Ν. μὲ τὰς περιοχὰς τῶν χωρίων Φυτίανα καὶ Μαυρενᾶ.

Τὸ χωρίον διασχίζει ὁ ἐκ τῶν ὑψωμάτων τῆς περιοχῆς αὐτοῦ σχηματιζόμενος παραπόταμος, ὅστις χύνεται εἰς τὸν ποταμὸν Τζίτζερε, ὅπου ἀκριβῶς συναντῶνται τὰ ὄρια τῶν χωρίων Κορόνιξα—Ἀμπρικάντων, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ παραποτάμου «Κάνι» καὶ τοῦ τοιούτου «Κιουρτίν», ἀποτελεῖ τὸν Χαρσιώτην ποταμόν, ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, μεταξὺ Τριπόλεως καὶ Χαλκάβαλας.

2) ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΣΥΣΤΑΣΙΣ. — Ἡ ἐκ τερσαράκοντα περίπου χιλιάδων στρεμμάτων ἔκτασις τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου εἶναι ἀνώμαλος σχηματίζουσα ὑψώματα, λαγκάδια, λόφους, ὄροπέδια καὶ κλιτεῖς.

Τὰ περισσότερα ὑψώματα τῆς Δ. πλευρᾶς τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου ἔχουν ὑπέδαφος ὑποκρύπτον πλουσιώτατα μεταλλεύματα χαλκοῦ, ἀργύρου καὶ μαγγανίου, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὁποίων ἀπὸ τοῦ 16ου μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπετέλεσε τὴν μετὰ Χριστὸν λαμπροτάτην ἀκμὴν τοῦ χωρίου, ὅπερ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο κατέστη καταφύγιον ἀσφαλῆς τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου, οἵτινες κατέφυγον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἀρχιμεταλλουργῶν αὐτοῦ, χαιρόντων σπουδαίαν ἐκτίμησιν παρὰ τοῖς Σουλτάνοις καὶ σέβας παρὰ ταῖς Ἀρχαῖς τοῦ τόπου.

Εἰς τὰς ὑπωρεῖας τοῦ ὑψώματος «Ἀηλίας» ἐκρέει μεταλλικὸν ὕδωρ χρώματος ἐρυθρομυρίνου. Ἐν αὐτῷ ἐρρίπτοντο τεμάχια σιδήρου, λευκοσιδήρου, χαλκοῦ κλπ. ἐκ τῶν ἐφθορμένων μεταλλικῶν ἀντικειμένων τὰ ὅποια διαλύοντο ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μεταλλικοῦ τοῦτου ὕδατος καὶ ἐπηλοποιοῦντο. Ἐκ τοῦ πηλοῦ τούτου διὰ θερμάνσεως ἐξήγαστο δευτέρως ποιότητος χαλκός, ὁ ὁποῖος, ὡς ἐλέγετο, τικόμενος ἀπέδιδε 40σ/ο ἀρίστης ποιότητος χαλκόν. Ἐσχάτως τὸ μεταλλικὸν τοῦτο ὕδωρ ἐχρησιμοποιοῖτο ὡς ἀποτελεσματοεικώτατον πρακτικὸν φάρμακον κατὰ δερματικῶν παθήσεων ἀνθρώπων καὶ ζώων.

Ἡ νοτιά καὶ νοτιοδυτικὴ πλευρὰ τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου, καὶ ἰδίᾳ τῶν θέσεων Μανέας, Καρβονοπήγαδο, Μέγαν Ἀλών, Ζουρνατζί-ρακάν, Τσιναμένον, Γουντροῦμ καὶ Περγίκα, ἐγκλείουν ἐπιπολαίως μὲν ξυλίτην, εἰς τὸ ὑπέδαφος δὲ δείγματα χωματοῦχου λιγνίτου καὶ κοιτάσματα καθαροῦ τοιούτου. Εἰς ἐν δὲ σημεῖον τῆς περιοχῆς τῆς θέσεως «Μανέας» (καπνιας) τῶν ὑπωρείων τοῦ ὑψώματος Τσελετούρτζι παραπλεύρως χειμάρρου, ὑπάρχει μικρὰ ἔκτασις τέλματος μὲ διαρκῶς ὑγρὰν ἐπιφάνειαν στίλβουσαν καὶ ἀναδίδουσαν ὁσμὴν πετρελαίου, δεῖγμα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πετρελαιοφόρου ὑπεδάφους.

Ἐκ πολλῶν ὑψωμάτων τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου παρασύρονται ὑπὸ τῶν χειμάρρων ὄγκοι λίθων, χρώματος ἀνοιχτοῦ τεφροῦ, οἱ ὁποῖοι θραυσόμενοι παρουσιάζουν πολύχρωμα ἡμικύκλια, δείγματα ἴσως τοῦ μαγναντοφόρου πλούτου αὐτῶν.

Πλὴν τούτων, ὁλόκληρος ἡ ἔκτασις τῆς θέσεως «Τσελετούρτζι» ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μέρος τοῦ δευτέρου σκέλους τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον σχηματίζει ἡ ὁροσειρὰ «Ἀχμούτ» ἀποτελεῖται ἀπὸ σχιστολίθους, χορηγοῦντας φυσικὰς πλάκας, διὰ τῶν ὁποίων ἐστεγάζοντο οἱ Ναοὶ καὶ κατεσκευάζοντο τὰ γεισώματα τῶν δωματίων τῶν κατοικιῶν.

3) ΠΛΟΥΤΟΣ. — Τὸν ὑπόγειον πλοῦτον τοῦ χωρίου συνηγωνίζετο ἡ εὐφορία τῆς ἐπιφανείας τῆς καλλιεργησίμου ἐκτάσεως εἰς ἀπόδοσιν σιτηρῶν, ὀσπρίων, κηπουρικῶν καὶ ἐξαιρέτων ὀπωρικῶν.

Εἰς τὴν ἐκτεταμένην βοσκήσιμον ἔκτασιν τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου ἐτρέφοντο, πλὴν τῶν μεγάλων ζώων καὶ ποιμνία, ὅχι μόνον τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καὶ τῶν διὰ παραθερισμὸν προσερχομένων ἐκατοστὲς κτηνοτρόφων ἐκ τῶν χωρίων τῆς περιφερείας Τριπόλεως Χαρσιώτη κ. λ. π. τὰ ὅποια διητῶντο εἰς τὰς περιοχὰς τῶν πλουσιωτάτων εἰς βοσκήσιμον ἔκτασιν θερέτρων (Παρχάρια) τοῦ χωρίου μὲ τὰς ὀνομασίας «Μεγάλον Παρχάρ», Τσιναμένον καὶ Τσελετούρτζι».

Τὰ σφάγια, τὰ ὅποια προήρχοντο ἀπὸ τὰς θερινὰς βοσκὰς τοῦ χωρίου ἐφημίζοντο διὰ τὸ ὁλόπαχον καὶ ἐξαιρέτου γεύσεως κρέας τῶν, τὴν θαυμασίαν γεῦσιν τοῦ ὁποῖου οἱ κτηνοτρόφοι ἀπέδιδον εἰς τὰ σπάνια βότανα τὰ ὅποια εὗρισκοντο μεταξὺ τῶν χόρτων τῆς νομῆς τῶν ζώων μὲ τὰς τοπικὰς ὀνομασίας «κιμιέ—ὀτοῦ, κορσάιτα, τουτουγιά κ. λ. π.».

Ἡ ἰδιόζουσα γεῦσις καὶ τὸ ἐξαιρετικὸν ἄρωμα τοῦ μέλιτος τὸ ὁποῖον παρήγαγε τὸ χωρίον καὶ τὸ ὁποῖον ἦτο πλουσιώτατον, λόγῳ τῆς διαρκούς ἀνθοφορίας, ἰδίᾳ τῶν ἀποκρήμνων καὶ σκιερῶν ἐκτάσεων, προσέδιδον εἰς αὐτὸ ἀξίαν ὅχι μόνον θρεπτικῆς τροφῆς, ἀλλὰ καὶ τοιαύτην ὡς φαρμάκου κατὰ ἀσθενειῶν.

Πλὴν τῶν σιτηρῶν, ὀπωρικῶν, μελισσοκομικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν εἰδῶν (κρέας, βούτυρον, ἀποβουτυρωμένον δξύγαγα (πασκιτά-νι) (1) ἀρκετὴν ἐξαγωγήν ἀπέδιδε τὸ χωρίον καὶ εἰς πουλερικὰ καὶ ὠά.

Εἰς τὸν φυσικὸν πλοῦτον τοῦ χωρίου, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐκμετάλλευσις εἶνε δυνατόν νὰ καταστῇ λίαν ἀποδοτικὴ, καταλέγονται καὶ οἱ μεγάλοι καταρράκται, ὡς τὸ «Σιορσιορίον» τοῦ ρυάκος τῆς θέσεως «Ἀγρίδη» τοῦ ὁποῖου ἡ πετῶσις τῶν ὑδάτων εἶνε δυνατόν νὰ παραγάγῃ κινητήριον δύναμιν ἐντάσεως 80—100 ἱππων.

4) ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ. — Τῆς κοιλάδος τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου δεσπόζουν τὰ δύο κυριώτερα ὄρη μὲ ὕψος δύο χιλιάδων καὶ πλέον μέτρων ἕκαστον, ἀνατολικῶς μὲν τὸ «Παγωμένον» δυτικῶς δὲ τὸ «Ἀχμούτ». α) Τὸ «Παγωμένον» φέρει πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν μὲν κατεύθυνσιν αὐτοῦ τὰ ὄροπέδια «Καν—κανάς», «Παθηνία» μὲ κεντρικωτέραν ἐπέκτασιν μέχρι τῶν ὑψωμάτων «Ἀρδάσης», (Δορούλ) καὶ ἑτέραν πρὸς τὰς ἐνορίας τοῦ χωρίου Ἀμπρικάντων, εἰς δὲ τὴν νοτιοδυτικὴν τοιαύτην πρὸς τὸ κυριώτερον θέρετρον τοῦ χωρίου «Μεγάλον—Παρχάρ». β) Τὸ «Κέρμερι» μὲ κατεύθυνσιν ὁροσειρᾶς ἀποτελουμένης ἐξ ὑψωμάτων καὶ ταπεινωμάτων τὰ ὅποια ἐνώνουν τὸ ὄρος μετὰ τοῦ ἐναντι αὐτοῦ τοιούτου «Ἀχμούτ».

Ἐνταῦθα σκόπιμον εὗρισκω νὰ κάμω μίαν παρέκβασιν διὰ τινὰς ἱστορικὰς σημειώσεις διὰ τὸ ὕψωμα «Κάν·κανα» τοῦ ὄρους Παγω—

(1) Ἀποβουτυρωμένο, βρασμένο, στραγγισμένο καὶ ἀλατισμένο γασούρι, τὸ ὁποῖον ἐφύλαττον εἰς γαλβανισμένα πυθάρια οἱ Πόντιοι καὶ παρεσκευάζον ἐξ αὐτοῦ τὸν περίφημον «σουρβά» (σουπα) ἀπὸ πιλγούρι ἢ ρύζι καὶ τὰ «τανέας» (σουπα λαχανικῶν), ἀπὸ διάφορα χόρτα, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῶν σπουδαιότατον ἀπὸ θρεπτικῆς καὶ φαρμακευτικῆς ἀπόψεως χόρτον μὲ τὴν τοπικὴν ὀνομασίαν «Κορσάιτα».

μένον. Ἡ κορυφή τοῦ ὑψώματος «Κάν - κανα» τοῦ ὄρους «Παγωμένον» καὶ ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὁροσειρὰ αὐτοῦ, μετὰ τοῦ ὄρο- πεδίου «Παθηνία», μέχρι τῆς παρυφῆς ὅπου ἡ θέσις «Πόρτας» διετέλεσαν σπουδαία στρα- τηγικὰ σημεῖα καὶ τὸ πάλαι κατὰ τοὺς μεταξὺ Τουρκομάνων καὶ Κομνηνῶν πολέμους καὶ ἐσχάτως κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ὅποτε κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ρωσικῶν στρατευμά- των τὸν Ἰούλιον τοῦ 1916 τὰ μέρη ταῦτα. Διότι, τότε μὲν ἐκεῖ κατέφευγον οἱ Τουρκομά- νοι ὅταν ἀνεχαιτίζοντο ὑπὸ τῶν Κομνηνῶν ἐκ τῶν ὁχυρωμάτων «Καστέλ» τῆς Ἀρδάσης, ὁ- πότε, κατὰ τοὺς θρύλους τῆς παραδόσεως, εἰς κάποιαν μάχην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐχύθη τό- σον πολὺ αἷμα εἰς τὰς δύο ἀπέναντι ἀλλήλων πλευρὰς τῶν ὑψωμάτων του, ὥστε εἰς τὰ χα- μηλότερα σημεῖα αὐτῶν ἠνῶθη καὶ ἀπετέλε- σεν ἐνῆσιον ροὺν καὶ ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τοῦ- του ὠνομάσθη τὸ ὄρος ὑπὸ τῶν Τουρκομάνων «Κάν - κανά» (αἷμα εἰς αἷμα). Ἐσχάτως δὲ κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Ρωσικῶν αὐτοκρατο- ρικῶν στρατευμάτων τὸν Ἰούλιον 1916, ἡ Τουρκικὴ ὀπισθοφυλακὴ, ὀπισθοχωροῦσα ἐκ τοῦ μετώπου τοῦ ὄρους Ζύγανα καὶ διελθοῦσα τὴν Ἀρδασαν ἀνῆλθε διὰ τῶν ὑψωμάτων τῶν χωρίων Παλαιοχώρι καὶ Ρυάκι τὴν 7ην Ἰου- λίου 1916 εἰς Κάν - κανα, ὅθεν συνεκράτησε γενναίως ἐπὶ πενθήμερον τὴν Ρωσικὴν προ- ἔλασιν, μέχρι τῆς 11ης τοῦ ἰδίου μηνὸς ἵνα δοθῇ καιρὸς εἰς τὰ μεταγωγικὰ νὰ ὀπισθο- χωρήσουν χωρὶς νὰ παραδοθῶν ὅποτε καὶ ἐγένε- ντο ἡ κατάληψις ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ τῶν μερῶν ἐκείνων. Καὶ τὸ σημαντικώτερον, τὰ δύο ταῦτα ὄρη τοῦ χωρίου Κορόνιξα, Παγω- μένον καὶ Ἀχμούτ, διετέλεσαν τὸ ὁχυρωμένον μέτωπον τῶν Ρώσων μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1917 ἔτους, ὅποτε, λόγῳ τῆς Ρωσικῆς μεταπολιτεύσεως, ἐδόθη ἐκείθεν τὸ πρῶτον σύνθημα ὀπισθοχωρήσεως τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων ἐκ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ μετώ- που Τρίπολις—Ἐρζερούμ (Θεοδοσιούπολις).

Τὸ ὄρος τοῦτο ἀποτελεῖ μετὰ τῶν λόφων, βουνῶν, κλιτύων, χειμάρρων καὶ ρυακίων αὐ- τοῦ τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο σκελῶν τῆς κτημα- τικῆς περιοχῆς τῆς κοιλάδος τοῦ χωρίου καὶ ἐγκλείει τὰ πλουσιώτατα μεταλλεύματα τὰ ὅποια ἔδωκαν νέαν ζωὴν εἰς τὸ χωρίον ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως αὐτοῦ μετὰ τὴν καταστρο- φὴν τοῦ 13ου αἰῶνος καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπὶ τριακόσια ὅλα ἔτη ἀκμὴν τοῦ χωρίου.

Ἀξιοσημεῖωτοι ὀνομασίαι τῶν ὑπερηφάνων ὑψωμάτων καὶ διαφόρων ἄλλων θέσεων τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους τούτου εἶναι Ἀσπρόλιθος, Λεφτοκάρνα, Χαζνᾶ—μαγαρᾶς, Ρασίν, Βράσας, Πεγάδια, Σταβράκ, Κόρκ, Κάστρου, Ἀηλίας, Μαντρόπα, Μαρανταγούλια, Βαθὺν ὄρμιν καὶ Ἀεθόδωρον.

καὶ 2) Τὸ «Ἀχμούτ» μὲ τὴν ὁροσειρὰν αὐτοῦ ἐκτείνομένην κατὰ μῆκος τῶν νοτιανατολικῶν καὶ τῶν δυτικῶν ὁρίων τοῦ χωρίου καὶ ἀπο- τελοῦν τὸ ἐν τῶν πλευρῶν τοῦ ὑψηλοτέρου ὄ- ρους «Ἀεμπαῦλον». Περιλαμβάνει εἰς τὰ ὑ- ψώματα καὶ ταπεινώματα τῆς κτηματικῆς πε- ριοχῆς αὐτοῦ τὰ δύο θέρετρα τοῦ χωρίου

«Τσελτεούρτζα» καὶ «Τοινεμένον» τὰ ὅποια διακρίνονται διὰ τὴν ὑπέρροχον καὶ ἐκτεταμέ- νην συνεχῆ βοσκήσιμον ἐκτασιν αὐτῶν μὲ τὰς περιφήμους κυριωτέρας θέσεις ἡ «Σοθδα» τὸ «Μέγαν τ' ἁλών» τὸ «Βουδοκόπ'» τὸ «Γουν- τρούμ'» τὰ «Γαβούζια» τὰ «Φανερά» τοῦ «Κορῶν-πεγάδ'» καὶ ἄλλα καὶ τὰς κυριωτέ- ρας καλλιεργησίμους θέσεις μὲ τὰς ὀνομασίας: τ' Ἐναύλια, τὸ Κερασσιούς, τὸ Λωρία, Ἀεμ- παῦλον, τ' Ἀγρίδ', τ' Ἀποκρέμμαν καὶ ἄλλα.

Ἀπασαι αἱ ὡς ἄνω ἐκτάσεις φέρουσι πολὺ πληθεῖς πηγὰς ἐξαιρέτων καὶ διαγεγραμμένων ποσίων ὑδάτων ἐξ ὧν σχηματίζονται τὰ διά- φορα ρυάκια τὰ ὅποια σχηματίζουν τὸν εἰς τὸν ποταμὸν Τζιζαρε (Χαρσιώτην) χυνόμενον κυρπότημον τοῦ χωρίου.

Δύο ὡς εἶπομεν εἶναι τὰ κυριώτερα ὄρη τὰ δεσπόζοντα τοῦ χωρίου «Παγωμένον» καὶ «Ἀχμούτ».

Μεταξὺ τῶν σκελῶν τῶν ὀρέων τούτων καὶ ἀκριβῶς εἰς τὰς ὑπωρεῖας αὐτῶν ἐξεστίνοντο αἱ ἐνορίαι τῶν ἐκπατρισθέντων κατὰ τὸ 1916 κατοίκων τοῦ χωρίου, οἵτινες ἀπετέλουν τότε 49 μόνον οἰκογενεῖας καὶ τῶν ὁποίων ὁ ἐκπα- τρισμὸς ὁ ὅποιος προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ρωσι- κὴν κατοχὴν, ἔχει ὀριστικοποιηθῇ διὰ τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Ἀνταλλαγῆς Πληθυσμῶν.

Εἰς τὰ ἄκρα τῶν σκελῶν ἀμφοτέρων τῶν ὀρέων τούτων ἐκτείνονται τὰ ἐκ πεύκων δια- τηρηθέντα δάση μὲ τὰς ὀνομασίας, τῆς μὲν πλευρᾶς τοῦ ὄρους «Παγωμένον» τὸ δάσος «Ἀλατόμ'» (ὕλοτόμ'), τῆς δὲ ἐναντι αὐτοῦ πλευρᾶς τοῦ σκέλους τοῦ ὄρους «Ἀχμούτ» τὸ δάσος «Τσακαλάντων», αἵτινα, ὅχι μόνον οἰκο- δομήσιμον ὕλικόν ἐξησφάλιζον διὰ τοὺς κα- τοίκους ἀλλὰ καὶ ἀρκετὴν καύσιμον ὕλην εἰς ξηρόκλαδα, κούτσουρα, καρούμπαλα (καρπούς πεύκων) τὰ περίφημα (Μοματζια) ἀλλὰ καὶ πλούσιον ὀξυγόνον διὰ τὸ ζωογόνον κλίμα τοῦ χωρίου.

Θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐν- ταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κεφαλαίου ὁ- ρεογραφίας τοῦ χωρίου καὶ τὴν ἐκτασιν τῶν ἐνοριῶν τῶν κατοίκων μὲ τὰς ἱστορικὰς ὀνο- μασίας αὐτῶν.

Οἱ ἐκ 49 οἰκογενειῶν τελευταῖοι κάτοικοι τοῦ χωρίου οἵτινες ἀπέμειναν ἀπὸ τὰς 600 τοιαύτας τῆς ἐποχῆς λειτουργίας τῶν μεταλ- λείων, εἶχον τὰς κατοικίας των ἐσπαρμένας ἐπὶ ἐκτάσεων τριῶν περίπου χιλιομέτρων κατὰ μῆκος τοῦ κέντερου τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου, παρὰ τὰς ὁχθας τοῦ διασχίζοντος αὐτὸ παραποτάμου καὶ ἐσχημάτιζον τὰς ἐξῆς μὲ τὰς παλαιὰς τῶν ὀνομασίας ἐνορίας, φε- ρούσας οἰκογενεῖας μίᾳ ἐκάστη τούτων 1) Τρεῖς ἡ ἐνορία «Μανουλάντων» 2) Δώδεκα ἡ ἐνορία «Γιακειμάντων» ἢ «Φεσέντων» 3) Δύο ἡ ἐνορία «Ταχμαζάντων» 4) Πέντε ἡ ἐνορία «Μουσκαράντων», 5) Δύο ἡ ἐνορία «Τυακάν- των», 6) Πέντε ἡ ἐνορία «Καρατσινάντων» 7) Τρεῖς ἡ ἐνορία «Ἀληβρεκάντων», 8) Τρεῖς ἡ ἐνορία «Σιαχάντων» ἢ «Γουλουτζάντων», 9) Δύο ἡ ἐνορία «Ζηνάντων», 10) Ἐξ ἡ ἐνορία «Συμεωνάντων», 11) Τρεῖς ἡ ἐνορία «Ἐξα-

κουστάντων» ἢ «Μεσιχωρίου», ὡς καὶ τὰς ἐρικυθείσας «Καπλανάντων», «Γασσαλάντων» καὶ «Τσονοπάντων».

δον) ΙΣΤΟΡΙΑ.—Ἐξ ὧσων ἐκ παραδόσεως καὶ χειρογράφων διεσώθησαν. τὸ χωρίον ΚΟΡΟΝΙΣΑ ἦτο σπουδαῖον κέντρον Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν Βυζαντινῶν καὶ κατὰ τὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐπτάκις δέ, ὡς ἐλέγτο, ἡρημώθη καὶ ἐπτάκις ἀνοικοδομήθη.

Ἡ ἐκ παραδόσεως ἐκδοχὴ αὕτη, ἂν θὰ ἐθεωρεῖτο τρόπον τινὰ ἐπισημῆς, πολὺ ἀσφαλὴ καθιστοῦν τούτην τὰ σωζόμενα ἐρεῖπια ἀρχαιολογικῶν τοίχων καὶ ὑπογείων στοῶν, μὲ ἀνάγλυφα ἀναγόμενα εἰς ἐποχὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἢ τοῦ Μιθριδάτου. Ποῖος ὁμως ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον ἐπαιξε τότε, ποῖος ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ καὶ μὲ τί ὄνομα ἐκαλεῖτο τὸ χωρίον, παρέμειναν σκοτεινά.

Σαφεστάτην ἐνδειξὴν τῆς ὑπάρξεως Ἑλλήνων κατοίκων τοῦ χωρίου κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας καὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀξίας αὐτοῦ, παριστάνουν σήμερον 1) ἡ περιήγημος κατακόρυφος ὑπόγειος στοᾶ, ὑπὸ τὸ ὄνομα «ΚΡΑΓΚΡΑΝΟΥΑΣ» μετὰ τῶν ἐπὶ τῶν βραχιδῶν τοιχωμάτων αὐτῆς ἀρχαίων ἀναγλύφων διὰ τὴν Π. Χ. ἐποχὴν καὶ 2) τὸ ἐρειπωμένον φρούριον «ΚΑΣΤΡΟΝ» μὲ τὸ ἐν αὐτῷ παρεκλήσιον τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου διὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βυζαντινῶν.

Μία βεβαίως, συνοπτικὴ περιγραφή τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων ἐρεπίων δὲν θὰ παρίστανε τολμηρὰν τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ταῦτα μαρτυροῦν τὴν θετικότητα τῆς ἐκδοχῆς ὅτι τὸ χωρίον ἀπετέλει σπουδαῖον Ἑλληνικὸν Κέντρον κατὰ τὰς ὡς ἄνω ἐποχὰς καὶ διὰ τοῦτο, δὲν θὰ παραλείψω νὰ παραθέσω ἐνταῦθα εἰκόνα τῆς κακαστάσεως αὐτῶν, ὡς αὕτη ἐνεφανίζετο κατὰ τὴν τελευταίαν ἐρήμωσιν τοῦ χωρίου.

Ὁ «ΚΡΑΓΚΡΑΝΟΥΑΣ» ἀποτελεῖ μίαν ὑπόγειον κατακόρυφον βραχιδῇ ρωγμὴν εἰσχωροῦσαν βαθύτατα εἰς τὰ ἔγκατα μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους «Κάν·κανα» βραχιδῶς πλαγίᾳς τῆς κτηματικῆς θέσεως «Σιώνας» κειμένης μετὰ τῶν θέσεων «Μέγαν·Μελοσωνάρ» καὶ «Γαιρὰ·σπέλον» ἐναντι τοῦ θερέτρου «Μεγάλον Παρχάρ».

Τὸ πῶς ἐσχηματίσθη τὸ χαῖνον κατακόρυφον τοῦτο βάθος, κατὰ ποίαν ἀκριβῶς ἐποχὴν, τί σχῆμα εἶχε πρότερον, πῶς ἐκαλεῖτο καὶ εἰς τί ἐχρησιμοποιεῖτο ἀνάγονται εἰς ἀρχαιολογικὴν ἔρευναν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ παράδοσις μᾶς μετέδωκεν εἶναι, ὅτι ἦτο τὸ καταφύγιον τοῦ χωρίου ὁσάκις ἐνέσκηπτε ἡ ῥίκην θεομηνίας θερίζουσα τότε θανατηφόρος Πανώλης, ἥτις, ὡς ἐλέγτο, πολλάκις ἡρῆμωσε τὸ χωρίον μὲ τὸ ἀπαίσιον

ὄνομα «Γουρζουλᾶς». Ἐλαβε δὲ τὴν ὀνομασίαν Κραγκρανούας, διότι, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ καθόδος καὶ παραμονὴ ἐντὸς τῆς χαώδους ἐσωγείου στοᾶς, ἐκυλίνοντο κατακρημνιζόμενοι εἰς τὸ βάθος ἐκ τῆς στενῆς ἐκ βραχιδῶν πλευρῶν εἰσόδου, ὀγκώδεις λίθοι καὶ ἐσχηματίζοντο οὕτω κλιμακωταὶ ἐπιφάνειαι, ὡς αὐταὶ ἐπαρουσιάζοντο ἐσχάτως καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων παρέμενον οἱ καταφεύγοντες. Οἱ κατακρημνιζόμενοι ἐν αὐτῷ λίθοι, εὐρίσκοντες πότε τὴν μίαν πότε τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς ρωγμῆς, εἰδιδον τὴν ἀντήχησιν Γκράν!! γκράν-Γκράν!!! ἐξ' ἧς καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Γραγκρανούας, παρὰ τῶν συγχρόνων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, κατοίκων τοῦ χωρίου, δεδομένου ὅτι ἡ κατακρημνισὶς καὶ ὁ ἦχος Γκράν!! γκράν!! γκράν!! καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν ὑπέπεσε κατὰ τὰς ἐπισκέψεις μας κατὰ τὴν παιδικὴν μὲν ἡλικίαν χάριν διασκεδάσεως, ἀργότερον δὲ ὡς θαυμαστὰς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀξίας τῆς κατακόρυφου τούτης ἐσωγείου στοᾶς μετὰ τῶν εἰς τὰ τοιχώματα αὐτῆς ἡμικατεστραμμένων ἀναγλύφων.

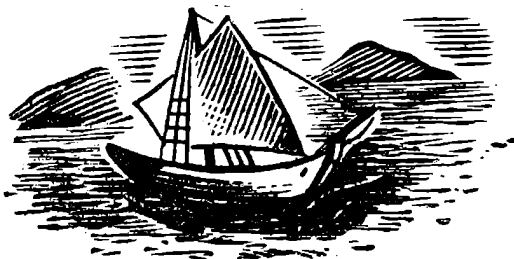
Ἐπανειλημμένως κατήλθον εἰς τὴν στοᾶν καὶ ἐπροχώρησα κατελθὼν μέχρι δέκα περὶπου μέτρων βάθους τῶν κλιμακωτῶν θέσεων αὐτῆς καὶ περιειργάσθην τὸ βάθος διὰ κατακρημνίσεως λίθων ἢ ἐξακοντίσεως πετραδίων εἰς τὸν σκοτεινὸν ρωγμώδη θόλον τῆς στοᾶς.

Ἐκεῖ ἐπὶ τῶν φωτολούστων σημείων τῶν δύο πλευρῶν τῆς στοᾶς διακρίνονται χαραγμένα ἀντίστροφα ἀνάγλυφα ἐνθεν μὲν σγουρότεριχος προτομὴ νεανίου, ἐνθεν δὲ τοιαύτη ἐπὶ διπλολόγχης, μὲ μόλις διακρινόμενα κεφαλαῖα Ἑλληνικὰ στοιχεῖα πέριξ, τὰ ὁποῖα ὁ πανδαμάτωρ χρόνος κατέστησεν ἀσύνθετα, δίκην ὁδοντοστοιχίας αἰωνοβίου.

Ἡ εἰκὼν αὕτη τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ὁ περιβόητος ΚΡΑΓΚΡΑΝΟΥΑΣ, πολὺ εὐλογον παριστάνει τὴν εἰκασίαν ὅτι ἡ στοᾶ αὕτη δὲν εἶχε τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἰδίαν ἔκτασιν καὶ μορφήν κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καθ' ἣν ἤκμαζε τὸ χωρίον κατωκημένον ὑπὸ Ἑλλήνων, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ μὲ τὴν μορφήν αὐτὴν ὥστε νὰ ὑπάρχη σκοπιμὸς τῆς χαράξεως ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῶν βραχιδῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀναγλύφων συμβολικῶν καὶ μάλιστα ἀνεστραμμένων.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται νὰ εἰκάσῃ τις εἶναι ὅτι τελείως διάφορον ἦτο τὸ σχῆμα καὶ ἡ ἔκτασις αὐτοῦ τότε, καὶ ὅτι παρεμορφώθη ἐκ σεισμικῶν καθιζήσεων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, καὶ ἔλαβε τὸ σχῆμα τὸ ὁποῖον ἔχει σήμερον.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΧΑΛΔΙΑΣ (*)

ΤΟΥ Γ. ΚΑΝΔΗΛΑΡΗ (ΚΑΝΙ)

Κατωχώρ' (τὸ). Μία ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων ἐνοριῶν τοῦ Σταυρίου μετ' ἐνορίας. 1) Τσακάντων ἐπὶ τοῦ γηλόφου Κουρουζίτα μετ' 10 οἰκίας καὶ ναὸν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου. Ἐκ τούτου κατὰγονται οἱ Μαυρόπουλοι, εὐεργέται τοῦ Σταυρίου. 2) Ποπαδάντων μετ' 12 οἰκογενείας. 3) Κοκοζάντων μετ' 8 οἰκογενείας. 4) Παρρασκευάντων μετ' 13 οἰκογενείας καὶ ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. 5) Δαβιτάντων μετ' 9 οἰκογενείας. 6) Ἀλεξεπαλέντων μετ' 18 οἰκογενείας καὶ κήπους ἀνθηρῶν. 7) Παῖραμάντων μετ' 1 οἰκογένειαν. 8) Τσακαλάντων μετ' 2 οἰκογενείας. Ἐν ὅλῳ τὸ Κατωχώριον εἶχεν 70 οἰκογενείας.

Κελώρρα (τὰ). Χωρίον παρὰ τὴν ἀρχαίαν Λευκόπετραν, ἣ ὁποία κατὰ τοπικὴν παράδοσιν ἦτο ἡ πατρίς τοῦ ἡρώος Βασιλείου Διγενεῖς Ἀκρίτα, ἄλλοτε, πρὸ τοῦ 1829, Χριστιανικὸν καὶ νῦν κατοικούμενον ὑπὸ Κούρδων καὶ μεταναστῶν Κιρκασίων τοῦ Καυκάσου. Πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ ἀρχαίας μονῆς καὶ τείχους ὁ ἀείμνηστος Χ' Ἱερεμίας Γεωργιάδης ὁ Ἀδισενδός (ἐπίσκοπος Νικοπόλεως) ἔκτισε ἐντὸς λαξευτοῦ βράχου λαμπρὸν καὶ ἀξιοθαύμαστον ἐγκολαπτιδὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου οὗ μακρὰν τοῦ ποταμοῦ Λύκου καὶ ἀνδρικὴν μονὴν μετ' 4 μοναχῶν καὶ Σχολὴν πρὸς ἐκγρυσμῶσιν τῶν κατοίκων τῶν Χερροϊάνων καὶ ὅπου πρῶτος ἐδίδαξεν ὁ ἐξ Ἀδίσσης διδάσκαλος καὶ ἐκ τῶν πρῶτων μαθητῶν τοῦ Γεωργίου Κυριακίδου Ἰωάννης Ροδοκανάκης, ὅστις ἔσπειρε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν περιόικον. Τὸ χ. Κελώρρα εἶχεν 70 οἰκογενείας.

Καλέντων (τοῦ). Χωρίον Ἑλληνικὸν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Δερρένης μετ' 20 οἰκογενείας καὶ ναὸν τῶν Τοιῶν Ἱεραρχῶν.

Κελὶν-Περτέκ' (τὸ). Ὁμογενὲς χωρίον πρὸ τοῦ 1829 καὶ νῦν Τουρκομάνικον ἐξ 80 οἰκογενειῶν, καὶ ὅπου πλεῖστοι γαιοκτήμονες Ἀργυροπολῖται εἶχον ἀπεράντους γαίας. Κεῖται εἰς 1 1/2 ὥραν ἀπόστασιν τῶν Κιοσέδων καὶ ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς τῆς ἀπὸ Ἀργυροπόλεως εἰς Ἀρσίγγην. Ἐνταῦθα ἀπέθανεν ὁ μητροπολίτης Χαλδίας Φιλόθεος ὁ Καστελιώτης ἐκ τῆς ὁμωνύμου καὶ ἀρχαίας οἰκογενείας τῶν Καστελιωτῶν.

Κελκέτ' (τὸ). Μία τῶν τεσσάρων ὑποδιοικήσεων τῆς Ἀργυροπόλεως ἐν ἀπεράντῳ εὐφύρῳ πεδιάδι διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ Λύκου ποταμοῦ μετ' 98 χωρία γεωργικὰ καὶ ἔδραν τὸ Τσιφλὶκ μετ' 150 οἰκογενείας, ἐξ ὧν 18 ὁμογενεῖς καὶ πολλοὶ ἔμποροι ἐξ Ἀργυροπόλεως. Ἦτο ἄλλοτε σπουδαία ἐστία ἑλληνισμοῦ καὶ ἐλέγετο Ἐπισκοπὴ πνευματικῆς Ἀχαΐας καὶ ἐτέλει ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Θεοδοσιουπό-

λεως, τελοῦντα ὑπὸ τὸν Πατρισρχικὸν Θρόνον Ἀντιοχείας. Χωρία ἑλληνικὰ διεσώθησαν μέχρι τοῦ 1878 τὸ Χοσπιρίκ' μετ' 40 οἰκογ. τὸ μνησθὲν Κελὶν-Περτέκ', τὸ Πίσκι μετ' 10 οἰκ., τὸ Χαρτούτο μετ' 60, τὸ Κελεχπούρ' μετ' 150 καὶ τὸ Ράνσεϊρ μετ' 50 μετῴκησαντα, ἅπαντα εἰς Ῥωσσίαν μετὰ τὸν Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878. Τὸ Κελκέτ' κεῖται μετὰ τῶν ὁρέων Τοιμὲν-δαγ' καὶ Κιοβούρ-δαγ'. Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἔδραν εἶχε τὴν μετὰ πολλὰ ἀρχαῖα ἐρείπια κώμην Σατάχ, τὰ περιώνυμα ἀρχαῖα Σάτουλα, περὶ ὧν ἔγραψε καὶ Προκόπιος ὁ Καισαρείας ἐν τῷ ἔργῳ του περὶ Κτισμάτων III, 3—4.

Κελκέτ' - τδᾶϊ (τὸ) ἡ ὁ Λύκος ποταμός. Ἐκ τῶν ὁρέων τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας πηγάζουσι πέντε ποταμοὶ ὁ Κάνις, ὁ Λύκος, ὁ Ἀκαμψις, ὁ Μαῦρος καὶ ὁ Πυξίτης. Τὴν ὀνομασίαν Λύκος ἔαυρον ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ πρὸ τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γεωγραφίας Γεωργίου Τσαγρῆ, ὅστις ἀναγράφει ὅτι πάλαι Λύκος ἐπωνομάζετο. Ἦτο δὲ ὁ Λύκος διάσημος καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τὰς εὐεργεσίας, ἃς εἰς τοὺς πέριξ αὐτοῦ ἀγρότας παρείχε, δι' ὃ καὶ ἀπεθανατίσθη εἰς τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα ὡς νεανίας κερασφόρος μετ' ἰχθῆος καὶ κώμην εἰς τεσσαρὰς βοσκήτους ἐπὶ τῆς μιᾶς προσόψεως καὶ δαμάλεως ἐπὶ τῆς ἐτέρας, ὡς πρῶτος παρετήρησεν ὁ Β. V. Heab ἐν τῇ Historia Numorum σελ. 231 καὶ προσεπεδήλωσε καὶ ὁ ἡμέτερος διάσημος νομισματολόγος I. N. Σβορώνος. Ὀνομάσθη δὲ Λύκος, διότι ἐνεκα τῶν βροχῶν γίνεται ἄγριος, θηριώδης καὶ καταστροφτικὸς εἰς τὰς πέριξ γεωργικὰς ἐκτάσεις. Σήμερον δὲ λεγεται Κελκέτ' τδᾶϊ καὶ ἑλληνιστὶ Λύκος ὡς διαμνημονεύει καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς Βασ. Μυστακίδης, καίτοι πολλοὶ ἐσφαλμένως θέλουσιν αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζαβάτης, ὅπου ὁ Μέγας Ἡράκλειος διαβὰς τὸν Ζαβάτην συνῆψε φοβερὰν μάχην μετὰ τὸν στρατηγὸν τοῦ Βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόη τὸν Ραζάτην κατετρόπωσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσεν καὶ δύο ἄλλους στρατηγούς ἰδιοχείρως. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κυρίως μὲν γνωρίζεται ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Κελκέτ'-τοᾶϊ καὶ λαμβάνει ἐκ τῶν χωρῶν, ἃς διέρχεται διαφόρους ὀνομασίας. Πηγάζει δὲ ὁ Λύκος ποταμὸς ἐκ τοῦ ἐν Κελκετίῳ κλάδου τοῦ Ἀντικαύρου (Τοιμὲν-δαγ) ἐκ τῆς ὑψίστης αὐτοῦ κορυφῆς Σιπικὸρ (ὑψους 2800 μ.), ὡς καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν κοιλάδων τοῦ ὄρους Γαβούχ-δαγ. Εὐτυχῆς δὲ λογίζομαι ὅτι κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1907 εἰς Ἐρζιγγιὰν μετὰβασίν μου ἐπιτοπίως ἱκανῶς ἐμελέτησα τὰς πηγὰς του. Διασχίζει δὲ ὁ Λύκος τὴν περιφέρειαν Κελκέτ', ὡς καὶ καθέτως τὴν περιφέρειαν Χερροϊάνων, διέρχεται τὴν Νικόπολιν (Κολώνιαν) καὶ τὴν πρὸ τῆς Νεοκαισαρείας εὐφορον πεδιάδα, λαμβάνει διάφορα ὀνόματα ἀπὸ τῶν χωρῶν, ὅθεν διέρχεται καὶ

(*) Ἡ μελέτη αὕτη ἤρχισε νὰ δημοσιεύεται εἰς τὰ «Ποντιακά Φύλλα». Κατεχωρήθησαν συνέχειας εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 9]10 μέχρι τοῦ 19ου τεύχους τῶν «Ποντιακῶν Φύλλων» ἤτοι εἰς τὰ τεύχη τῶν μηνῶν Νοεμβρίου—Δεκεμβρίου 1936 μέχρι καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου 1937. Ἡ δὲ συνεχίζομεν εἰς τὰ «Χρονικά τοῦ Πόντου».

ΝΙΩΤΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

ΣΤΗΝ ΙΕΡΗ ΜΝΗΜΗ
ΤΟΥ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ ΡΟΥΣΣΑΚΗ

1.

Ἐκαύκιζεν, ἑκαύκιζεν ἕνας τὴ γυναῖ-
καν αὐτοῦ. «Σὺν τὸ μὸν τὴ γυναῖκα ὅς σὸν
κόσμον ἄλλου κ' εὐρίσκεται.» Τεμέκ, ἀτό-
σον καλὴ καὶ τίμια ἦτονε. «Ὅγῳ, θέλεις
νὰ πιάν' αὐτὴν ἀγαπαικιά;», εἶπεν αὐτὸν
ἕνας. «Ἀδύνατον. Ὅτι πορεῖς.», λέει ἄλ-
λος. «Θέλεις νὰ πιάν' αὐτὴν;», λέει πάλι
τοῦ χώρου ἐρίφη. «Ὅτι πορεῖς, λὲω σε.»
«Βάλλομε καύλι;» «Βάλλομε.» «Ἄν πιάν'
αὐτὴν, νὰ δεῖς με πεντακόδια κρόδια καὶ
τὸ κόκκινον τὸ βούδι.» Εἶχεν
ἕνα κόκκινον βούδι. «Νὰ δῶ σ' αὐτὰ.»
Ἐσυμφώνησαν καὶ εἶπαν, νὰ χτίζει
πρῶτα τὴ δουλείαν ἐκεῖνος οὐτοῦλα πο-
ρεῖ καί, σὺν, ἄλλου, νὰ σμίουνε, νὰ εἰ-
δοποιᾷ τὸν ἄντραν αὐτὸς καὶ νὰ λείπει τὴ
γυναῖκα αὐτοῦ πῶς νὰ πάει ὅς σὸ ταξί-
δι καὶ νὰ φέει αὐτὸν σὺν σπίντῳ αὐτοῦ...
Ἐπέρασαν λίγα ἡμέρες καὶ εἰδοποιᾷ το-
ν... Ἐκεῖνος ἐδάδεψε. Λέει τὴ γυ-
ναῖκα αὐτοῦ γὰρ τὸ ταξίδι καὶ τεῖ φέει
καὶ πάει ἀνταμώνει τὸν ἄλλον. Ἀέκα
ἔσυμφώνησαν. Ἡ γυναῖκα τοῦ παλι με-
νᾶ: «Ἄντρα μου νὰ πάει ὅς σὸ ταξίδι,
τὸ βράδι ἔλα.» Χώνει ἀγαπαικὸν τὸν
ἄντραν αὐτὸς ἀπὸς ὅς ἕνα τσουβάλι, φορ-
τοῦται αὐτὸ καὶ πάει κουνιά τες. Τὸ τσου-
βάλιν παλ' εἶχεν κ' ἕνα τρυπίτσα ὅς ἕνα
μερῶν αὐτοῦ. Νὰ θώρεινε μὲ τὰ μάτια
τοῦ. «Αὐτὸ τί ἐνι;», ρωτᾷ ἐκεῖνος. «Κάτι
πράγματα ἔχ' ἀπὸς σου, ὅς στέκει ἀδᾶ

ἐνοῦται 20 ὥρας μακρὰν τῆς θαλάσσης ἐν τῇ
θέσει Μπογάζ-Κεσέν, μετὰ Ἰριδος, ὅστις πη-
γάζει ἐκ τοῦ Παρυάδρου καὶ ἄλλων πρὸς Μ.
παρακειμένων ὁρέων καὶ ῥέει παρὰ τὰ Κόμα-
να, τὴν Εὐδοκιάδα, Γαζιέραν, Τοκάτην, Ζή-
λεν καὶ Ἀμάσειαν καὶ χύνεται ὑπὸ τὸ ὄνομα
Ἰρις εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον διὰ δύο κυρίως
στομάτων, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα Τσιαρτσισμπᾶ-
σουί λέγεται. Ἐξάγει δὲ δύο εἰδῶν ἰχθεῖς, ἐξ
ἧν περίφημοι εἶναι αἱ πέστροφαί.

(Ἐπεται συνέχεια)

κουνιά.» Ὅς σὸ ἴδιον τὴν κάμαρην ἀπέ-
σου. Ἐ, πουλαδεύουνε τὰ ἐδεκλενέματα
καὶ τὰ φιλέματα καὶ τὰ φιλιὰν φίστι'κ.
Ἄλλος νὰ σκάνει; ὅς σὸ τσουβάλι χωμέ-
νος. Τεμέκ, ἐγελάχτε. Νὰ τσατλασεύει, ἄλ-
λου κ' εἶχε. Καί, ὅς σὸ νῦν καὶ αἰὲν ἀ-
πάνου, κλώσεται καὶ ἀγαπαικὸν καὶ
λέει αὐτὸν:

«Ἄκουσε, σακκί μ', σακκούλιν
καὶ τσουβάλιν τρυπεμένο,
θε νὰ δεῖς τὰ πεντακόδια
καὶ τὸ κόκκινον τὸ βούδι.»

2.

Εἶχεν ἀγαπαικὸν μία γυναῖκα καὶ ἄν-
τρας αὐτὴς νὰ πᾶσιν ἐλείπεινε ὅς σὸ χα-
μαιλέτεν κ' ἐμένησεν αὐτὸν νὰ ἔρκετ' ἐθ-
ρίσκει αὐτὴν τὸ βράδι. Ἐλ' ἀντίς—ὑπο-
ψιάχτεν τίποτε, ποῖος ἔρκει;—, εἰσιψε
λίον μόνον καί, ὅς σὸ σιούχριον ἀπάνου,
ἦρτεν κ' ἐξίβεν ἄντρας αὐτὴς, τὸ ἴδιο βρά-
δι, πρὶν νὰ ἔρκεται ἄλλος. Ἐταραχίστην
ἐκεῖνος. «Ποῦ ἦσουνε;» «Τσουβάλιν κ'
ἡῶρα καὶ γὰρ τ' αὐτό. Μίαν πού ἐπόμενα
ἐπίσου, ἀργὰ αὐτῶρα, πάω αὐρι.» Ἀγα-
παικὸν παλὶ—τί ἔρκει;—, ὅς σὴν ὥραν
τὸ εἶπανε, χτυπᾷ τὴν πόρτα. Ἡ γυναι-
κα ἐκατακλώσκουτουνε καί, τεῖ, φτάει
δουλείς, ἅμα τὰ τία τες τίκια στέκουνε.
Ἐμὲν ἐκουσκέθεν τὸ κορακοτήρι: «Τί
ἐνι;», ρωτᾷ ἄντρας αὐτὴς. «Βορριάς ἐν',
ἄντρα.», λέει αὐτὸν πρὶν ἄλλο. Ἐφύσα-
νεν καὶ ἀέρας, πέσπελί. Καὶ τρέχει ὅς σὴν
παραθύρα, ἀνοίξει τὰ κανάτια, καμαρᾶ
καὶ λέει, ν' ἀκούει αὐτὸν καὶ ὁ φίλος αὐ-
τὴς:

«Ἐ, βορριά καὶ κύρ βορριά,
τί βαρεῖα χτυπᾷς τὴν πόρτα;
Ἄντρας μου σακκί δὲν ἡῶρε
καὶ στὸ μῦλο δὲν ἐπήγει.»

Ἐλάγγεψεν ἀπὸν ἄντρας αὐτὴς κ' ἐπῆ-
ρεν αὐτὸν κ' ἐστάθη.

3.

Ἐνας γιατρός ἐγόρασεν ἕναν καφά, γιὰ τὴ δουλείαν αὐτοῦ. Ἐκ' ἔχουν οἱ γιατροὶ ἀθροπίτικα καφάδες καὶ σπουδάζουνε; Ἐναν ἡμέρα, ἀφότι ἐντράνεινεν αὐτο καλὰ καλὰ, θωρεῖ κάτι γράμματα, γραμμέν' ἀπάνου.

«Μὴ κλαῖς, κιφάλιν, τὰ παθες, κλάψε τὰ [θὲ νὰ πάθεις].»,

ἀέκα ἔγραφε. «Τί ἔχει νὰ παθάνει», εἶπεν ὁ γιατρό, «ἕναν ἀποθαμενίτικον κιφάλιν; Ἀφοῦ ἐπέθανε, οὐ τοῦ εἶχε νὰ παθάνει, ἔπαθεν αὐτ' ἄλλου.». Ἰδίε, ἐντράνησεν αὐτο λίτιδικον κι ἄλλο κ' ἐπέκει ἐσήκωσεν αὐτο. Ἡ γυναῖκα τ' εἶδεν αὐτο να. Τ' ἄλλον τὴν ἡμέρα πάλι ἐπῆρεν αὐτ' αὐτὸς ὡς σὸ χέρι καὶ πάλι ἐντράνησεν αὐτο —πάντα γιὰ τὴ δουλείαν αὐτοῦ. Καὶ εἶδεν πάλι τὰ γράμματα καὶ πάλι λίον ἐτουδουνεύτεν αὐτα. «Ἐκὶ πορῶ ν' ἀγναεύω τίποτε.», εἶπεν ἐκεῖνος ἐκείνονα. Καὶ κάθην ἡμέρα, κάθην ποὺ ἐπαίρεινεν τὸν καφά, ἐθώρεινεν καὶ τὰ γράμματα καὶ ἐδιάβαζεν αὐτα καὶ πάντα ἐτουδουνεύκου-
 τουνε. Ἡ γυναῖκα τ' ἐθώρεινεν αὐτονα. Λίο λίο, λίο λίο, εἰσῖβεν ὑποψία ἀπὲς αὐτες. «Ἄϊμετέτ, ἀβοῦτος εἶχεν ἀγαπeticιὰν καὶ ἐπέθανεν καὶ τς ἐκεινὲς ἐν τὸ κιφάλιν καὶ γιὰ τ' αὐτὸ παίρει ντρανᾶ καὶ ντρανᾶ καὶ ντρανᾶ το.» Ἐδαιμονίστε. «Βότ, τὸν ἄτιμονα...» Ἐπαρानτράνησεν, ποῦ κρύβει αὐτο; Ὡς ἕναν τολάπι. Σὰν εἰσῖβεν ἐπὲν εἰσῖβεν ὁ γιατρό—ὡς σὴν κανὰν ἄρρωστο, ποῦγιος ξέρε;—, ἐμπαίνει ἀπὲς ὡς σὴν κάμαρην αὐτ' αὐτέ, ἀνοίξει τὸ τολάπιν καὶ παίρει τὸν καφά. Ἐζύμωσεν ἦτον ἐκαίν τὴν ἡμέρα, δίδει ἕναν καὶ τινάζει αὐτ' ἀπὲς ὡς σὸ φουρνὶν καὶ καίει αὐτο. Ἐκάεν, ἐγένισεν καρβῶνι. Ἐρκετ' ὁ γιατρό, πάει ὡς σὸ τολάπι, ντρανᾶ; Ὁ καφὰς πουδὲν κ' ἐνι. Ἀρὰ ἀδᾶ, ἀρὰ ἐκεῖ. Τίποτε. «Κύριε, λέησον...», εἶπε. Χουλίζει τὴν γυναῖκαν αὐτοῦ. «Ἀέκα κι ἀέκα. Γιάμ' εἰσῖβες ἀδᾶ πᾶσου καί...» «Ἐκίτι, ἐκίτι...», λέει αὐτον ἐκείνε. «Θαρεῖς ὁγὼ χάπια κουρτῶ, ἔ; Εἶχες τς ἀγαπeticιᾶς σου τὸ κιφάλιν ἀπὲς ὡς σὸ σπῖτι μ', ἔ; Ἐπῆρα τίναξ' αὐτ' ἀπὲς ὡς σὸ φουρνὶν κ' ἐκαψ' αὐτο, γιὰ νὰ μαθάνεις...» Ὅτιότες ὁ γιατρόν ἐθάμαξε. Καὶ ἔσεισεν τὸ κιφάλιν αὐτοῦ καὶ εἶπε: «Ἀλήθεια ἐλέειναν τὰ γράμ-

ματα. Κανείς μουνά τίποτε κ' ἔξερε, τί ἐν' ὁ ριζικός αὐτοῦ. Μὴ κλαῖς, κιφάλιν, τὰ παθες, κλάψε τὰ [θὲ νὰ πάθεις]!».

4.

Τῇ γειτονίᾳ τὰ τουρκοπούλια ἐπαί-
 ζεινανε. Ἀναμεσά τουν' ἦτον κ' ἕναν καὶ πατέρα κ' εἶχε καὶ ὄλον ἐντῶνισκαν αὐτο τ' ἄλλα καὶ ἐκατακώλυναν αὐτο. «Φύ ἀπ' ἀδᾶ κουνιά. Μαζί σου κ' παίζομε. Σενὶν ποπὰν γιόκ.» Ἐσὺ πατέρα κ' ἔχεις, τεμέκ. Σηκοῦται τὸ χαλαμένον τὸ μωρὸν πάει ὡς σ' ἐκεινέτερα, τὰ μάτια του νερέδρια πεμπελίδρια. «Γί ἐνι; Γιατί κλαῖς;», ρωτᾶ τ' ἡ μάνα του. «Ναί, τὰ παιδία λένουνε με: σενὶν ποπὰν γιόκ. Ὅγὼ πατέρα κ' ἔχω;» «Ἄγρια!», εἶπεν αὐτο κ' ἡ μάνα του. «Ἐσὺ κ' ἔχεις πατέρα;» Ἐκίτι, ἐκίτι...

Ἀλῆ Ἰνιαν Βελῆ,
 πῆς τε οὐναρτὰν ἐβελί,
 Χασὰν Ἰνιαν Ταπὰν,
 πῆς τε σενὶν ποπὰν! »

5.

Ἐνας Τοῦρκος ἐξενιτεύτε. Καί, ἐκεῖ, ὡς σὴν ξενιτιά, μόν' καὶ μόναχος, ἀέκα, ἐλέεινε: «Σὰ γυρίζω ὡς σὸν τόπο μου, νὰ χτίζω ἕναν ἱζαμέ.». Κάτεν πολλὰ ἐθέλαινεν αὐτ' αὐτό. Καὶ ὅποτ' εὐρίουτουνε ὡς σὸ παζάριν καὶ ἐθώρεινεν κάτι καὶ ἐσύρεινεν αὐτ' ἡ καρδιά του, ἐπάεινεν κ' ἐρώτανεν: «Ἀβοῦτο πόσα ἔχει;». «Ἀτόσα.», ἐλέειναν αὐτον' ἐριφάνιοι. «Ἐ, σάκιταμ γετίμ ἱζαμεσί.», ἐλέεινε κι ὁ Τοῦρκον κ' ἐφείνεν καὶ ἐβάλλεινε ὡς σὴν πάνταν αὐτόσα παράες. Ἐπέρασαν, ἐπέρασαν τὰ χρόνια—κάποτ' ἐταμαμλαεύταν' ὁ ἱζαμές τὰ χρειάσκουτουνε. Γυρίζει ὁ Τοῦρκος ὡς σὸν τόπον αὐτοῦ καὶ βάλει μαστόρους καὶ κουρεύουν αὐτο. Ἐπάεινεν κ' ἐρκουτουνε καί, χαρμένος, ἐντράνεινεν τὸ χτίσιμο. Τελειοῦται κ' ἐτελειοῦται, ντρανοῦμε, τί ντρανᾶς; Γράμματα μεγάλα, εὐρίεται γραμμένον ἕναν αὐγὴ ὡς σὴν πόρταν αὐτ' ἀπάνου: Γετίμ ἱζαμεσί! Ὁλον ὁ κόσμος ἐθάρρησεν ἦτονε γιὰ τὰ γετίμια ἱζαμές, γιὰ τὰ ὀρφανὰ. Ἀμα, ὁ Τοῦρκος εἶπεν αὐτουνους τὸ καὶ τὸ καὶ ὄλ' ἐθάγμαξαν με τὰ γίντανε τὰ ἔργατα, κάθα εἰς σὰ θέλει.

6.

Ἐξίβεν ἕνας χωρέτας, νέος ἄθροπος,

ἤξιμόν καιρό, νὰ πάει 'ς σ' ἄβι. Κρῦος, χιδίμης. 'Σ σ' ὁρμάνιν ἀπέσου θωρεῖ ἔναν ἄλεπού, 'ς ἕνα δειντὸν ἀπουκά, κοιμάται. 'Ασ' σὴ χαράν αὐτοῦ, ἄζ καλνί, νὰ 'κατδούρευεν αὐτοῦ. «'Ατώρα», πουλαδεύει καὶ λέει, «θὰ σύρω, χτυπῶ καὶ σκοτώνω τὸν ἄλεπόν. Θὰ γδέρω καὶ παίρω τὴν ζερταβάν ἅθε καὶ νὰ πάω πουλῶ ἃ. Μὲ τὰ παρὰς τὰ νὰ παίρω, θὰ βρίκω 'ναν καλὸν κορίτσ' καὶ γυναικίζω... 'Ιιιιιις... Θὰ 'φτειάω 'ναν παιδόπον καὶ τ' ὄνομαν ἅθε πα θὰ 'βγάλ' ἃ Γιάννε... Παῇὺν παῇὺν καὶ ἔμοφρον καὶ στρογγυλόν... Καὶ θὰ μεγαλαίν' ὄλιον καὶ θὰ βάλ' ἃ καὶ 'ς σὸ σχολεῖον, νὰ μαθάν' γράμματα... Βόιιιι... Καί, τ' ἀφώτιστον, πῶς θὰ ἔν' ὄλιον πα τεμπέλ'κον... Ξάτ' τὴν αὐγὴν 'κὶ θὰ θέλ' νὰ σκοῦται πάει 'ς σὸ σχολεῖον... «Γιάννε, σκού νὰ πᾶς 'ς σὸ σχολεῖον.», θὰ λέει αὐτὸν ἡ μάν' ἅθε... 'Κὶ θὰ σκοῦται... «Σκού νὰ πᾶς 'ς σὸ σχολεῖον.», θὰ λέει αὐτὸν ἀλλομίαν... 'Κὶ θὰ σκοῦται... Τὴν πίστη σ'... Θὰ γουζεύω... Θὰ κουτίζω μίαν βαρέα: «Γιάννε, σκούουουου...». 'Ελέπομε, σκοῦται γιόξυμ...». 'Αμα, μὲ τὸ «σκούουουου», ἐγνέφισεν ἄλεπού, ἐλάγγεψεν κ' ἐχάθε. 'Ο χωρέταν παλι χάτλια στέκει «γουζεμένος».

7.

Μία νύφει εἶχε μίαν κουνιάδα, τί νὰ λέω σας, τρουσκούτικος, τρισαφώριστος. 'Ασ' σὸ εἶχεν ἄτενα σὰ θυλί, ἐτυριάννιζεν ἄτεν' καὶ ἐφάττειν ἄτα 'κεῖ κιόλα. 'Εναν ἡμέραν τῇ χώρας τὸ κορίτσι, κλαιμένον καὶ παραπονεμένο, παίρει τὰ μιτδάρκα τες καὶ πάει 'ς σὴ βρύση. Χά καὶ μία νοικοκυρὰ γυναίκα, ἐρκεται ἀπὸ πίο' ἄτες, νὰ παίρει κ' ἐκείνη λίο νερό. «Τί ἔχεις, κόρη μου;», ρωτᾷ τὴ νύφει. «Τί νὰ ἔχω;», λέει κ' ἐκείνη κι ἀνασύρει ἀνασύρει πρίαντα. «Τὴν κουνιάδα μου ἤρτανε γυρεύουνε κι ὁγὼ τί νὰ φτάω καὶ τί νὰ γίνομαι. 'Αέκο χρυσὸν καρδιά τίλα νὰ χάν' ἄτ' ὁγὼ. Στόμαν ἔχει πρῶτα πρῶτα καὶ λαλίαν κ' ἔχει. Τὰ χέρτια μου 'κι ἀφίνει νὲ 'ς σὸ χλίο νὲ 'ς σὸ κρῦο. Τὸ λόο δύο νὰ μὴ φτάει. Πὰρ παρ νὰ στράφτουν τὰ τέσσαρα μερῆς ἀπὸς 'ς σὸ σπῖτι μου. Νὰ βὰτ' ἐμέν' καὶ νὰ ἱλι ἐμέ. Τί νὰ φτάω καὶ τί νὰ γίνομαι.» Καὶ

κλαίει. «Γρομάσαρ μου,» λέει ἄτεν ἄλλε, «πολλὰ παρακαλῶ σε, δουλείαν ἔχω, δό με τὴ σειρά σου κι ἄς πάω φτάω τὴ δουλεία μου. Σπουδάζω.» «'Απαρ' το», εἶπεν κ' ἡ νύφει. Γομώνει ἡ γυναίκα καὶ πάει διαβαίνει. Τρέχει, μολᾷ τὸ θυκοῦς ἄτες 'ς σὸ ἐκεινέτερα καί, τογρού, πάει τς ἄλλες τὸ σπῖτιν καὶ γυρεύει τὴν κουνιάδαν ἄτες. Εἶχεν ἕνα γυιὸν καὶ ἐγύρεψεν ἄτενα 'ς σὸ γυιὸν ἄτες. Τοῦ σωροῦ δίουνε λόο—ἡ νύφει, μάξους, θὲ νὰ 'κοντάργισε— καὶ 'ς σὴν ἐβδουμάδαν ἀπάνου, γρὰ γρού, παπάνωμαν καὶ στεφάνωμα... 'Ησύχασεν τῇ χώρας τὸ κορίτσι... Καὶ περοῦν τρία μέρες καὶ τί νὰ γίνετ' ἔν' καλό; Πισσιᾶ καὶ βρωμιᾶ ἡ κουνιάδα τες, ζουμουκελίζει τὴν πεθερά, βρίζει καὶ βλαστημᾷ τὸ γαμπρό... 'Ανταμώνει ἡ γραῖα τὴν ἄλλενα καὶ ρωτᾷ: «Μωρή, μάτσα καὶ τῶζού, ἀβοῦτο τί δουλεία ἦτον τὸ 'ποῖκες με;».

«Βούουδι μου, πουλῶω σε. 'Ας κλαί-
[αιαιαι π' ἀγοράσασαι σε!»,
εἶπεν κ' ἐκείνη. «Τί θέλεις νὰ λές;»
«'Εσεκαψεν κ' ἐμάσανισε μεεε...»

8.

'Εφτὰ χερᾶδοι ἐσυμφώνησαν νὰ 'φτάεινανε μαζὶ γιορτολόγια. Τῇ Τυρινῆς τὸ βράδι νὰ 'τοπλαεύκουντανε τῇ μίας τὸ σπῖτι κάθε μία μὲ τὰ μωρὰ τες καὶ νὰ 'γιόρτζιζανε. Νὰ 'τοίμαζεν ἡ κάθε μία οὔ τι νὰ 'τοίμαζεν καὶ νὰ 'φέρεινεν αὐτομαζὶν ἄτες. Εἶπεν ἡ μία, φτωχὴ, καρίπια: «'Ας πιάνω φτάω ἕναν παῇιοφάτ' καὶ παίρω καὶ πάω. 'Αλλοι νὰ ἔχουν ἄλλα πράματα, τὸ 'μὸν ἄς ἔν' παῇιοφάτ'.» Καὶ ἐμαγέρεψεν παῇιοφάτ'. Εἶπεν ἡ δεύτερη, ἐκείνη παλι φτωχὴ: «'Ας φτάω ἕναν παῇιοφάτ'...». 'Η τρίτη, ἡ τέταρτη..., οἱ ἑφτὰ παλι, ὅλοι φτωχοί, καρίπιας, ἐποίκανε παῇιοφάγια... 'Εκίτι, τῇ φτωχείας ἀποδεξεία... 'Ε, σηκούντανε μία μία, ἡ τένιζερα 'ς σὰ χέρτια, τὸ σιουρὶν τὰ μωρὰ παλ' ἐπίο' ἄτες, πᾶνε 'ς σὸ σπῖτιν τὸ εἶπανε. Χαρὲς καὶ τρεξίματα καὶ βουγανίσματα τὰ μικρὰ ὅλα... «Πρῶτα τὸ 'μὸν τὸ φαῖν ἄς τρῶμε.», εἶπεν ἡ νοικοκυρά. Καὶ ἔφερεν τὴν τένιζεραν ἄτες. Μὲ τὸ νοῦν ἄτες παλι ἐλέεινε: «'Αλλοι ἔχουν ἄλλ' λους φαῖ, ἄς χάβουται ἄσ' σὴ μέσην τὸ 'μὸν τὸ παῇιοφάτ'.» Καὶ ἀνοίξει, ντρανοῦν

ἄλλοι, τί ; Παῆσιοφάϊ... Ἡ κάθε μία εἶπε μὲ τὴν κεντὴν ἄτες : « Ἀτέ παλι παῆσιοφάϊν ἔχει, ἅμα, τί κακὸν ἐνι, πέντε νομάτοι κι ἄλλο εἶναι, πέντε τεντζεράδες κι ἄλλο... ». Ἀνοίεται καὶ τῇ δεύτερῃ, παῆσιοφάϊ... Ἡ κάθε μία, ἐβγάλλει μὲ τὸ νοῦν ἄτες τ' ἐκείνους καὶ λέει : « Τέσσερα κι ἄλλο... ». Τῇ τρίτῃ, παῆσιοφάϊ... Τς ἄλλες, τς ἄλλες, τς ἄλλες, παῆσιοφάϊ... Σὰν ἐνοίεν καὶ τῇ στερνῇ τῇ χέρας ἡ τέντζερα καὶ εἶδανε πὼς ἐκεῖνο παλι παῆσιοφάϊν ἦτονε, τὰ μωρὰ ἐπῆρεν ἄτα ἡ κλαίη κ' οἱ μανάδοι αὐτοῦν παλ' εἶπανε : « Μὰς ὅλα παῆσιοφάγια ἦσαν... Ἄς ἐτρώειναμ' ἄτα 'ς σὰ μέτερα κι ἀβοῦτο τὸ κρουριουλντίν παλι μ' ἐγενίισκου-τουνε !... ».

9.

Ἐδίβεν ἓνας ἐρίφης, γυρεύει ἓναν κορίτσι 'ς σὸ γυιὸν αὐτοῦ. Τοῦ κοριτσιῦ ἡ μάνα παλι λέει : « Δίω σ' αὐτὸν, ἅμα, νὰ ξέρεις αὐτὸ, ἔχει ἓναν κουσούρι. ». « Τί κουσούριν ἔχει ; », ρωτᾷ ἄλλος. « Ὅλον κλάνει. » « Ὅλον κλάνει ; » « Ὅλον κλάνει. » « Ἄλλου κουσούριν 'κ' ἔχει ; » « Τίποτε. » « Τίποτε, τίποτε ; » « Τίποτε. » « Ἔ, αὐτὸ κουσούριν 'κὶ λέ' αὐτὸ. Δός, ἅς παίρ' αὐτὸν 'ς σὸ γυιό μου. » Καὶ ἐγένισεν ὁ γάμος. Ἔ, τὸ καλὸν ποῖον ἐνι ; Πρί' τοῖ πρί' τοῖ, πρί' τοῖ πρί' τς, τράτς τράτς, πρὰμ πρὰμ, τούρματανά, ἡ νύφε κλάνει. Ἦτς, τίποτε 'κ' ἐλογόριζε. Ἐξέρεινε τίποτε καὶ. « Για, », εἶπεν ὁ πεθερός, « ἀέκο δουλεία 'κὶ γίνεται, αὐτὸ ὁγὼν πρέπει νὰ κόψτ' αὐτὸ. ». « Νύφε. », χουλίζει τὴν νύφην αὐτοῦ. « Ὀρίστε, πατέρα. », εἶπεν αὐτὸ καί, τράτς, ἐδῶκεν ἓνα κ' ἐτρεξεν ἐμπρ' αὐτοῦ. « Ἐπρέ, αὐτὸ τί δουλεία ἐν' τὸ φτάς ἐσύ ; Ἐτσάνισες, τι ἐποῖκας ; » « Τί ἐποῖκα, ναί, πατέρα ; », εἶπεν ἐκείνους σπαραγμένη. « Τὰ πορδὲς τὰ μολᾷς. » « Τί ἐνί ; » « Ἐξέρεις πὼς αὐτὰ 'κὶ πρέπει νὰ μολᾷς αὐτὰ ἀέκα καὶ χάβουντανε ; Πὼς αὐτὰ φτάν' ἓνα στοῖβαν παράδες ; Ἀτὰ πουλοῦν ἄτα. » « Πουλοῦν ἄτα ; » « Πουλοῦν ἄτα, γιὰ. » « Ἐξέρειν' αὐτὸ. » « Νὰ κρατεῖς καὶ κρύβεις ἄτα καὶ σὰν ἔρκεται τὸ παπόρι νὰ παίρουμε φέρομ' ἄτα 'ς σὴ σκάλαν καὶ νὰ πουλοῦμ' ἄτα. » « Ἔ, καλό. » Ἐκεῖνο ἦτονε. Ἡ νύφε ἐκράτεινε τὸν ἑαυτὸν ἄτες κι ἄλλου 'κ' ἐκλάνισκε. Καί, ἓνας μῆνας, δύο μῆνες ἐπέρασαν,

ἓναν ἡμέραν ἔρκεται τὸ παπόρι 'ς σὴ λαιμένη. Ἀρπάζει ὁ πεθερὸν ἓνα σακκούλιν καὶ τρέχει 'ς σὴ νύφην αὐτοῦ. « Νύφε, ἔλα. Νὰ γεμῶνουμε τὸ σακκούλιν καὶ πᾶμε 'ς σὴ σκάλα, 'ς σὸ παπόρι. » « Χά, πατέρα, χά ! » Καὶ πιλώνει, πιλώνει ἐκείνους. Ἄμα, ποῦ νὰ πορεῖ καὶ φτάει τίποτε ; « Ἐῖ βάχ, », εἶπεν ὁ πεθερός ἄτες, « τὸ ἐπαθαμε τὴ δουλείαν, κόρη... ». Καί, ἐκεῖνο ἦτονε, ἐκόπανε τῇ νύφει τὰ πορδὲς.

10.

Ἐνας Τοῦρκος εἶχεν τέσσερους γυναῖκες. Λαλεῖ τὴν μίαν ἓναν ἡμέρα καὶ δὶ' αὐτὴν ἓνα ζαγκαρὶ ζινίχι καὶ λέει αὐτὴν : « Ἐσέν' ἀγαπῶ ἅ τς ἄλλους πολλά, νὰ κι ἀβοῦτ' τὸ ζινίχι, τς ἀγάπης μου τὸ σημάδι. ». Ἐκείνους πάλι, τὸ χαῖβάνι, ἅς σὴ χαράν ἄτες ἐπέταξεν, ἐποκατουρέστε. « Ἄμα, ντράν' καλὰ. Πᾶς πουδὲ λές τς ἄλλους τίποτε καὶ γίντανε μαλώματ' ἀναμεσά σουνα... Ἄλλου 'κὶ θὲ ν' ἀγαπῶ σ'. Ἄ... » « Γιόκου, γιόκου... » Ἐπέκει, ἀφωρισμένο, χουλίζει τὴν δεύτερην, δίδει κ' ἐκείνους ἓνα ζινίχιν καὶ λέει αὐτὴν τὰ ἴδια, τὰ ἴδια τὰ λόγια τὰ εἶπεν τὴν πρώτην. Χουλίζει καὶ τὴν ἄλλην καὶ τὴν ἄλ- λην καὶ λέει τὴν κάθε μία χωριστὰ πὼς ἐκείνους ἀγαπᾷ ἅς ὅλους πολλά. Μὲ τ' ἓνα γαῖδιουρίου ζινίχι, ἀπ' ἐκεῖν' τὰ κρεμάνουνε 'ς σοῦ γαῖδιουριωνῶν τὰ γούλες. Καὶ ἐσηκούνταν' οἱ πέντε μαζί, ἐπάειναν 'ς σὸν ταρλὰ καὶ τουλόατ' ἐξα- πλούουοντονε 'ς σοῦ δεντρίου τὴ δκιάν ἀπουκὰ καὶ ἐπίνισκεν τὸν τσιάρων αὐτοῦ κ' οἱ γυναῖκοι αὐτοῦ ἐσγάλειναν κ' ἐμα- κέλλιζαν. Κάθον καὶ λίον ἐχούλιζε μὲ ὅλον αὐτοῦ τὴ δύναμη :

« Μαβὶ ποντζοῦκ κιμντέ ἴσε, οὐνὰ σεβέ-
[ριμ τζόκι]. »

Καί, ζάσαπ, ζάπ, ἐκεῖνοι τὸ μακέλλι... Ἦρτεν κ' ἓναν ἡμέρα κι ὁ Τοῦρκος ἐψό- φησε... Βούουου, οἱ γυναῖκοι αὐτοῦ... Ἐ- σαβάνωσαν κ' ἐθῆκαν αὐτὸν 'ς σὴ μέσην ἀπάνου καὶ κλαίουσαν αὐτὸν, χά, κατὶ διὰ- κρυὰ κοκκύμελα, τσαρδαμπαλούδικα κρο- μύδια τὰ μάτια τούνα. « Ἀχ, », εἶπεν ἡ μία, « ἐδῶκες με καὶ τὸ ζινίχι, ἅς σὸ πολλά τὸ ἐγάπανες μεεε... ». « Μακάρ' ἐ- σέν' ἐδῶκεν τὸ ζινίχι, », εἶπεν ἡ δεύτε- ρη. « Ἐμὲν ἐδῶκεν τὸ ζινίχι. », εἶπεν ἡ τρίτη. « Ἀχὰ τὸ ζινίχιν. », εἶπεν κ' ἡ

στερνή... Μοντες ντρανοῦνε ; 'Ολ' εἶχαν ἀπ' ἓνα !.. Ἐγνάψαν πῶς ὅλους ἐγέλα-
ξεν, ὁ δ'κύλο... Σαβουρεῦουν ἀτ' ἀπάν'
αὐτου, μολοῦν αὐτον ἀκλαυτον κι ἀθιαφτον
καὶ σηκοῦντανε πᾶνε διαβαίνουνε.

11.

Ἐσόψαν κάτιναν καὶ ἐδίβανε 'ς σὸ
δικαστήριο, νὰ φτάνε δ'κεχάτι. Ἦτονε
καὶ μία γραῖα, γειτόνισα, νὰ 'μαρτύρα-
νε. «Τίλα ἐγένετον' ἡ δουλεία ;», ἐρώτη-
σεν αὐτην ὁ δικαστὴς. «Ἦρταν τὴ νύχταν
καὶ ἐκλεψα τὸ σπῆτιν», εἶπεν ἡ γραῖα.
«Τίλα ἐκλεψαν αὐτο;» «Ὅγὼ ἤκουσα,
τράκα τρούκα. Θαρρῶ ἡ νοικοκυρὰ τοῦ
σπῆτιου κατακλώδκεται. Μέρσεμ, ἐκεῖν'
ἐλείπεινε.» «Τεμέκ, ἀτὰ τὰ λές, ἤκουσες
αὐτα, 'κ' εἶδες αὐτα.» «Ναί, ἤκουσα τα.
Τὸ ἴδιον 'κ' ἐνι;» «Τὸ ἴδιον 'κ' ἐνι. Τὰ
θωρεῖς μόναχον εἶν' ἀληθινά.» «Τεμέκ,
αὐτῶρα, σὰν ἀκοῦς, εἰς 'κὶ πιάνει;» «Ἐτς.
'Ατρίάμε διάβα.» «Καλόν.», εἶπεν ἡ γραῖα
καὶ γυρίζει νὰ φέει. Ἀφότι γυρίζει, τρά-
αατς !, μολᾷ ἓναν πορδὴ. «Ἐ,», χουλίζει
ὁ δικαστήνα, «'κ' ἐντρέπεσ', ἐπρ' ἐσύ,
γραῖα, νοικοκυρὰ γυναῖκα, νὰ κλάνεις 'ς
σὸ δικαστήριον ἀπέσου;». «Μακάρι ὁγὼ
ἤμουνε;», κλώδκεται καὶ λέει αὐτον ἡ
γραῖα. «Τσέμ' ἦτονε;» «Εἶδες με;» «Κω-
φὸ νὰ φτάς με; 'Κ' ἤκουσα;» «Ἐ, τί;
Τ' ἀκοῦς πιάνει;»

12.

Ἐνας ράφτης, ὅποτ' ἐφέρεινε αὐτον'
κανεῖς νὰ ράφτει αὐτονα κανὲ ροῦχο, τί
ἐφτάεινε; Πρὶν κόφτει, ἐδίπλωνεν τὸ πα-
νίνα καὶ μετὰ τὸ κόψιμον ἐβγάλλεινε καὶ
γιὰ τὴν κεντὴν αὐτ' ἓναν κομάτι. Σάκκος
ἦτονε, πανταλόνι, γελέκι' οὐ τι ἦτονε. Ἐ-
κλέφτεινε, ἐκλέφτεινε ὅλους τσι μου-
δερήδους αὐτου. Μίαν ἐκακάδεψε. Ἐκα-
κάδεψεν αὐτός, πέφτει, κακά. Ν' ἀποθά-
νει, ἄλλου, ἦρτε 'ς σ' ἀχί'ρια του. 'Σ σ'
ἀγγελολμάχεμαν αὐτ' ἀπέσου, βυθίδκεται
καὶ θωρεῖ ἓναν ὄρωμα. Τεῖ ἐπέθανεν
καὶ ἔχουν αὐτον καὶ πᾶνε. Πᾶνε καὶ δια-
βόλοι κρατοῦν αὐτονα, ἅμα τουλόατου χα-
πάριν 'κ' ἔχει. Ἐνα σιουρὶ διαβόλοι.
Ἐμπρ' ἐμπρου παλι, 'ς ἓναν κοντάριν,
κρέμεται, χιλιάδες κομάτια πανία, ἓναν
παντέρα κὸς κοιτά. Καὶ ἓνας διάβολος
κρατεῖ τὸ κοντάρι. Ἀφότι πᾶνε, ρωτᾷ ὁ
ράφτης : «Ἀκεῖν' τὸ κοντάριν τί κοντάριν
ἐνι καὶ τί κρέμετ' ἐκεῖ;». Εἶπαν αὐτον 'κ'

ἐκεῖνοι : «Ἐμεῖς εἴμεσσι' διαβόλοι.' Σὸ
κοντάριν τὸ θωρεῖς κρέμετ' ἓναν παντέρα,
ἀσ' σὰ κομάτια τὰ πανία τὰ ἐκλεψες.
Νὰ φέρομε σε 'ς σὴν κόλαση.». Ἐ-
σπαράεν ἐκεῖνος. Γνεφίζει καὶ τί να
φτάει 'κὶ ξέρει. Καὶ —ἔ, μετὰ τὸ θέλημα
τοῦ θεοῦ, πέσπελι— 'κὶ ἀποθάνει. Ἐλα-
ρώθε. Καὶ φτάει ἓναν ὄρκο, μὰ τ' ἐκεῖν'
τὸν ὄρκο. Ἄλλου καμία νὰ μὴ κλέφτει...
Σὰν ἐδίβεν πάλι 'ς σὸ μαγαζίν αὐτου, λα-
λεῖ τὸν κάλφαν αὐτου καὶ λέει αὐτονα : «Ἄ-
κουσ' ἀδᾶ. Σὰν παίρω νὰ κόφτω ροῦχο
καὶ θωρεῖς με, διπλώνω τὸ πανὶν καὶ να
κόφτ' αὐτο, νὰ χουλίζεις καὶ νὰ λές με.
μάστορα, τὴν παντέρα! Ἦκουσε;» «Κα-
λόν.», εἶπεν κι ὁ κάλφα... Ἐκεῖνο ἦτο-
νε, μετὰ τὰ δύο, μετὰ τὰ τέσσερα, ἐκόπεν τὸ
κακὸν τὸ ταπιέτιν αὐτου κι ἄλλου 'κ' ἐκλε-
ψε... Καὶ ἓναν ἡμέρα φέρε αὐτον κάτσε
κάτι... Τί ἦτον ἐκεῖνο ;!.. Ἐναν πανί,
ἓναν πανί, μὰ τ' ἐκεῖν' τὸ πανί!.. Κά-
τεν ἔμορφο!.. Ἐξανταλίσ... Κοντοστέ-
κει... Τίποτε... Παίρει καὶ διπλώνει αὐτο
καὶ παίρει 'ς σὸ χέριν τὸ ψαλίδι... «Μά-
στορα, τὴν παντέρα!», χουλίζει ὁ κάλ-
φα... Στέκει ὁ ράφτης... Ἀμα, 'κὶ πο-
ρεῖ... Πάλι παίρει... Πάλι : «Μάστορα,
τὴν παντέραν!», ὁ κάλφα... Στέκει ἐκεῖ-
νος... Καὶ τρίτη φορὰν παίρει τὸ ψα-
λίδι 'ς σὸ χέριν αὐτου... «Μάστορα, τὴν
παντέρα!...» «Ἀπ' ἀβοῦτ' τὸ πανὶν 'κ'
εἶχεν ἡ παντέρα!», λέει ὁ ράφτης καὶ
κόφτει τὸ κομάτι.

13.

Ἐγόρασεν ἓνας πιλίδης ἓνα λαχεῖο.
Καί, σὰν ἦρτεν ὥρα τ' ἐκαζάνεψε. Τρέ-
χει τὸ παιδίον αὐτ' ὅλο χαρὰν καὶ λέει αὐ-
το καὶ. Τοῦ πιλίδη τὰ μάτια ἐγένισανε :
χαί «Σαί μι, πέ; Σαί μι; Σαί μι;», εἶπεν
τρία φορὲς καί : τῶάαατ, ἐνέμπεσεν ἀνὰ-
δ'κελ' ἀφότ' ἐκάθουτουνε κ' ἐποκαρ-
τώσε.

14.

Μία γυναῖκα εἶχεν ἀγαπαιτικό. Ἀν-
τρας αὐτης ἐγόραζε στάριν καὶ ἐλέθεινε
αὐτο καὶ ἐκίνε τ' ἀλευρίου τὸν ἀφρό,
τ' ἀπάν' ἀπάνου, ἐπαίρεινε κι ἐφτάεινε
τὸν ἀγαπαιτικὸν αὐτης. «Πὲ τῶάν' μ.»,
ἐλέεινε ἀντρας αὐτης, «ὁγὼ 'κὶ ἀγναεῦ'
αὐτο καλὸν ψωμί γιατί 'κὶ τρώμε;». «Ἐ-
κιτι.», εἶπεν αὐτον 'κ' ἡ γυναῖκα του.
«Ἀδελφή σου κλάνει 'ς' σὸν Ἀμισὸν κι

ἀδᾶ κόφκουντιαν τ' ἀλεύρια!», Εἶχεν ἔναν ἀδελφὴ 'ς σὸν 'Αμιαό.

15.

Μίαν ἦτον ἕνας παπᾶς καὶ κάθε χρό-
νο ἐφτάεινεν ἅπ' ἕνα μωρό. Οἱ ἐπίτρο-
ποι παλ' εἶπαν· «'Αβούτο τί πρᾶμαν
ἔνι; Νὰ γερῶναι τὰ τέσσαρα μερῆς!». Καὶ
ἐποῖκαν τ' ἐποῖκανε, νὰ στείλουν ἄτονα
'ς σὴν ξενιτία. Νὰ 'λείπεινε δύο χρόνια.
Φιάν' τὰ χαρτία του καὶ στείλουν ἄτονα
καὶ δύο χρόνια 'κὶ θὲ νὰ 'πόρεινεν κ' ἐσί-
μωσαν τὴν παπαδίαν αὐτοῦ. Περούν τὰ
δύο χρόνια, γυρίζει ὁ παπᾶ. 'Σ σὰ ἐν-
νέα μῆνες ἀπάνου, ἃς φτάει ἡ παπαδία
τριδυμάρια!.. Τεμέκ, ἐποῖκεν καὶ τὰ νὰ
'φτάεινεν ἂν κ' ἐλείπεινε. 'Οτιότες εἶπαν
κ' οἱ ἐπίτροποι: «'Ε, ἀδᾶ τῶαρες κ' ἐμ-
παίνει. Χρωστᾶ τα καὶ ὁ θεός, ζαέρι!»,
Καὶ ἐμόλασαν κ' ἐφῆκαν ἄτονα.

16.

Μία γυναῖκα ἐφώτιζεν ἕνα μωρό. 'Α-
φῶτι' ἔλθεινεν «ἀποταξάμενος» καὶ «ἀπο-
ταξάμενος», ἐπῆρεν ἄσ' ἕναν κερί φω-
τίαν τὸ μανίκιν αὐτοῦ. 'Ο παπᾶν εἶδεν
αὐτο καὶ λέει αὐτοῦ: «'Η μάνικα σου
καίεται!». «'Η μάνικα σου καίεται!»,
εἶπεν κ' ἡ γυναῖκα. 'Εθάρρησεν ἀπὸς
'ς σὰ γράμματα ἦτον καὶ αὐτὸ καὶ γιὰ τ'
αὐτό. «'Η μάνικα σου καίεται!», λέει
πάλι ὁ παπᾶ. «'Η μάνικα σου καίεται!»,
λέει κ' ἡ γυναῖκα. «'Η μάνικα σου καίε-
ται!», λέει μίαν καὶ ἄλλον ὁ παπᾶ. «'Η
μάνικα σου καίεται!», λέει πάλι ἡ γυ-
ναῖκα. «Σικιμέ καὶ ἂν καίεται!», εἶπεν
ἄλλ' ὁ παπᾶ. «Σικιμέ καὶ ἂν καίεται!»,
εἶπεν ὁτιότες κ' ἡ γυναῖκα. Τί ἐξέρεινε;

17.

Μία γυναῖκα ἐγέννησε. Ντρανοῦν ἐκεῖ
κουρντὰ καὶ θεωροῦν πὼς ἐποῖκεν ἕνα φί-
δι. «'Ας σκοτώνομ' αὐτ', ἃς σκοτώνομ'
αὐτο.», εἶπαν ὅλοι. «Μὴ σκοτώνετιν' αὐ-
το.», εἶπεν κ' ἡ γυναῖκα, «δοσίτιν' αὐτο
δρόμον ἀπὸς 'ς σ' ὁρμάνιν καὶ μὲ τ'
ἄλλα τὰ φίδια ἃς πάει ζεῖ καὶ αὐτό.». Οἱ
ἄλλοι παλ' ἐμόλασαν αὐτο. 'Εναν ἡμέραν
τὸ τάγιν καὶ τ' ὁρμάνι παίρουνε φωτιά.
Τρέχει ὁ κόσμος καὶ χουλίζει: «Τ' ὁρ-
μάνιν καίεται, τ' ὁρμάνιν καίεται!». Καὶ
ἐκείν' ἡ γυναῖκα ἐξέβεν κ' ἐρώτησε: «Τὰ
φίδια παλ' ἐκάανε;». «'Εκάανε.», εἶπαν
αὐτοῦ. «Τρομάρα μου, τρομάρα μου.»,
ἐτῶαξεν ὁτιότες, «ἐσύ παλ' ἐκάες; Φίδιν

ἀποφίδιν, ἃς ἐπάεινε ἐξήνιδες.».

18.

Μίαν ἦτον ἕνας Μαντάδης. Τοῦτοκος.
'Ατὸς ὅλον ἐκατοῦρεινεν ἀπουκάτ' αὐτοῦ.
Μισκίνης, τῶαναπέτης. 'Εναν ἡμέραν εἶ-
δεν αὐτον κατουρεσμένον κάτσι καί, γιὰ
νὰ πειριάζει αὐτοῦ, λέει: «'Επρ' ἐσύ,
τίλα 'πόρησες κ' ἐποῖκες ἀέκο δουλεία;».
«Πιρ σικίμ τε ἄκμασίν!», εἶπεν καὶ ὁ
Μαντάδης.

19.

Μία γυναῖκα, ἡ φωτιά της κ' ἤφτει-
νεν κ' ἐδίβεν 'ς σὸν κατή, νὰ φτάει τὴ
φωτίαν αὐτοῦ, δκεχάτι. Εἶπεν αὐτοῦ καὶ ὁ
κατή:

«'Οτουνοῦ ὄν ἐίλέ,
κατὶλά τε πὶ τὸν ἐίλέ!».

'Εναν ξύλον ἐβίλλεινε 'ς σὸ τῶκιν ἄ-
τες κ' ἐράευν νὰ ἤφτεινε.

20.

'Ενας ἐπάντρεψεν καὶ εἶχε μάναν, εἶ-
χεν καὶ πεθερά. Τὴ μάναν αὐτ' ἡ γυναι-
κα του ἴτε κ' ἐλογόριζεν αὐτοῦ. Καὶ
αὐτὸ μοναχὸν κ' ἦτονε, ἐμάλωνεν καὶ δις
τὴν ὥρα μαζὶν αὐτοῦ καὶ ἐντῶνιδκεν αὐτοῦ
κιόλα. Τοῦρματανάν πάλι ἐπαρᾶπονίου-
τουνε 'ς σὸν ἄντραν αὐτοῦ. «'Η μάννα σ'
ἀέκα κ' ἡ μάννα σ' ἄλλέα, πολλὰ τυριαν-
νίζει με.». 'Εκεῖνος, χωρὶς νὰ λέει τίπο-
τε, ἐκιοζέτεψεν καὶ εἶδεν πὼς ὅλα ἦσαν
ψέματα, πὼς ἡ μάννα του ἦτον τῶιπ κα-
λὴ κ' ἡ γυναῖκα του ἦτον π' ἐμίσανεν
αὐτοῦ καὶ ἐθέλεινε νὰ 'χάβουτου' τὸ κα-
λαπαλούκιν αὐτοῦ. Τ' ἐκρινὲς ἡ μάννα μό-
ναχο ν' ἀπομένιδκε. Σόσοντά, ἕναν ἡμέ-
ρα λέει αὐτον κιόλα: «Κάτι πνίομε τὴ μά-
να σου; 'Ελ', ἀπόψι, ἄμε τίν' αὐτοῦ 'ς σὴ
θάλασσαν καὶ ἃς πνίσται.». «Καλόν.»,
εἶπεν κ' ἐκεῖνος. Σηκοῦται τὴ νύχτα, ἡ
γυναῖκα τ' ἀφῶτι κοιμάται, πάει γνεφί-
ζει τὴ μάναν αὐτοῦ καὶ λέει αὐτοῦ: «'Ογὼ
κάπου νὰ πάω μὲ τὴν πεθερά μου, ἐσύ,
τὴν πόρτα σὰν ἐβγαίνομε, σήκ' ἄσ' σὸ
στρῶμα σου καὶ ἄμε πάσε καὶ τοῦ πεθερᾶς
μου τὸ στρῶμα.». 'Η πεθερά τ' ἐκοιμάτου-
νε 'ς ἕναν καλὸν κάμαρην κ' ἡ μάννα του
'ς σὸ σκαλοκέφαλο. 'Επέκει πάει γνεφί-
ζει καὶ τὴν πεθερὰν αὐτοῦ καὶ λέει αὐτοῦ:
«Σήκου, κάπου νὰ πᾶμε.». «Ποῦ νὰ πᾶ-
με;», ρωτᾶ ἐκεῖνη. «Κάπου νὰ πᾶμε.
Βαρέα μὴ λαλεῖς καὶ γνεφίζ' ἡ μάννα
μου καὶ ἀγναεύει αὐτο καὶ γυρᾶ νὰ ἐρ-

κειται κ' ἐκείνε μαζί μουνα.» Ἡ πεθε-
ρὰ θαρρεῖ σὲ κανέν καλὸ μέρος νὰ πᾶνε,
τοῦ σωροῦ σηκοῦται. Γάλια γάλια, ἐξί-
βαν ἐπέν' ἐδίβανε, χωρὶς ἡ γυναῖκα του
νὰ παίρει χαπάρι. Ἡ μάνα του σηκοῦ-
ται πάει πέφτει καὶ τῇ συμπεθερᾷ ἄ-
τες τὸ στρώμα. Ἐκεῖνος παλι κατηβαίνει
ς σὸ γιαλὸ, κουντᾷ τὴν πεθερὰν αὐτοῦ
καὶ τινάζει ἄτενα ὅς σὴ θάλασσαν καὶ
κλώσεται τ' ἐξ' ἐπίσου. Ἐμπαίνει ὅς σὴν
κάμαρην αὐτοῦ καὶ πάει νὰ πέφτει καὶ.
Ἐξεγδύστεν καί, ἀφότι νὰ πέφτει, γνε-
φίξ' ἡ γυναῖκα του. «Ποῦ ἦσουνε;» «Ὅς
σὴ θάλασσαν τὰ, ἀέκα κ' εἴπαμε;» Καὶ
ἔπεσε. Ἐσηκώθεν κ' ἡ γυναῖκα του, πάει
ντρανὰ τῇ πεθερᾷ ἄτες τὸ στρώμα.
Σκοῖα, τὸ στρώμαν εὐκαιρο. Γυρίζει

καὶ πέφτει καὶ πάλι. Ἐχάρε. Ἐκλώσταν
ἄδᾶ, ἐκλώσταν ἐπ' ἐκεῖ. Τίποτε νὰ
κινεῖ κ' ἐθέλει, ἅμα ἡ χαρὰ κρύφκεται.
Κ' ἐπόρησε νὰ ὀστέκινεν καὶ εἶπε
«Τ' ἀντροῦ μ' ἡ μάνα κολουμπᾶ.» Ἀ-
τρας ἄτες ἔτε κ' ἐλάλησε. Ἐκεῖνος, ἡφυ-
χίαν κ' ἔχει. «Τ' ἀντροῦ μ' ἡ μάνα κολυμπᾶ.»
εἶπεν πάλι. Πάλι κ' ἐλά-
λησεν ἀντρας ἄτες. Περᾶ λίον ὦρα καὶ
τρίτη φορὰ, κλώσκει ἀποκλώσεται ἑαυτοῦ
καὶ λέει, γελασμένη γελασμένη, μίαν καὶ
ἄλλον ἡ γυναῖκα του: «Τ' ἀντροῦ μ' ἡ
μάνα κολουμπᾶ.» Ὅτε ἴστες, ἐνοιξεν τὸ
στόμαν αὐτοῦ καὶ εἶπεν κ' ἐκεῖνος:

«Ἄς μερώνει κι ἄς ντρανοῦμε, τσίνο
[μάνα κολουμπᾶ].»

Ι. Τ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ΔΙΣΤΙΧΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

Τοῦ (Δ. Κ. Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

- 365 Ἀσπρεσσα εἶσαι χωρὶς χράν, ντὸ εἶν' ἀτὰ τὰ χάλα σ' ;
σὸ κάθα ἕναν παλληκάρ' μὴ παραδῆς τὰ κάλλα σ'.
- 66 Ἀσπρεσσα εἶσ' ἄμον τὸ ἄχόν, ξανθέσσ' ἄμον χρυσόν-ι
κ' ἐμορφάδα σ' κανεῖται σε καὶ μὲ τὸ περισσόν-ι.
- 67 Ἀσ' σὰ μακρὰ ποὺ ἀγαπᾷ εὐτάει δύο σεβτάδας
τὸ ἕναν μὲ τὰ κορ'τζόπα τ' ἄλλο μὲ τοὶ νυφάδας.
- 68 Ἀσ' σὰ μακρὰ ποὺ ἀγαπᾷ κι ὀρφανὸν κορίτσ' παίρει
χαρίζ'ν αὐτὸν τὴν κάλην ἀτ' κι ἄλλο κ' ἐπάει ἀσκέρι.
- 69 Ἀσ' σ' ἄσπρα κι ἄσ' σὰ κόκκινα εἶσαι ζωγραφισμέν'τσα
καὶ μὲ τὰ χάρεις τῇ Θεοῦ εἶσαι τονατεμέν'τσα.
- 370 Ἀσ' σὴ [Ταξιμί'] τὸ νερόν πῖα καὶ μὴ φοᾶσαι
ἀτὸ ἔν' ποταμόνερον πολλὰ θὰ ὠφελᾷ σε.
- 71 Ἀσ' σὴ Ταξιμί' τὸ νερόν ὠρία παίρτς, τζουροῦται.
θυμών' κι ὁ Δαφνεπόταμον κι ἀγλήγορα θολοῦται.
- 72 Ἀσ' σὴ Χριστ' οὓς τὰ Κάλαντα καὶ ὡς τὰ Φῶτα βρέχει
καὶ πῶς νὰ ὀτᾶμε μουαπέτ' κανεῖς-καρδίαν κ' ἔχει.
- 73 Ἀσ' σὴ Χριστ' οὓς τὰ Κάλαντα, σιλεύ'νε καὶ λουκίζ'νε
κ' οἱ πεκιάρ' κρύον κ' τεροῦν τὸ σεβταλούκ' νουνίζ'νε.
- 74 Ἀσ' σὴ Χριστ' οὓς τὰ Κάλαντα, φαεῖα καὶ ποτῖα,
ἄς τρών' καὶ πίν'ν καὶ χαίρουνταν, τὰ νέικα τὰ παιδία.
- 375 Ἀσ' σ' ὄλα τὰ νερά μὴ πίντς θὰ πονῇ ἡ κοιλία σ'
καὶ θ' ἀρρώσταίντς-καὶ θ' ἀποθάντς, θὰ κλαινίης τὰ παιδία σ'.
- 76 Ἀσ' σ' ὄλα τὰ νερά μὴ πίντς κάποτε βλαβερά εἶν'.
κρύα ντὸ εἶναι μὴ τερῆς, πολλὰ φαρμακερά εἶν'.
- 77 Ἀσ' σ' ὄλα τὰ παράθυρα σ', τ' ἕναν ἔχ' τρανὸν φῶς-ι
ἐκεῖ στέκ'ς ἐσὺ καὶ φωτάεις καὶ ἄμον τ' Ἀεφῶς ι.
- 78 Ἀσ' σ' ὄλα τὰ πετούμενα ὁ ψύλλον ἔχ' τὴν χάρην
κοιμᾶται μὲ τὰ κορ'τζόπα, σὰν νέικον παλληκάρι(ν).
- 79 Ἀσ' σὸ [Λιθαροκέφαλον] δύο φορὰς ἐρροῦξα
τον Χριστὸν καὶ τὴν Παναγιάν, νὰ βοηθοῦν ἐκοῦξα.
- 380 Ἀσ' σὸ [Λιθομπορέν] ἀφκά, ἐβγάλ'νε τὰ λιθάρα

- καὶ χτίζ'νε τῇ Μαναστηρί' τὰ τρανὰ τὰ κεμέρα.
81 'Ασ' σὸ μεράκι μ' τὸ πολλὰ ρακὶν καὶ κρασί'ν πίνω
κι ἄσ' σὸ στόμα μ' τὸν τσιγάρον, καμμίαν 'κὶ νεβζήνω.
82 'Ασ' σὸ μεράκι μ' τὸ πολλὰ 'ς σὸ στόμα μ' 'δὲν 'κὶ βάλλω
πάω καὶ ἔρχουμαι 'ς σὸ σπίτ', νὰ τρώω π' ἀνασπάλλω
83 'Ασ' σὸ μεράκι μ' τὸ πολλὰ, τὸν τσιγάρον ρουφίζω
τὸ ἕναν πρὶν νὰ τελειών' τ' ἄλλ' ἀρχινῶ τυλίζω.
84 'Ασ' σ' ὁμματί' σ' τὸ τέρεμαν, ἐγὼ ἐβουρουλεύτα
καὶ τὸ γλυκὺν τὴν καλατζί σ', πολλὰ ἐπεανεύτα.
385 'Ασ' σὸν Θεό σ' νὰ 'βρίκ'ς ἄτο καὶ ἄσ' σὴν Παναγία σ'
σὸν κόσμον νὰ μὴ χαίρεται καμμίαν ἢ καρδιά σ'.
86 'Ασ' σὸν κακὸν τὸν ἄνθρωπον πάντα πρέπ' νὰ φοᾷσαι
βοήθειαν π' ἂν ψαλαφᾷ, ἄτόναν μὴ λυπᾷσαι,
87 'Ασ' σὸ πολλὰ τὸ νούνιγμαν, ὁ νοῦς-ι μ' ἐταράεν
καὶ ἡ καρδιά μ' τ' ἔρημον 'ς σὰ πολλὰ τόπ'ς ἐρράεν.
88 'Ασ' σὸ πολλὰ τὸ φίλεμαν, ἀρνί μ', ἡ χρά σ' ἐλλάνεν
καὶ τ' ἔμορφον ὁ πρόσωπο σ' ἐθαρρεῖς ἐχαλάνεν.
89 'Ασ' σ' ὁσπίτι σ' ἐπέρασα καὶ ἄσ' σὴ γειτονία σ'
καὶ 'κ' ἔκ'σ' ἀρνί μ' τὴν καλατζή σ', τ' ἔμορφον τὴ λαλία σ'.
390 'Ασ' σ' ὁσπίτι σ' ἐπέρασα καὶ εἶδα τὸ τερλούκι σ',
κανεῖς 'κ' ἔχνε σε μὲ τὴν ψῆν, κρῖμαν σὸ χαβερλούκι σ'!
91 'Ασ' σ' οὐρανοῦ τὸ στράψιμον ἐρροῦξεν γιλτουρούμι,
ἐχάλασεν καὶ ἔκαψεν τ' ὁσπίτι τῇ κυροῦ μ'-ι
92 'Ασ' σὸ χωρίον ἔρχουμαι σὴν Τραπεζοῦνταν πάω,
πέει με νιό θέλτς νὰ φέρω σε, τὴν καρδιά σ' ν' ἐφτάω ;
93 'Αστρα μ', παρηγορέστε με, ἔχω τυραννησίαν
καὶ λάσκουμαι σὰ χόν' ἄπες' σ' αἶκον ἐρημίαν.
94 'Ας τρώωμε καὶ πίνωμε καὶ λάσκουμες σκοτία,
τερέστε μὴ χαλάνωμε τὸ κέϊφ'ν ἐμουν, παιδία.
395 'Ας τρώωμε καὶ πίνωμε καὶ πᾶμε σὴ χαράν-ι,
τὰ τραβωδίας θὰ λέω, τὰ πέντε σὴν παράν-ι.
96 'Ας τρώωμε καὶ πίνωμε κι' ἐφτᾶμε μουαπέτα,
ἄέτς πα 'κὶ ἀνασπάλλομε, τ' ἐμέτερα τ' ἀτέτα.
97 'Ατὰ τὰ κάλλα πού ἐλέπ' πῶς νὰ μὴ παλαλοῦται;
πῶς νὰ μὴ χάν' τὰ λογικά τ', νὰ μὴ ρούζ' καὶ σκοτοῦται ;
98 'Ατὰ τὰ κάλλα σ' πού ἐλέπ', πῶς νὰ μὴ ὁαδιρεύη ;
σίτα πάει χάν' τὴ στράταν ἀτ', καὶ στράταν ἀραεύει !
99 'Ατὰ τὰ κάλλα σ' πού ἐλέπ' πῶς νὰ πάη ἡσυχάζει ;
ὁ ὕπνος ἀτ' πὰ κόφκεται, καμμίαν 'κὶ νυστάζει.
400 'Ατὰ τὰ κάλλα σ' τ' ἔμορφα, ἐγέντανε αἰτία
νὰ βάλ'νε με σὴ φυλακὴν καὶ κεῖμαι σὴ σκοτίαν.
1 'Ατὰ τὰ κάλλα σ', τ' ἔμορφα, πουδὲν ἄλλοῦ ἢ εὐρίουν
οοὶ χίλτς νομάτ'ς ἀπές' νὰ στέκ'ς ἄσ' σ' ὁλονῶν χωρίουν,
2 'Ατὰ τὰ κάλτσας ντ' ἔγκες με, ἐσ' ἔεις ἀτα πλεκμένα ;
ἀκόμαν 'κ' ἐφόρεσα 'τα καὶ εἶναι τρυπεμένα.
3 'Ατὰ τὰ μαῦρα τ' ὁμμάτα σ' ἀφκακές' ντὸ τεροῦνε,
σὰ φανερά εἶν' σοβαρά, κρυφὰ χαμογελοῦνε.
4 'Ατὰ τὰ ξανθὰ τὰ μαλλὰ σ', θαρρεῖς εἶναι βαμμένα,
καμμίαν 'κὶ χτενίεις ἀτα, πάντα εἶν' δελαγμένα.
405 'Ατὰ τ' ὁμμάτα σ' πού ἐλέπ', πῶς νὰ μὴ ζαλαλοῦται ;
ἀρρωσταίν' καὶ ρούζ' σὸ κρεββάτ' καὶ 'κ' ἐπορεῖ νὰ σκοῦται.
6 'Ατὲ ἡ μαῖσομάννα σου π' ἐξέρ' τὰ τζαζουλούκια

- ς' σ' έμέν άίκα 'κι δαβαίν'ν, ντ' έφτάει τά παδαλούκια.
 7 'Ατέ ή μαΐσομάννα σου, φοοῦμαι θά μαεύη με
 έθαρρεϊ ὀμματάσκουμαι, κάθεται καί γητεύ' με.
 8 ['Ατός] ὄνταν επέθανεν, έκλαιαν τά παιδία τ'
 κλαίει άτονε ή κάλη άτ' κι ὄλον ή γειτονία τ'.
 9 ['Ατός] ὄνταν επέθανεν τήν έδιάν έδάρτσαν
 τήν ὤραν καί τὸ τράπολουζ' τόν [παρσέν] έχάρτσαν.
 410 'Ατὸ τ' ἄσπρον τὸ λειτζέκι σ', επέρεν σά κλαδία
 κατήβασον καί τέρ' ἄτο έγομώθεν τρυπία.
 11 'Ατὸ τ' έσόν ή πορπατή καί τ' έσόν ή θωρέα
 έσέγκανε με σή τεβτάν κ' έρρώστεσα βαρέα.
 12 'Ατὸ τ' έσόν τὸ τέρεμαν, ὄσον τὸ πάει θά παίρ' με
 θά τῳατεύ' με σ' ἕναν κακόν, σ' ἕναν πελλάν θά φέρ' με.
 13 'Ατὸ τὸ γουτνίν τὸ σπαλέρ' τσ', ντ' άγλήγορα 'τζερλέν ;
 έδεσες άτο χαλαρά κ' έθάρρεσα έλύεν.
 14 'Ατὸ τὸ γουτνίν τὸ σπαλέρ' καί ντ' έμορφα ίεύ' σε
 νά σάν' έκεινον π' έπορεϊ κι' άπλών' καί ίλαεύ' σε
 415 'Ατὸ τὸ μαντηλόπο σου, γιά μάρκωσον τήν ἄκραν
 καί δός μ' άτο ἄς έχ' άτο, νά σπογγίζω τά δάκρα μ'.
 16 'Ατὸ τὸ μαῦρον τὸ τῳαρκούλ' τσ', έχ' πλουμιστά κλαδία
 μη δέντς άτ' άέτσ' χαλαρά, ταραχίεις τά παιδία.
 17 'Ατῳάπα ψή μη ταενίζ' καρδᾱ μη στέκ' ραχάτα ;
 ὄνταν έλέπω σὸ κιφάλ'τσ, τά τζάμας τρία γάτα ;
 18 'Ατῳρα πὸν γεννίουνταν, κύρ' καί μάνναν 'κι άκούγ'νε
 ἄμον ντὸ έρχουνταν σὸ ζόρ', τὸ κιφάλ'ν άτουν κρούγ'νε.
 19 'Αφέντα μ', ποδεδίζω σε, τὸ χατίρι σ' πολλά έν',
 φίλεμαν πᾱ θ' έδίν'να σε, ή πεθερά μ' άδᾱ έν.
 420 'Αφήστε μας ἄς χαίρουμες, κορτσόπα μέτ' έσᾱς-ι
 τερέστ' ἄσ' έμᾱς ὄλουनोंς, ποῖος έν' καί γιοσμᾱς-ι.
 21 'Αφήστε με, άφήστε με, ἄς άγαπῳ καί παίρω
 νά γίνεται με τή σεβτάν, τά ὀστερ'νά νά φέρω.
 22 'Αφκακέσ' σὸ [Γαλενιστέρ'] έφύτρωσαν τεζία,
 έκει πᾱν κι άναπέουνταν τή Παρχαρί' τ' άρνία.
 23 'Αφκά σ' έβόρρας κάθουμαι τά ιδρώματα μ' τρέχ'νε,
 νᾱ στέκ'νε νᾱ στερίουνταν, τά λώμματα μ' έβρέχ'νε.
 24 'Αφκά σ' ἕναν μικρόν έδκιούν ή τρυγόνα μ' κοιμᾱται,
 τερέστ, έφτάει ψεματικά ντὸ λέγομ' ἄφουκᾱται.
 425 'Αφκά σή χαμαιλέτεν άτ' ὁ [Σάουλον] κοιμᾱται,
 τρώει τὸ ξύλον ἄσ'σὴν γαρήν κι ἄμον ὀκύλλος οὔρνᾱται.
 26 'Αφκά σὸ [Μαυροπέγαδον] σή ποταμί' τήν ἄκραν,
 έποῖκες με καί έκλαψα καί έσπόγξες τά δάκρα μ'.
 27 'Αφκά σὸ ξερολίβαδο σ' καφούλα νᾱ φυτρών'νε,
 νᾱ κρύφκουν έκειαπέσ' οἱ λύκ', νᾱ βγαίν'ν έσέν νᾱ τρώνε.*
 28 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου ἄφ'ς μ'ἄς βάλω τὸ χέρι μ'
 κι ἄν 'κι θέλτς, ἄς έξέρτς άτο : θᾱ βγάλω τὸ μαχάιρι μ'.
 29 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου εἶναι δύο χαρπούζα,
 πολλά παρεφτασμένα εἶν' καί κρύα ἄμον πούζα.
 430 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου εἶναι δύο κυδῳνά,
 άπλώνω νᾱ πιάν' άτα τρομάζ'ν ἄμον κωδῳνά.
 31 'Αφκά σὸ σπαλερόπο σου εἶναι δύο πουλόπα,
 τᾱ δύο πᾱ χωρίς φτερά καί χωρίς κουδουκόπα.

ΠΩΣ ΑΛΩΝΙΖΑΜ' ΣΗΝ ΤΣΙΤΕΝ (*)

ΤΟΥ ΤΣΙΤΕΝΟΥ

Καὶ καλὰ ἐπρόφτασεν. Ὀλίγον κι ἄλλο θὰ ἐπεμείν' νεν ἐκέσ'. Τ' ὁρμία ἐγὼ μῶθαν νερὰ κ' ἐσκώθαν τὰ σέλτα. Ὁ καταράχτις π' ἐχώριζεν τ' ἁλών' μου ἐσκώθεν. Ἐλεγον κέλα κάτινος βούδ' ἐπῆρεν ἄτο ἡ σέλ' σὴ Μαχαλὰν κειχά. Ἄμα ντό θὰ ἐν'; Χορτοθερί' βρεχῆν πολλὰ 'κὶ κρατεῖ. Πολλὰ 'κ' ἐπῆεν ἐρχίνεσεν νὰ γαλενίζ'. Ἡ μάνα μ' ἐσκώθεν κι ὠζατέυ' ἀφκακέσ' σὰ τζατζίμα γιάμ' ἐδέβασεν νερόν. Τερουῦμε χαρεμέντσα ἐν'. Νὰ ποδεδίζ' ἄτον, λέει. Ἀτό πα ἐποῖκε μας. Ἀηλί ποι 'κὶ φογᾶται τὸν Θεόν!

Σὸ βράδον ἅπ' ὁ ἥλιον πα ἐποῖκεν τὴν φανερωσίαν ἄτ'. Σὴν πιδέβαν ἄτ' ἅπ' σὸν Ἠλακὸν κιάν' καὶ σὴ Νεγάμπας τὰ λιθάρα.

Ἄετο' πα ἐτελειώσεν ἡ μέρα. Ἄμα τ' ἁλών' θέλ' ἕναν ἡμέραν κι ἄλλο νὰ στεγνοῦται. Ἐπῆραν τὰ τουκάν' καὶ τὰ τζατζίμα καὶ τ' ἕναν καὶ τ' ἄλλο ἄσ' σὸ κομούλ' ἅπ' νὰ παίρ' ἄεραν καὶ νὰ τραβίεται ἡ ὑγρασία θε. Ἡ μάνα μ' (1) ἐπῆεν ἐπότσεν κ' ἐσέγκεν ἅπ' τὰ βούδα, ἐποῖκεν καὶ τὸ φαγίν, ἔφερεν κ' ἐκάτσαμ' ἔφαγαμ' κ' ἐπεκεῖ ἐστρωσαμ' ἅφκα σὴν στούβαν, ἅπ' σὰ σιάχ' νὰ κοιμοῦμε. Τὴν Βαρβάραν ἔστειλεν ἄτεν σ' ὀσπίτ', νὰ πλύν' τὴν βουδίον τὰ γούλος μὲ τ' ἁλιμίδ', νὰ μὲν' ἐκεῖ καὶ τὸν πουργὸν ἔρται κατηβαίν'. Ἄν παίρ' ὁ ἥλιον καὶ στεγνοῦται ἀγλήγορα τ' ἁλών', εἴμπορεῖ ν' ἀνοίγομε. Δέβα, εἶπεν ἄτεν, τ' ἁλιμίδ' ἐποῖκα ἅπ' σὸ φάετρον καὶ κεῖται σὸ μεσοχάμ' ἅπ'. Τέρε' δυνατὸν ἐν', βάλεν ὀλίγον νερὸν κι ἄλλο.

Τὸ κοίμισαν σ' ἁλών' ἅπ' ἐλαφρύν'

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ 130 τεῦχος.

(1) Στὸ χωριό μας μάνα ἐλέγανε τὴν γιαγιά· αὐτὴ ἦταν ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ μητέρα δὲν προσωνομάζετο ἐτσι ἀπ' τὰ παιδιά. Ἄν εἶχε πεθερά, τὴν προσαγόρευαν τὰ παιδιά της ἢ μὲ τὸ νομὸ της ἢ «νύφε» (νύφη), ὅπως τὴν ἔλεγε κι' ὁ πεθερὸς κ' ἡ πεθερά. Μόνο ὅταν ἦταν μόνη νοικοκυρὰ καὶ δὲν εἶχε οὔτε πεθερά οὔτε καὶ μητέρα δική της, τότε τὴν προσαγόρευαν τὰ παιδιά της: μάνα. Εἰδικὰ στὴν περίπτωσιν τοῦ γράφω, ἡ γιαγιά εἶχε τὴ θέση τῆς μητέρας, γιατί αὐτὴ γνωρίζαμε καὶ ὡς μητέρα ἢ πραγματικὴ εἶχε πεθάνει.

τὸν ἄνθρωπον. Κ' ἐμεῖς πα μικρὰ παιδία, ἐγὼ κι ἀδελφή μ' κι ἄλλο μικρέσσα, ὀξικέσ' 'κ' ἐπέμεναμε. Πολλὰ εὐχαρίστεσε μας. Ἡ μάνα μ', ὄνταν εἶχεν δουλείαν, ξαί 'κ' ἐκοιμούντον. Ἐγνέφιζεν πολλὰ φορὰς κ' ἐτέρνεν τὸν οὐρανόν, ντό καιρὸν θὰ φτάει. Ἄν ἐσκωναμ' τὸ κιφάλην' ἐμουν κ' ἐμεῖς, ἔλεσε μας: «Παιδιά, κοιμεθέστε, ἀκόμαν μεσανύχ' ἐν'. Ἐμὲν μὴ τερεῖτε. Ἐπῆρε με ὁ καιρὸς ἐξ'. Ὅλα ἔρθαν κ' ἐπέρασαν ἄσ' σὸ νοῦ μ'. Σάν' ἐπῆγα σὴν Τραπεζοῦνταιν, εἶδα τὸν τᾶδε συγγενόν, τὸν τᾶδε γειτονάν, σ' Ἀλάταγουν, σὴν Ρουσίαν, καὶ πυῦ 'κ' ἐπῆγα. Τῇ ἐσχωρεμέν' τὸν γυιὸν τὸν Κάβουραν πα ἐνούντσα. Ἐκεῖνος ἐκλεψεν κ' ἐπιάσεν κ' ἐγὼ ξὰν λυποῦμ' ἄτον. Ἀηλί ἐκεῖνον ποι ρούζ' σὸ τουζάχ'...»

Ἐμεῖς ἐτέρναμ' τ' ἄστρα καὶ ἥπνον 'κ' εἶχαμε. «Ναί, παιδιά, κοιμεθέστε τ' ὁμμίτα σουν καρτσάλας ἐένταν, ἄσπαλίσ' ἄτα νὰ κοιμούστων». Ἄρ' ἐκοίμ' σε μας. Ἐκεῖνε ἐσυγιρεύτεν κ' ἐξέβεν ἄσ' σὸ κρεβάτ' κιάν'. Τὸ θεμών' ἐπῆεν ἐτέρνεσεν. Κάτ' τρώει ἐκεῖ τὰ κιφάλα τοῖ δεματίων, ἐφάνθεν ἄτην. Καὶ ξὰν ἔρθεν ἐσέβεν σὸ κρεβάτ' κιάν'.

Πουργὰ-πουργὰ ἐσκώθαμε. Ἐβαλεν ἕνας σ' ἄλλουνοῦ τὰ χέρια νερόν κ' ἐνίφταμε. Εἶχαμε καὶ κάτ' ξεροφάτ', ἔφαγαμε. Τῇ χωρὶ τὸ ξεροφάτ' ντό θὰ ἐν'—ψωμὶν καὶ βούτορον. Ἄμα τῇ Τσίτες τὸ ψωμὶν, χάλ'α τὰ παξιμάτα θε ἄμοντο ξύντες ἅπ' ὀλίγον νερόν κι ἀναλύουνται, κρούντσα-κρούντσα, ἄτῶρα πὰ κροῦν σὸ νοῦ μ' κι ἀνοίεται ὄρεξη μ'.

Ἀτῶρα, εἶπεν ἡ μάνα μ', παιδιά, ἐσεῖς καθέστε ἀδὰ κ' ἐράστε τ' ἁλών' νὰ μὴ ἐμπαίν'νε ἅπ' τὰ ζὰ καὶ τρών' τὰ κοκκία. Ἐγὼ θὰ πάγω σ' ὀσπίτ' θὰ φτάμε μὲ τὴν Βαρβάραν τὰ δουλείας, ἐτοιμάζω καὶ τ' ὀλημερ' νὸν κ' ἔρχουμαι. Ἀνυχτία ἐν'. Ὁ ἥλιον παίρ' καὶ στέκ'. Ἐναν δύο ὥρας ἀς παίρ' ἅπ' σ' ἁλών' κ' ἔρχουμε κ' ἐμεῖς, ἂν ξεραίνονται, ἀνοίγομε.

Δύο τρία προσώπ'ς ἐπέμναν. Ὅσῃμερον ἂν ἀνοίγομ' τ' ἁλών' καὶ παίρ' ἄτο ὁ ἥλιον καλὰ, σὸ βράδον ἅπ' ἐφτάμε

καὶ σερεῦοι μ' ἄτα. Ὁ Θεὸν πὰ θὰ βοηθᾷ μας. Ὁπὲ καλὰ ἐτιμώρτισε μας. Ἄν ἐβγαίν' κ' ἕνας ἀέρας, σύρομ' ἄτο κι ἀποκάθειγκιαν'. Ἀδὰ ὁλόερα ἀβαράδες πολλοὶ εἶνε, ἔρταν βοηθοῦνε μας. Τὸ κόμμαν 'κ' ἐν' ἄμον τ' ἄλλ' τὰ δουλείας. Ὅλ' βάλ'νε ἧέρ'. Τὰ παιδία πιλὲ θὰ φτᾶνε καλὸν δουλείαν. Ἐμεῖς θὰ ἰβορίζοιμ' κι ἄτοιιν θὰ κουβαλοῦν, βάλ'νε τ' ἄχῦρα σ' ἄχερῶν'.

Ἄετ' πα ὅπως ἐπεθύμανεν ἡ μάνα μ' ἐπλερώθεν. Ὁ ἥλων καυτερός ἔτον, τ' ἁλῶν' ἐστεγνώθεν ἀγλήγορα. Κι' ἄσ' ἄνοιξαν τὰ σταῖχα πολλὰ 'κ' ἐπέρασεν ἐκιοβράειψαν καὶ σὰ δύο-τρία προσώπ'ς 'κ' ἐταέντισαν-ἐκόπαν.

Ὁ ἥλων ἐπιδέβεν 'κ' ἐπιδέβεν ἐσέρεψαμε. Ἐποίκαμ' κόμμαν κ' ἐβαλαμ' καὶ τὸ σουρούχ', ντὸ θὰ χωρίζ' τὸ κόμμαν ἄσ' σ' ἄχῦρα ὄνταν ἰβορίζ'νε. Ὅλα ἔτοιμα γιὰ τ' ἰβόρισμαν. Ὁ καθένας ἄτων ἐπῆρεν καὶ τὸ λαγμετέρ'ν ἄτ', ἐκάρφωσεν ἃ ἅπ'ν' σὸ κόμμαν. Ἐμᾶς τοὶ μικρούς πα ἐχώρτισαν τ' ἐμέτερα τὰ λαγμετέρ'—εἶχαν καὶ μικρὰ γιὰ τὰ παιδία—νὰ βάλωμε τ' ἄχῦρα σ' ἄχερῶν'.

Ἡ μάνα μ' ἔτρεξεν σ' ὀσπίτ'. Πολλὰ μακρὰ 'κ' ἔτον. Θὰ πάγω φέρω, εἶπεν, τὸ φαγίν. Θὰ φορτώνω τὴν Βαρβάραν τὰ σακκία νὰ φέρ' καὶ τὰ κοσκίνα πα κρατεῖ ἄτα σὰ ἧέρ' τ'ς. Ἀπόψ' ἄμὸν τ' ὁμάζ' ἀερόπον θὰ ἐβγαίν'. Ἀρσέβεσ' ἡ Κιρταλάβα σὴν βραδὴν ἅπ'ν' ἐξέγκεν τὸ κόμμαν ἄτ'ς. Ἄμὸν πουλὶν ἐπῆεν κ' ἔρθεν ἡ μάνα μ' κ' ἡ Βαρβάρα πα μετ' ἐκείνεν. Σὸ ἧέρ'ν ἄτ'ς ἐκράνεν τὸ μονολάβ' τὸ χαλκοπούλ' μὲ τὴν δουρβάν τὸ παδκιτανοδίρβ' μὲ τ' ἄλλ' τὸ ἧέρ' κι' ἀκουμπιχτὰ σὰ μέσα τ'ς τὸ σαχάν', δρεπασμένον μὲ τὸ σιρπόδ' καὶ μὲ τὴν ἐβριδτιὲν ἀπέσ' καὶ σ' ὦμίν ἄτ'ς ἐκρέμοντον τὸ δίσσακκον. Εἶχεν τὸ φάετρον μέρ' ἀπέσ' θὰ ἐκένωναμ' κ' ἔτρωγαμ' τὴν δουρβάν, τὰ χουλάρ'α, τὰ ψωμιά κ' ἕναν κι' ἄλο πράματα. Ἐλα, παιδί μ', ἐπαρ' αὐτο τὸ σαχάν', νὰ κατιβάζω καὶ τ' ἄλλα, εἶπεν. Καὶ χάϊτε, Βαρβάρα, κ' ἐσύ. Ἄς τρώγωμε, νὰ εἴμεσ ἔτοιμοι. Ἐβαλαν ἕναν τζατζιμόπον ἅπ'ν' σὸ τουκάν' κ' ἐστρωσαν τὸ τραπέζ'. Ἀσ' σὸ δίσσακκον ἀπέσ' ἐξέγκεν καὶ δύο λαβαδόπα ἐδέκ'ν ἐμὲν καὶ τὴν ἀδελφή μ'. Αὐοῦτα, παιδία,

γιὰ τ' ἐσᾶς ἐφύλαξα τα, ὄρ' ὀψεκέσ' ὄνταν ἔκοψαν τὴν ἐβριδτιὲν ἐποίκα τα. Κ' ἔλ'εγα σ' ἁλῶν' ἀπέσ' τὰ παιδία ἀλλάζ'νε τὸ στόμαν ἄτουν. Σ' ἄλλ' τὸ μέρος τῇ δισσακκί' ἔχω καὶ κοκκύμελα, ἄσ' σὴν παχτῶν ἐμουν' φᾶτε καὶ θὰ δίγω σας κι ἅπ' ἐκείνα.

Ἄρ' ἔφααμ'. Ἡ Βαρβάρα ἀκόμαν μασσᾷ. Βαρβάρα, εἶπεν ἡ μάνα μ'. τερεῖς σὴν Ἀνατολὴν κέσ'; Ἀκεῖν' τὸ λίβ' ἔχ' ἀέραν' κ' ἐλάγκεψεν σὸ κόμμαν κεκά, ἐπῆρεν τὸ λαγμετέρ', ἐτάεψεν ἃ σὸ κόμμαν κ' ἐσυρεν ἀπὸ κάθενκιαν'. Οὔτ' νὰ ποδεδίζω τ' ἀερόπον ἄθε. Γιὰ τ' ἐμᾶς ἐξέβεν. Βαρβάρα, ἀγληγόρ' κ' ἔλα νὰ μὴ χάνοιμ' ἃ. Γιὰ τῶάξον κι' ἄπαδὰ σὸ γιάν' ἅπ'ν' ποῖος φαίνεται ἄδὰ ὁλόερα νὰ ἔρται βοηθᾷ μαςε. Ἀδαφκὰ σὸ μέρος ἄμον ἡ Κατσόμελακ φαίνεται. Φώναξον, φώναξον. Μὴ λές ἄτεν Κατσόμελακ, Χατιτζέ—ἄπούλα πέ ἄτην. Ἐλα, ἔλα, μὴ χάνοιμ' αὐτο τ' ἀερόπον. Ἀσ' σὸ χωρίον πα ἡ Μυροφόρα εἶπε με θὰ ἔρται, κ' ἡ Χαβαινίτσα πά, καὶ τ' ἐσὸν Ἄννα. Ἄτοιιν οὐλ' ἄν ἔρταν, τὸ κόμμαν ξάι 'κὶ κρατεῖ.

Ἄτὰ λέει, κ' ἐκείνε 'κὶ στέκ', σύρ' ἀποκάθειγκιαν'. Ἡ Βαρβάρα πὰ ἐπῆγεν ἄσ' σ' ἄλλ' τὸ μέρος κ' ἐρχίνεσεν κ' ἰβορίζ'. Ἡ Κατσόμελακ πὰ ἔρθεν. Ἐσέβεν σὴ μάνας-τ' μ' τὸ γιάν'. Ἐγὼ πὰ μὲ τὸ λαγμιτερόπου' ἐπῆγα ἄσ' σὴν Βαρβάραν μερέθ'α ἐγόμεσσα το κ' ἐσυρα το ἀποκαθγεκιάν'. Τέρεν, παιδίν, τῇ γελμιτερί' τὸ μυτιν σὴ μέσ' ἀπέσ' νὰ τερῇ, ὄνταν σύρ'ς ἀποκάθειγκιαν' καὶ κλώεις ἄτο, νὰ μὴ δαβαίν'νε τὰ κοκκία σ' ἄχῦρα μερέος. Πολλὰ 'κ' ἐπέρασεν, ἄσ' σοὶ Παργοράντων κέσ' ἐφούρτσιξαν ἡ Μυροφόρα κ' ἡ Χαβαινίτσα, ἐτέρεσαν πως ἰβορίζοιμ' κι ἄρουναν ποδάρ'. Ἐρθαν ἐβγαλαν τὰ τσόχας ἄτουν κ' ἐπῆραν τὸ λαγμετέρ' σὸ ἧέρ'. Ἀδὰ εἶσαι, ἐκεῖ εἶσαι τὸ κόμμαν σ' ἡμ' σὸν ἐκατέβεν. Ἡ Βαρβάρα κ' ἡ Χαβαινίτσα ἐξέβαν ἅπ'ν' σὸ κόμμαν, σὴ μέσ' ἀπέσ' κι' ἀπεκεῖ σύρ'νε. Ὅσον δὺς δουλείαν ἐποῖνεν ἕνας ἄτουν. Ἀφερήμ, κορίτζ'α, ἔλεν ἄτ'ς ἡ μάνα μ', κανεῖς 'κ' ἐφτάν' τ'σας. Ἡ δουλεία μὲ τοὶ πολλοὺς γίνεται.

Σὰ δύο ὥρας ἀπέσ' σάνκι ἐτελείωσαμ'. Τ' ἄχῦρα ὅλα ἐχωρίαν κ' ἐπέμ'ναν τὰ

κοκκία μὲ τὰ κουτούνια. Ἀτώρα, εἶπεν ἡ μάνα μ', αἶς σιέκομε. Ὁ φέγγον πὰ καλὸς ἐν' ἅμα τ' ἡμέρας τὸ φῶς ἄλλο δόξαν ἔχ'. Τ' ἀερί' τὴν ἀνάγκην πὰ πολλὰ 'κ' ἔχομε. Ἀς ἐφτᾶμ' ἄτο κουμούλ'. Σκεπάζομ' ἄτο νὰ μὴ παῖρ' ἄτο ἡ γραοῦ μὲ τὰ τζαιτζίμα. Καὶ πουρνά-πουρνά σ' κοῦ-μες κρούομ' ἄτο σ' ἄλωνακόδκινον. Μόνον τ' ἄχ'ύρα, βοηθήστε τὰ παιδία καὶ βάλλτε ἀπέσ' σ' ἄχ'ερών'. Ντό τεσνίζ' σοὶ πολλοίων τὰ χέρα! Σ' ἕναν σολούχ' τ' ἄχ'ύρα πὰ ἐσ'κώθαν.

Ἡ μάνα μ' σὰ χαράντας ἄτ'ς. Εὐχαριστῶ σας, κορίτζα' ἐσ'κώθεν ἕναν βάρος ἀποπᾶν'-ι-μ'. Ἐλᾶτε ἐπάρτε κοκκύμελα. Ἐπάρτε καὶ ψωμὶν καὶ κάτ' λαβαδόπα πὰ ἄδακὰ ἔκρυψα, φᾶν' ἄτα. Σ' ἁλὼν' κέσ' ἄτα εὐρίουνταν. Πολλὰ γιαρτίμ' ἐποίκατε μας κ' ἔσκωσαμ' τὸ κόμμαν. Ντό θὰ ἐποίκαμ' ἂν ἐπεμείν'νεν σὸ πουρνά; Καὶ τ' ἄλλ' τὴν ἡμέραν πὰ ἐν' ἔξεργος κ' ἡμπορεῖ νὰ ἐπεμείν'ναμ' ἀπέσ' σ' ἁλὼν'. Ὁ Παγαθόνικον, νὰ ἔχωμ' τὴν εὐχὴν ἄτ', τὰ ἔξεργατα γιὰ τ' ἄλλ'ς εἶχεν ἄτα. Δέσκαλε, ἔλεγα τον, Κερεκὴ καὶ πῶς ἰβορίεις; Νὰ ἔεις τὴν εὐχὴ μ', Ἀννα, ἄλλ' ἁμαρτίαν μ' ἐφτᾶς ἡ δουλεία 'κὶ βλάπτ'. Καὶ τὸ κόμμαν πὰ ἁμὸν λείψανον ἐν', πρέπ' νὰ σ'κοῦται. Ὁ Παερδάμ'ς ἔμουν πὰ πολλὰ 'κὶ τερεῖ ἄτα τὰ ἔξεργατα. Ἀμα ἐγὼ φογοῦμαι. Ὁ πεθερό μ' τὸ ἔλεγεν ἀκούω. Τ' ἔξεργατα φογοῦμ' ἄτα. Ἐκεῖνος 'κ' ἐφίν'νε μας νὰ δουλεύομε. Ἡ πεθερά μ' κάποτε ἐθύμω-νε κ' ἐκεῖνος ἔλεσεν ἄτεν: Τῇ Κερεκῆς τὸ δούλεμαν τῇ διαβόλ' γίνεται. Τοῖ μειζτερίων τὸν λόγον πρέπ' νὰ τερεῖς ἄτο. Κ' ἴλα τ' ἐμὸν τῇ πεθεροῦ, νὰ σκουντουλίζ'νε τὰ σιούδα τ' ἡμπαρ κῆται, πολλὰ καλὸς γονέος ἔτον.

Ἀέτο' πα ἐκεῖν' ἐδέβαν πλάν, κ' ἐμεῖς ἐποίκαμ' τὴν εὐχὴν ἔμουν νὰ κοιμοῦμες. Ἡ Βαρβάρα πα ἐπῆεν μετ' ἐκείν'ς σ' ὀσπίτ'. Τέρε' ποῖσον τ' ὀσπιτί' τὰ δουλείας καὶ πουρνά-πουρνά ἔλα, εἶπεν ἄτεν ἡ μάνα μ', ἐγὼ ἐκιάν' 'κὶ θὰ ἐρχουμαι. Τὰ κοκκία 'κ' ἐπορῶ ν' ἀφίν' ἄτα. Φέρειν καὶ τ' ἁλάταγους τὰ σακκία δύο εἶν', σ' ἁμπαρ' ἀπᾶν' κῆνταν. Ἐκεῖνα τ' ἐφεραμε 'κὶ θὰ ἐφτᾶν'νε. Τὸ κρεβάτ' ἐστρωσαμ' ἄτο ἀπᾶν' σὸ κόμμαν τ' ἐπέμνε, κοκκία καὶ κουτούνια ἔτονε. Καὶ ἐκοιμέθαμε. Ἡ μάνα μ' ἐκῆντον σὸ γιάν' κιάν'. Κι ὁ

νοῦς ἄτ'ς πάντα ἔξ' ἔτον. Ὅταν ἐκοι-μοῦντον πὰ μὲ τὸν φόβον ἐκοιμοῦντον. Κλέφτ' ἀπέσ' σὸ χωρίον ἔμουν 'κ' ἔταν κιόλα ἅμα πάντα τῇ διαβόλ' τὰ ποδάρα πολλὰ εἶν'.

Πουρνά-πουρνά ἄφ' ἐσκώθαμ', ἐνί-φταμ', ἐποίκαμ' τὴν εὐχὴν ἔμουν. Ἐρθε-ν κ' ἡ Βαρβάρα ἄσ' σὸ
Τὸ κοδκίνισμαν. σπὶτ', ἐφαγαμ'. Κ' ἐρ-χίνεσαν τὴν δουλείαν.

Θέλτε νὰ φτάς δουλείαν; εἶπε με ἡ μάνα μ', ἔλα ἁδᾶ. Ἐσὺ μὲ τὴν Βαρβάραν θὰ κρατεῖτε τ' ἄλωνακόδκινον κ' ἐγὼ μὲ τ' ἰφτιάρ' θὰ βάλλω ἀπέσ' τὰ κοκκία ὅπως εἶνε. Θὰ κοδκινίζομ' ὅλον τὸ κουμούλ'. Ἀέτο' πα ἐπέρασασμ' ὅλον σὸ τρανὸν τὸ κοδκίν. Ἐφυγαν καὶ τὰ κουτούνια κ' ἐπέμνε καθαρὸν κοκκίν. Τὰ κουτούνια ἔτανε χοντρά ἄχ'ύρα καὶ ἄτρυφτα κιφά-λα, ἐσύρ'ναν ἄτα σὸ γιάν' κεικὰ καὶ ὕστερα ἐτάραζαν ἄτα σ' ἄλλ' τ' ἁλὼν' νὰ γλύουνταν καλλίον. Τὸ κοκκίν πα θὰ ἐπέραζαν ἄτο ἄσ' σὸ πουλούτς, κι ἄλλο μικρὸν κοδκίν, νὰ ἐβγάλ'νε τὰ τρανὰ τὰ λιθάρρα Ἀτό πα ἐέντον. Ἀμα ἡ μάνα μ', τὰ δουλείας ἄτ'ς κοδεσποινάκὰ δου-λείας ἔτανε. Ἐπρεπεν σ' ἁλὼν' ἀπέσ' νὰ καθαριεταὶ καλὰ τὸ κοκκίν καὶ χῶματα πὰ νὰ μὴ ἀπομέν'ν ἄτο. Καὶ σ' ὀσπίτ' νὰ ἔχ' μόνον τὸ πλύσιμον ἄθε.

Εἶχαμε ἕναν κι ἄλλο κοδκίν', τ' ἀφκα-τοκόδκινον. Ἀτὸ ἐβγάλ'νε τὰ ψιλὰ τὰ χῶματα καὶ σ' ἐπιδιέξασμένα χέρα ἔχῳ-ριζεν καὶ τὰ φάδα. Ἀτὸ τὴν δουλείαν ἡ μάνα μ' σὴν κανεῖναν 'κ' ἐφίν'νε ἄτο, καὶ κανεῖναν πα 'κ' ἀπαγενεύκουτον. Σᾶν-κὶ σ' δμμάταμ' ἐμπροστὰ ἐν'. Ἐκάτσεν ἀπᾶν' σὸ τζαιτζίμ', τ' ἕναν τὸ ποδάρ' δι-πλωμένον καὶ τ' ἄλλο ἀπλωμένον, μὲ τὸ κοδκίν σὰ χέρα τ'ς. Ἀπ' ὀλίγον-ὀλίγον, καρφών' τὸ κοδκίν' σὸ κουμούλ' τὰ κοκ-κία, οὕς τ' ἡμσὸν γομῶν' ἄτο καὶ κοδκι-νίζ', κοδκινίζ' οὕς νὰ ἐβγαίν' τὸ χῶμαν, μετ' ἐκεῖνο ἐβγαίν'νε κάτ' ψιλὰ κοκκία καὶ ὕστερα ὄνταν τερεῖ χῶμαν 'κ' ἔχ', γυρίζ' ἄ σὸ γύρασμα.

Καὶ ντ' ἐμορφα ἐγυρίαζεν. Κάπως ἐ-κούνανεν τὸ κοδκίν' καὶ τὰ κοκκία ἐτι-ζεσκούνταν στρογγυλὰ-στρογγυλὰ σὸ κο-δκίν' ἀπέσ' ὀλόερα μερέος κι ἀπέσ' σὴ μέσ' ἀπαγκέσ'-ἀπαγκέσ' ἐμαζεσκούνταν τὰ φάδα. Τὰ φάδα ἔταν γιὰ κοκκία

τσούβα, γιά μικρά ἀχυρόπα, γιά ἄλλα κατ' αὐοῖκα πράματα. Ἐθέκνεν καὶ τὸ κοκκίν' καὶ μετὰ τὸ δεξιόν τὴν βούραν αὐτ' ἐπέρνεν ἅτα ἀποπαγκέσ'. Ὑστερα ξὰν ἐγυρίαζεν καὶ ξὰν μετὰ τὸ βουρόπον αὐτ' ἐπέρνεν τὰ φάδα. Τὰ κοκκία ἐκαθαρίζονταν καλά, ἐξύνεν ἅτα σὸ κότ' ἀπέσ' —σὸ γιάν'ν αὐτ' ἐκαῖντον— καὶ ξὰν ἐρχίνανεν. Ὅλον τὸ κοκκίν' ἀέτο' ἐδέβαζεν σὸ χέρ'ν αὐτ'ς. Ὄντιαν ἐγόμεωνεν τὸ κότ' ἔλεεν: Φέρτε, κρατέστε τὸ σακκὶν νὰ εὐκαιρῶνω τὸ κότ'. Πολλοὶ ὄντιαν ἐγόμεωνεν τὸ κότ' ἐποῖναν ἅτο σιλαιτῶν' ἀποπαγκέσ', ἐδέβαζαν ἀπάν' ἕναν ξύλον ἄμον χαράκαν, νὰ ρούζ' τὸ παραπάν' τὸ κοκκίν' ἔξ' καὶ ἀέτο' ἐμέτρωναν πόσα κότ' ἐβγάλναν. Τὸ κότ' ἔτον ἕναν στρουγγυλὸν ξυλένον ὁκεῦος· κάποιοι εἶχαν ἅτο δεμένον μετὰ τὰ σίδερα κι' ἀπάν' σ' ἀνοιχτὸν τὸ μέρος εἶχεν σίδερα ἄμον σταυρόν, ἐκίπαγκέσ' σὸ σίδερον ἐσύρναν τὴν σιλαιτῶν'.

Ἡ μάνα μ' τὴν σιλαιτῶν' ἔθελανεν ἅτο, γιὰ τ' ἐκεῖνο τὸ κότ'ν αὐτ'ς σίδερα ἔκ' εἶχεν. Ὄντιαν ἐγόμεωνεν ἅ, ἐκουμουλῆαζεν ἀπάν' τὸ κοκκίν' κ' ὕστερα ἐξύνεν ἅ σὸ σακκὶν. Θεῖα, γιατί ἐφτιάς ἀέτο', ἔλεγεν αὐτὴν ἡ Βαρβάρα. Ἀς ἔν', Βαρβάρα, νὰ ἔχ' εὐλοῖαν. Δί'ς κ' ἕναν πουαλεμένον καὶ ἔκ' φαίνεται. Ὑστερα ἐβγάλω ἐβγάλω ἅσ' σ' ἀμπάρ' κιάν' καὶ ἔκ' τελεῖται. Ἀρ' ἐγόμεωναμ' κάμποσα σακκία πέντε κότ'α τὸ καθαέναν ἅθε. Ἐθαρω ὅχιτὼ σακκία ἔταν τὰ γομάτα κ' ἕναν πα ἔτον μεσαμεσοῦ εἶχεν τ' ἀφατοκόδκινα. Καὶ σ' ἕναν ἄλλο ἔβαλαν τὰ φάδα, δύο-τρία κότ'α ἔταν γιὰ τὰ κοσσάρας. Τ' ἀφατοκόδκινα πὰ ἔταν ψιλὰ κοκκία τ' ἐπέρασαν μετὰ τὸ χῶμαν ἐντὰ μαν ἅσ' σὸ χωματοκόδκινον. Ἐκοδκίνιζαν τὰ χῶματα μίαν κι' ἄλλο κ' ἐβγαίναν ἅτά. Ἐσαν κοκκία καθέτερα καὶ πολλοὶ ἐδίναν ἅτα τοῖ γυρευοῦς, γιὰ τὸν ποπάν, γιὰ σὸ μαναστήρ'. Ἡ μάνα μ' ἔλεεν: Τὸ καθέτερον φά το ἐσὺ καὶ τὸν ξένον μὴ παίεις. Τὸν ὕρεβὸν κι' ὅλτς ἅσ' σὰ καλὰ θὰ δίς αὐτ'ς νὰ ἐλέπ' ἅ κι' ὁ Θεὸν ἱραβάν. Γιὰ τ' ἐκεῖνο ὄντιαν ἐποῖναν τὰ κοκκία σ' ὁσπίτ', ἐβγάλ'νεν τὸ κῆτ' τῇ ποπά, καὶ τὸ κότ' τῇ Μοναστηρί' χωριστὰ ἐβάλ'νεν κ' ἕναν σακκὶν σ' ἀμπαρί' τὸ κιάν' γιὰ τ' ἐφτωχοὺς καὶ τ' ἄλλα εἶχεν ἅτα σὰ σακκία ἀπέσ', ἴσα με νὰ πλύ-

σκουνταν. Ἀσ' σ' ἐπλυναν ἅτα κ' ὕστερα, ἐβάλ'ναν ἅτα σ' ἀμπάρ'. Τ' ἀμπάρ'ν ἐμουν πα εἶχεν δύο ὁμμάτα. σ' ἕναν ἔτον τὸ κοκκίν' τὸ πλυμένον καὶ τ' ἄλλο ἔτον γιὰ τ' ἁλεύρα. Τὰ δύο πὰ σῇ μάνας-ι μ' τὰ χέρ'α εὐλογημένα ἔταν· ἐβγάλ'νεν, ἐβγάλ'νεν, ἐδίνεν, ἐδίνεν καὶ ἔκ' ἐτελείωναν.

Ἄνανα ὅλα τ' ἄλλα σὴν Τσίτεν ἐποῖναν ἕναν χωριστὸν ἁλὼν' γιὰ τὰ σπόρα. Πρῶτα-πρῶτα ἕναν χωριστὸν χωράφ' ἔτον σπαρμένον γιὰ τὴν σπορὰν ἀπὸ καλὸν κοκκίν' καὶ ὄντιαν ἐθέριζαν ἅ, τὰ δεμάτα ὅτε ἐβάλ'νανε χωριστά. Ὑστερα ὄντιαν θ' ἁλῶνιζαν ἅτα, ἐβάλ'ναν ὅλα τὰ δεμάτα ἀπέσ' σ' ἁλὼν' ἀπ' ἕναν ἕναν καὶ ὁλόρθα, τὰ κιφάλ'α τουν ἐτέρναν ἀποκάθεγκιαν. Ἀπ' ἕναν ἕναν ἐκαθάριζαν τὰ τζαβιάρ'α, ἅν ἔταν τῶκ-τούκ, καὶ τὰ τσούβα τὰ κιφάλ'α, γιὰ ἄλλα σπόρα ἅν εὐρίουνταν. Καὶ ἅμο ἐκαθάριζαν ἅτα ὅλα καλά, ἅτὸτε ἐποῖναν ἅτα ἁλὼν'. Τὸ κοκκίν' τ' ἐβγάλ'ναν ἐκαθάριζαν ἅ ἐκεῖνο πὰ καλὰ κ' ἐβάλ'ναν ἅ σῇ σπορί' τ' ἀμπάρ'. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπαῖρναν νὰ σπέρ'νε ὄντιαν ἐρχουντον τῇ σπορᾷς ὁ καιρός.

Γιὰ τ' ἐκεῖνο τῇ Τσίτες τὸ κοκκίν' ἔτονε μενδοῦρ καὶ τὸ ψωμίν ἅθε ἅσ' σὴν Τραπεζούνταν οὗς τὴν Κιμιδχανὰν ἔξεραν ἅ. Καὶ τὰ παξιμάτα τῇ Τσίτες ἐπαῖναν χετιάδας ἅδ' κ' ἅκεῖ, σὸν Δεσπότη, σὸν Καϊμακάμ', σ' ὅλτς τοῖ τρανοῦς. Σὴ γούλαν ἅτουν νὰ στέκ'νε...

ΤΣΙΤΕΝΟΣ

Λεξιλόγιο: νὰ γαλενίζ' = νὰ κόψει, νὰ καλμάρει· κιόζατεύω = λ. τ. gözetmek, βλέπω, φυλάγω, παρατηρῶ, διοπτρεύω· γιάμ' = μήπως· ἡ πιδέβα = τὸ πέραςμα, ἡ δύση, τὸ γέραςμο· γούλα = λαιμός· ἄλυμίδ = ἀρμύρα· φάετρον = μεγάλη χαλκωματένια σουπιέρα· ἡ σέλ' = λ. τ. sel, πλήμμυρα· Χορτοθερί' βρεχὴν = βροχὴ τοῦ Ἰουλίου· γαλενίζω = ἡσυχάζω, κοπάζω· κιόζατεύω = λ. τ. gözetmek, προσέχω, παρατηρῶ· τζατζιμα = κουρελοῦδες· γιάμ' = μήπως· κομούλ' = λ. λατινική, σωρός· φάετρον = σουπιέρα μεγάλη χαλκωματένια γανωμένη· ὀξικός = ἔξω μεριά· μάνα = γιαγιά· ἐγνέφιζεν = ξυπνοῦσε· σάνκι = λ. τ. sanki, ὡσάν· ἐνούντσα = σκέφτηκα· τουζάχ' = λ. τ. tuzak, παγίδα· ἐτέρναμε = κοιτούσαμε· καρτσάλα = εἶδος

ριζοειδοῦς καρποῦ πὺν ἔβγαине μέσα στοῦ
 χῶμα, σὰν κάστανο μικρὸ μὲ περίβλημα
 παιάτας, ξεφλονδιζόταν καὶ τῶτρωγαν.
 *Εἰδῶ σημαίνει: δλάνοιχτα, στρογγυλά·
 κρούνιζα κρούνιζα = λέγεται γιὰ τὰ πα-
 ξιμάτια ὅπως βγαίνουν ξηρὰ ξηρὰ ἀπὸ τὸ
 φούρνο καὶ σπάζουν εὐκολὰ ἀνάμεσα στὰ
 δόντια κάνοντας γροῦτις· γρούτις· ἔρξα τε=
 φυλάξτε· περεύομ· ἄτα = τὰ μαζεύομε· ἄ-
 βαράδες = λ. τ. avara, χασομέρηδες, χω-
 ρὶς ἐργασία· πιλὲ = λ. τ. bile, ἀκόμα καί·
 ἰβορίζομε = λιχνίζομε· ἐκιοβράεψαν = λ. τ.
 gevremek, ξηράθηκαν· *ἔ· ἑταέντισαν =
 λ. τ. dayanmak, δὲν ἄντιξαν· σουρούχ·
 λ. τ. sirik, κοντάρι χοντρό· δουρβὰ = λ. τ.
 corba, σοῦπα· πῶδαιτανοδῖρβ· = σοῦπα ἀ-
 πὸ μυνιζήθρα· σαχάν· = λ. τ. sahan, πιά-
 το χαλκωματένιο, γανωμένο· σιρπὸδ· = τὸ
 σκέπασμα τοῦ πιάτου, ἐπίσης χαλκωμα-
 τένιο, γανωμένο· λαβισδόπα = λαγάνες·
 ἔβριδτιέν = ζυμαρικό, εἶδος μακαρόνι· κοκ-
 κύμελα = κορόμηλα· λίβ· = σύννεφο· ἑλάγ-
 γεψεν = πῆδηξε καὶ σηκώθηκε, πετάχτηκε.
 ἑτάεψεν ἄ = λ. τ. dakmak, τὸ κόλλησε, τὸ
 βούτηξε· ἰδ· ἰῖξον = φώναξε· σὸ γιάν· = λ.
 τ. yan, στοῦ πλάγι· ἄδαφκά = ἐδωκάτω·
 ἄπουλά = λ. τ. abla, μεγαλύτερη ἀδελφὴ
 (προσαγόρευση)· μερέυα = πρὸς τὸ μέρος·
 ἐφούρτοιξεν = φάνηκε, ξεπρόβαλε· ἄρουναν
 ποδάρ· = ἄπλωσαν παραπάνω τὸ βῆμα·
 κουμούλ· καὶ κομούλ· = λ. λατινική, σω-
 ρός· γοαοῦ = πᾶχνη· ισενίξ· = λ. τ. day-
 anmak, ἀντέχω· σολούχ· = λ. τ. soluk,
 ἀνάσα· γιαρτίμ· = λ. τ. yardım, βοήθεια·

ἔξεργος—ἔξέργατα = ἡμέρες ἀργίας· θρη-
 σκευτικῆς· ἱλα = λ. τ. ille, προπαντός· νὰ
 σκουντουλίζ·νε τὰ σιούδα τ· = νὰ μοσκο-
 μυρίσουν τὰ κόκαλά του (εὐχή)· ἡμπαν
 κεῖται = ἐκεῖ πὺν εἶναι θαμμένος· ἐδέβαν
 πλάν = πῆγαν, ἔφυγαν· κοκκίν = τὸ σιτάρι·
 πουλούτς = μικρὸ κόσκινο· *ἔ· ἐπαγενεύ-
 κουντιον = λ. τ. begenmek, δὲν ἄρεξε· ἐτι-
 ζεύκουντιαν = λ. τ. dizmek, ἀραδιάζον-
 ταν· βούρα = φούχια· ἀποπαγκέο· = ἀπο-
 πάνω· πάνω· κότ· = μετρικὴ μονάδα σιτα-
 ριοῦ, περίπου ἕνας τενεκὲς πετρελαίου
 σιλα· δὲν = ἴσιο ξύλο σὰν χάρακας πὺν
 τὸ τραβοῦσαν πάνω ἀπὸ τὸ χεῖλος τοῦ
 δοχείου μὲ τὸ ὅποιο μετροῦσαν τὸ σιτάρι,
 γιὰ νὰ λειάνει ἢ ἐπιφάνεια· Λέγανε π.χ.:
 ἕναν κότ· κοκκία σιλα· δὲν καὶ ἀντίθεια·
 ἕναν κότ· κοκκία κουμούλ· ἕναν πουαλε-
 μένον = λ. τ. bunalmak, ἕνα φτωχό, ἕναν
 ἄπορο, πὺν τὸν πιέζει ἢ φτώχεια· κ' ἢ
 κακομοιριά· κοσσάρας = κόττες· καθέτερο
 = σὲ κατώτερη ποιότητα· γυρευός = ζη-
 τιάνος μὴ παίεις = μὴ κοροῖδεύεις· ἱρα-
 βάν = λ. τ. εὐλογο, καλοπρόσδεχτο· ἄνανα
 = ἐκτός, ἄνευ· τζοβιτάρα = λ. τ. candar,
 σήκαλη· ἱάκ· τούκ = λ. τ. tek·tuk, ἀπὸ κα-
 νένα· τσοῦβα = ἀδειανά, κούφια· ἀνυχία
 = ξαστεριά (ἀ στερητικὸ καὶ νύχια)· μεν-
 δούρ· = λ. ἄ. meshur, περίφημο· χετιά-
 δας = λ. τ. hedige, δῶρα· σὴ γούλαν ἄ-
 τουν νὰ στέχ·νε = κατάρ· ἐδῶ μὲ διάθε-
 ση εὐθυμῆ· νὰ τοὺς σταθοῦνε στοῦ λαιμοῦ
 νὰ μὴ μπορέσουν νὰ τὰ καταιπιοῦν.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΧΑΛΔΙΑΣ

Τοῦ Π. ΜΕΛΛΗΝΟΦΥΔΗ

*Ἡ γραία καὶ ὁ γάμον.

Τὴν γραίαν εἶπαν ἄτεν·

— Σὸν οὐρανὸν γάμος γίνεται.

*Εἰλάγγεψεν κ' ἐρώτῃσεν κ' ἐκβίβε·

— *Ἡ σκάλα θε· ἀπόθεν ἔν·;

*Θ Σαλονίκ'ς.

*Ο Σαλονίκ'ς ἄσ· σὴν Πιβερὰν πενήν-
 τα χρόνῃ δέσκαλος ἔτον. Οὐλ· ἐγάπαναν
 κ' ἐτίμαναν ἄτον. Οὐς τὸ βράδον τὸ χαρ-
 τιν ἄσ· σὸ ἔξ·ν ἄτ· κα' *ἔ· ἐθῆκνεν.

Μίαν ὁ Σαλονίκ'ς ἐλῶνιζεν κ' ἡ γυ-

ναίκα τ', *Ἄννα, ἐτάραζεν τ' ἁλών·. *Ἄν-
 να ἑτέρνευ τὸν καιρόν, λιβωτός ἔτον,
 ἐφοοῦντον βρέχ·.

— Σαλονίκ', εἶπεν ἄτον, ἀφ'ς τὸ χιρ-
 τίν, καὶ λάλ· τὰ βούδα.

*Ο Σαλονίκ'ς, τὸ χαρτίν ἄσ· σὰ ἔξ·
 τ' κα' νὰ θήκ· ἐγούευν. *Εστάλτισεν τὰ
 βούδα καί·

— *Ἄννα, εἶπεν, σάεψον ὁ Σαλονίκ'ς
 ἁδὰ *ἔ· ἔν·.

Λεξιλόγιο : ἐτάραζεν = ἀνακάτωνα·
 λιβωτός = συρνεφιασμένος· ἐγούευν = λ. τ.
 guymak, λυπούνταν· ἐστάλτισεν = ἔκαμε
 νὰ σταματήσουν· σάεψον = λ. τ. saymak,
 λογάρισε.

Ἡ Ματσουκάτσα καὶ τὸ γαϊδουρό-
πον ἄτ'ς.

Εἷνας Ματσουκάτσα ἐκατῆβεν σὴν Τρα-
πεζούνταν. Θάλασσαν ἄλλο 'κ' εἶδεν, ἐ-
δάδεψεν κ' ἐτέρνε. Εἶδεν σὸ λιμάν' ἀ-
πέσ' ἕναν-δύο καίκα μὲ τὰ πανία του.

— Ἀκεῖ σὴν θάλασσαν ἀπέσ' ντό εἶνε ;
ἐρώτεσεν.

— Καίκα ! εἶπαν ἄτεν.

— Καὶ τ' ἄσπρα πὰ ντό εἶνε ;

— Πανία.

— Καὶ μέρ' γιαραεύ'νε ἅτὰ τὰ πανία ;

— Οὐντὰς φουσᾶ ἄερας παίρ'νε τὸ
καίκα καὶ πᾶνε.

— Κι' οὐντὰς 'κὶ φουσᾶ ;

— Στέκ'νε.

— Λελεύω τ' ἐμέτερον τὸ γαϊδουρόπον !
εἶπεν ἡ Ματσουκάτσα. Φουσᾶ, 'κὶ φουσᾶ
ἄερας, πάντα πάσι.

ΤΣΙΤΗΣ

Τοῦ ΤΣΙΤΕΝΟΥ

Σ' ἐσέτερα ἄς τρώγωμε. . .

Ὁ δέσκαλον ὁ Λ. Κανέτες ἔτονε. Οἱ
Κανέτ' οἱ περισσοὶ ἔχ'νε ἕναν ἰδίωμαν :
Σ' ἐσέτερα ἄς τρώγωμε καὶ σ' ἐμέτερα
ἐκός' μὴ τεροῦμε.

Σὴ Ξωπολέντων πολλὰ χρόνα ἐκάτισεν
δέσκαλος. Κάθαν ἡμέραν γιὰ σὴ Κερκεῆς
τῇ Ποπαδάντων, γιὰ σ' ἀντραελφοῦ ἄτ'ς
τῇ Νικόλα τὸ σπὶτ' θὰ ἐφιλεύκουντον.
Ἡ κουρεμέντζα ἡ Μελανία ντό 'κ' ἐφά-
σεν ἄτον. Ἄλλ' οἱ χωρέτ' πὰ ἐφάρναν ἄ-
τον τ' ἕναν τ' ἄλλο. Ἐκεῖ σὰ χωρία τοὶ
δεσκάλεις πολλὰ εἰμίμαναν ἄτ'ς.

Ἐναν ἡμέραν κάποιος ἔφερεν ἄτον ἕ-
ναν κορίτ'. Ἐδέκεν κ' ἔψεσεν ἅ καὶ ἐ-
κάτισεν νὰ τρώει ἅτο σὴ κελλί' ἄτ' τὴν
πόρταν ἀπάν', ἀπέσ' σὴν αὐλὴν τ' ἐκ-
κλησίας.

Σὸ φαγὶν ἀπάν' ἔρται σὴν ἐπίσκεψην
ἄτ' ὁ Δαμιανὸν τῇ Κερκεῆς τῇ Ποπα-
δάντων. Ἐκεῖνος τρώει, τὸ κορίτ' κι ὁ
Δαμιανὸν τερεῖ. Νᾶ ὀρίστε νᾶ τιδέν.

Κ' ἐπεκεῖ ἐξέγκεν ἄσ' σὴν τζόπαν ἄτ'
τὴν ταπακέραν καὶ λέει ἅτον : Παῖδα Δα-
μιανέ, ἐσὺ ποῖσον τσιγάρον.

Ὁ καὺμένον ὁ Δαμιανὸν πάντα ἔλθεν
ἅτο :

Τῇ δ'κύλ' τὸν υἱόν, ἐκεῖνος τρώει τὸ

κορίτ' κ' ἐμὲν λέει : Ποῖσον τσιγάρον !

Λεξιλόγιο : ἐφάσεν=εἰτάγισε· κορίτ'
=κατοικάκι· νᾶ=λ.τ. οὔτε.

ΚΟΤΥΩΡΩΝ

Τοῦ ΕΥΚΛ. ΘΡΟΥΜΜΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ τύχη σ' ἔν' . . .

Τῇ δεσκάλ' τῇ Λαζάρ' ὁ Εὐκλείδης,
ὅσταν ἔτονε μικρός, εἶπεν κάποτε τὴν
μάνναν ἄτ' : « Μάννα, ὅσταν εὐρίομαι σὰ
σούζα τὰ στράτας, ἀκούγω κάποτε ἀπ'
ὀπίσ'-ι-μ' ἕναν ψιλὸν λαλίαν : « Εὐκλει-
δη, Εὐκλειδη ! Τερῶ ὀπίσ'-ι-μ' καὶ κα-
νεῖναν 'κ' ἐλέπω ! ντό νὰ ἔν', μάννα ; »
— Ἡ τύχη σ' ἔν', γιάβρουμ, ἡ τύχη σ'
ἔν. Ὅσταν ἀκού'ς ἀοῖκον λαλίαν, ὀπίσ'
ξάι μὴ τερεῖς, σὸν δρόμο σ' δέβα καὶ
πὲ σὸν νοῦ σ' ἀπέσ' : « ἔσὺ κάμ' κ' ἐγὼ
ᾶς τρώγω ».

Λεξιλόγιο : σούζα=λ.τ. suz, ἔρημα,
χωρὶς τὸν παραμικρὸν θόρυβον· ἀοῖκον=
τέτοιον· Εἰμί = καθόλου· κάμ' = δούλευε.

Τῇ Θεοῦ συγγενοὶ εἶμες. . .

Ὁ δέσκαλον ὁ Λάζαρον ἐπίτροπος ἔ-
τον, πολλὰ πὰ ἐκκλησιαστικὸς πάντα εὐ-
ρίουντον ἀπέσ' σὴν Ὑπαπαντήν. Τὸ
μικρὸν τὸ παιδί'ν ἄτ' πὰ ὁ Εὐκλείδης,
ἔπαιζεν μὲ τῇ γειτονίας τὰ μωρὰ, ἔρ-
χουντον ὁ λόγος, καὶ κάποτε ἔλεγεν ἅτα.
« Ἐγὼ σὴν κόλασιν 'κὶ πάγω· ἐμεῖς τῇ
Θεοῦ συγγενοὶ εἶμες ».

Κάεσαι . . .

Σὰ παλαιὰ τὰ χρόνα σὴν Ὀρτοῦν οἱ
τρανοὶ ἐφέρ'ναν τὰ χρυσὰ τὰ λίρας καὶ
ἐμέτρναν ἅτα τὸ βράδον σ' ὀσπὴτ'. Ἐ-
μεῖς πὰ οἱ μικροὶ ἐπλωνάμε τὰ χερόπα
μουν γιὰ νὰ μαλάζουμε τὰ λίρας. « Μή,
μή, κάεσαι, μὴ σουμῶντς τὸ χέρι σ' », ἔ-
λεγανε μας. Ἐμεῖς πὰ—μωρὰ πού για ;
—ἐπίστευαμ' ἄτ'ς καὶ ἐπαίρναμε ὀπίσ'
τὰ χέρρα μουν.

Λεξιλόγιο : μαλάζουμε=πιάνομε, ψαύ-
ομε· μωρὰ πού για ;=σὰν μωρὰ πὺν εἶ-
μαστιαν.

ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Συλλογή του Ξένου Ξενίτα διαφωνημένη από τον
καθηγητή της Βυζαντινής Μουσικής κ. Σ. Καρύ

Ἦχος λ̣̣̣ Πα Ρυθμὸς θσημος. Χρόνος μέτριος γοργός. (1)

(Ἀπόδοση ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΝΙΔΗ)

Και·ν·ο Για · νε ε ες ο ο Μο ο νο ο για νε έ ες
Κι'ο ο μα α α α να χον ο Για α νε ε ες Καν ο
Για α αν νες ε πε πρ νι ξε ε εν Και σο
ο ο πε γαδ ε ε ε πη γε ε εν (ἦ γ̣̣̣ α̣̣̣
Κα.
αι σο ο ο ο πε γαδ ε πη η γε ε εν

Ἦχος γ̣̣̣ Γα ϕ. Ρυθμὸς θσημος. Χρόνος μέτριος γοργός. (2)

(Ἀπόδοση ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΝΙΔΗ)

Ο ο ου ου ου ου ρα νο ον ε ε ρα α α α γ
σε εν και προ ο οσ μοι ρα γαν τα α στρα α κι'ασ
σου ου ου ρα νου το ρα α α α γι σμαν λι θα α
α αρ ε πε κρε μα α εν

(1) Τραγοῦδι Ἀκριτικό. Συνέχεια βλέπε στὸ «Ἀρχεῖον Πόντου», Τ. Α' σελ. 83.

(2) Παλαιὸ τραβοῦδι. Συνέχεια βλέπε στὰ «Ποντιακά Φύλλα», Τεύχ. 21, σ. 388.

[Λάβαμε καὶ δημοσιεύομε τὰ παρακάτω γράμματα].

1.

Ξενίτα μ'! Γουρπάν σα Κουλάκα σ'!
'Ατὸ τὸ μωρὸν τῇ Τσιρκίν', πολλὰ
δκύλ' κουτάβ' ἐξέβεν. Ἐσάρεψανε με τὰ
τραγωδίας αὐτ'. Εἶπα— «Γέρος-γέρος, ἄς
παίρω κ' ἐγὼ τὴν λύραν σὸ ἔερ'. Κανεῖς
κὶ θὰ γελᾷ με, ἂν 'κ' ἐπορῶ νὰ πενζε-
τιρεύω τὴν γαϊτάν' σ' αἰτουνοῦ».

Δὸς αὐτὸν αὐτοῦτα τὰ χαρτία.

Πολλὰ ἤαιρετίας

Παλαιαῖδα 8/9/45

ΠΑΝΤΕΛΗΣ

2.

Εἶας καὶ ἤαιρετίσματα ἀπ' ἐμὲν τὸν
Παντελῆν σ' ἐσὲν τ' Ἀβράμ' τὸν παιδὰν
τὸν Λίαν.

Ἐπῆρα τὸν «Τραγωδᾶνον καὶ εὐχα-
ριστέθα ἄσ' σὴν γῆν σὸν οὐρανόν. Νέ-
ζῃς καὶ νὰ χαίρεσαι.

Νέπε! Ἐσὺ πολλὰ ἀφωρισμένον μα-
ρὸν ἐξέβες. Μέρ' ἡῦρες αὐτὰ τὰ ἔμορφα
τὰ λόγα κ' ἐγραψες αὐτὰ; Ἐλίγωσας μὴ!
Λελεύω σε, Λία! Γράψον κι' ἄλλα. Ἐ-
γραψα κ' ἐγὼ δύο σειράς. Μὴ κατηγο-
ρεῖς με! Ἀτόσον ἐπόρσεα κ' ἐγραψα.
'Απ' ἐσὲν ἀναμένω νὰ γράφ'ς κι' ἄλλο
πολλά. Μ' ὀκνηῇς!

'Κ' ἐξέρω σε, βαϊρούχ', ἄμαν σάγκ' αὐτὰ
ἐντάμαν ἔπαμε νερὸν σὴ Σταυρί' τὰ περὶ-
χάρᾳ.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ

Τῇ Λία τῇ δεσκάλ' ὁ γυιὸν ἄσ' σὴν Ἀδισκην

3.

Σὸν τραγωδᾶνον

τὸν Σταυρέτεν τῇ Τσιρκίν' τὸν Λίαν.

Νὰ σάν' τὴν μάνναν ποὶ γεννᾷ τὰ τράντα χρόνα μίαν,
κ' ἐφτάει υἱὸν τραντέλλενον ἀδούχ' καὶ τραγωδᾶνον!
'Εφτάγει γυιὸν ἀρχοντοπαίδ', ραχοπιδεβγαγμένον·
ἡ λύρα τ' ἐν' κοκκύμελον, τὸ τοξάρ'ν αὐτ' ἐλαίαν,
τὰ χεῖλα τ' εἰν' ἐπίχλωμα, κ' ἡ κάρδα τ' καφουρίζει...
Σύρ' τὸ τοξάρ'ν αὐτ' κ' ἐγνεφίζ' τ' ἄεν Παύλ' τὰ ραχία,
τ' ὀρμία καὶ τ' ὀρμόχειλα, τ' ὀρμάνᾳ καὶ σελένᾳ,
τὰ κάστρα τὰ χιλόργυια, καὶ τὰ παρχαρομύτᾳ,
ὄθεν τὰ μάραντα ἀθθοῦν, τ' ἀθθα καὶ μανουδάκᾳ,
ὄθεν ποτάμᾳ ἀντιβοοῦν, νερὰ δορδοταρίζ'νε,
ὄθεν πουλάᾳ πετούμενα γλυκέα κελαῖδοῦνε.

Σύρ' τὸ τοξάρ' καὶ Ἀε-Σέρτς λιγοῦται κι' ἀπομένει·
ἡ Ζύγανα καὶ τὸ Κουλάτ' καὶ Ἀε-Ζαχαρέας,
αὐτοὶν οἱ μαῦροι κι' ἄχαροι καὶ ἀροθυμαγμένοι,
θαδεύ'νε καὶ ἀκοῦν αὐτὸν, θαδεύ'νε καὶ τεροῦνε:

— Πόθεν αὐτοῦτο ἡ φωνή, αὐτὸ ἡ μελωδία;

τίνος τὸ τοξαρίαμαν καὶ τίνος ἐν' ἡ λίρα;

καὶ τίνος εἶναι τ' ἄρματα, αὐτὰ τ' ἀντιβοοῦνε:

— Ὁ τραγωδᾶνον ἐρᾷται! ὁ τραγωδᾶνον πάγει!

Τῇ τραγωδᾶν' εἰν' τ' ἄρματα, τὸ σείζ'νε τὰ ραχία.

Τῇ τραγωδᾶν' ἐν' τὸ τοξάρ', τὸ κλαινίζ' τὰ πουλία.

Τῇ τραγωδᾶν' ἐν' ἡ λαλᾷ, τὸ βουίζ' σὰ ραχία.

'Εβγάτ' ἐσεῖς ἀποθαμέν', ἐβγάτε ἄσ' σὸν τάφον!
τὸν κόσμον ποὶ 'κ' ἐχάρετε, 'κ' ἐπήρετε μουράτᾳ!
Μαννάδες ποὶ ἐχάσετε τ' ἄχαρα τὰ παιδία,
ἀδελφᾳ καὶ καλάδελαφᾳ κι' οὐλον ἡ γειτονία!

Ἰερῶδες ποὶ 'Ῥ' ἐχάρετε τὸν ψεύτικον τὸν κόσμον,
κ' ἐπήγετε ἄμουρατσούζ' καὶ καταφρονεμένοι!

Κ' ἐσεῖς μικροὶ παιδόπουλα, παραδεισί' πουλόπα,
'Ελᾶτε οὐλ' σὸν 'Αε-Σέρ, σὸν 'Αε-Ζαχαρέαν
καὶ σ' 'Αε Κώστα τὴν κορφήν, ἅπ' σὸν 'Αεν-Παῦλον
'Ελᾶτε ν' ἀνταμούστουνε σὸ χάλκενον τ' ἁλῶνι.
Τὸν ἥλον στέν' ἅτ' ὁ λινάρ' τὸν φέγγον παρασιτάτεν,
καὶ τ' ἄστρον, τὸ ἐξίστρον καὶ λαλειτὴν θ' ἐβγάλω.
'Ελᾶτε, λαμπροφορεμέν', χρυσοαναλλαγμένοι.
Κάθαν πόδαν καὶ θύμηρα, πόδαν καὶ τ' οὐτοῦγᾶδας,
τριγύλ'-τριγύλ' τὰ μάραντα καὶ Πάναγίας δάκρυα.

'Εχεῖ ποπᾶς μὴ λειτουργᾶ καὶ δᾶκος μὴ θυμάζη!
ψαλιάδες καὶ δᾶκόπουλα, κι ἅτ' μὴ παρασιτέκ'νε.
Χρόνα ἐγέντον κλαίγομε, γαίματ' καὶ φαρμάκ'·
ἔεν'οι, σὰ ξένα κ' ἔρημα βαρβαροθυμαγμένοι.
Κανείντανε τὰ κλάμματα καὶ τὰ μοιρολογίας!
'Ελᾶτε, ἐμπᾶτε σὸν χορόν, ἐμπᾶτε νὰ χορεύωμ'.
Θὰ στένωμε ἕναν χορόν, τὸ 'Ῥ' εἶδεν οἰκουμένην:
Θὰ χορεύ'νε οἱ ζωντανοὶ κι ἅτ' οἱ ἀποθαμένοι!

'Ορμᾶνα, γαλενίστ' ἐσεῖς· ποτάμα μὴ βοᾶτε
Χαρδιώτ' καὶ Δαφνοπόταμε, ὀλίγον τουρουλές'τε.
Κ' ἐσεῖς πουλά πετούμενα, πιλπίλα, μαυροπούλα,
ἅτ'ιέ, σὰ λίβα ποὶ πετᾶς, καὶ τ' ὄρα, Ἰελιδόνα,
περδίκας καὶ ἀπλοθύμισα, καὶ φάσσας φοβερίζ'κα,
σταθέστε, μὴ λαΐσκουσιν, σταθέστε, ἀφουκρουθέστε.
'Ας ἔρται μὲ τὴν λύραν ἅτ' ἅτ'ος ὁ τραγωδᾶνον,
ἅς τραγωδῇ κι ἀντιδονοῦν παρχάρ' καὶ λειβάδα.
'Ας τραγωδῇ τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλον, τὸν φεγγάρην,
ἅς τραγωδῇ τὴν θάλασσαν, κι' οὐλά τὰ θαλασσάκρυα,
καὶ τὰ παρχάρ' τ' ἄχαρ' καὶ τὰ νερά τὰ κρύα,
τὰ χλοῖσμένα τὰ βουνά, τὰ ξεραλοῦς τ' ἀχλόγα.
'Ας τραγωδῇ τοὺς Ἑλλενους, τοὶ χιλαρματωμένους,
καὶ τὸ κοντάρ' τ' ἑλληνικόν, τὸ κοσμοξακουσμένον,
τὸν Πόρφυραν καὶ τὸν Γαβρᾶν, ἀνίκετον Ἀκρίταν,
τὸν Γιάννεν καὶ τὸν Μάραντον, τὸν φοβερόν Ξαντίνον,
τὸν δίκοντον τὸν Θόδωρον, τῇ Δεσποινῇ τ' ἁρόπα,
Τραπεζουνταίοις καὶ τοῖ Κανέτ'ς, Σαντέτ'ς καὶ Ματσουκάτας.

Τραγῶδ', ρίζα μ', ὁσήμερον, πουρνά, τᾶλλ' τὴν ἡμέραν,
Εἶνας Θεὸς ἔξερ' ἅτ'ο ἐμεῖς πόσον θὰ ζοῦμε!...
Τραγῶδ', ἁρνί μ', τραγῶδ', πουλί μ', νιό-εἶχαμ' καὶ νι' ἐχάσαμ'.
σὴν στερεὰν τὸ ἔστρεκαμ' καὶ σὸν κρεμόν τ' ἐρούξαμ'!...

Ζωή και Κίνηση

Προκήρυξη διαγωνισμού.

Στόν τελευταίο έπικό άγώνα του Έθνους στό Έπειρωτικό βουνά, και στην Άλβανία, στό όχυρά της Μακεδονίας και στην Θράκη, έχει διακριθεί ιδιαίτερα τό Ποντιακό στοιχείο.

Έχει διακριθεί στις γραμμές του μετώπου αλλά και στό μετόπισθεν. Δημιούργησε θρύλους έπικούς και θρύλους φιλοξενίας. Όλη ή Έλλάδα γέμισε άνέκδοτα άπό τη θαυμαστή αυτή συμπεριφορά των Ποντίων.

Μέ τό σκοπό νά περισωθούν τά άνέκδοτα αυτά και γενικά ή προσφορά των Ποντίων στους άγώνες εκείνους,

ΠΡΟΚΗΡΥΣΣΟΜΕ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ

για την καλύτερη και πλουσιότερη συλλογή. Έπαθλο δραχμές 30 000.

Άθλοθέτης ό κ. Θεοφ. Κ. Θεοφύλακτος.

Όσοι πρόκειται νά λάβουν μέρος στό διαγωνισμό μπορούν νά έχουν υπόψει τους και τό σημειώμά μας μέ τόν τίτλο: «Γιά την ιστορία μας», τό δημοσιευμένο στό 10ο τεύχος μας, σελ. 239.

Προσθέτομε έδω και τά τυχόν τραγούδια που έβγαλαν για κάθε περίπτωση και ιδιαίτερα εκείνα που τά συνοδεύουν μέ καινούργιους Ποντιακούς σκοπούς.

Οί συλλογές πρέπει νά περιέλθουν στη Διεύθυνση των «Χρονικών του Πόντου» τό άργότερο ως τό τέλος Άπριλίου 1946.

Γιά την ένίσχυση του περιοδικού μας.

Έκτός άπό τό παρσπάνω άθλοθέτημά του ό κ. Θ. Κ. Θεοφύλακτος μάς έστειλε και άλλες 10.000 δραχμές για ένίσχυση του περιοδικού μας. Θερμά τόν εύχαριστούμε για τό ενδιαφέρον του, που ξέρει πάντα πρωτοποριακά νά έκδηλώνεται και μέ πνευματική και μέ υλική ένίσχυση σέ κάθε ζήτημα και προσπάθεια που άφορά την Ποντιακή ολότητα.

Ή καλλιέργεια της φουντουκιᾶς.⁽¹⁾

Οί σημερινές έπισιτιστικές συνθήκες της χώρας μας άναδεικνύουν την έξαιρετική σημασία μερικών προϊόντων μας, που στό παρελθόν δέν είχαμε προφθάσει νά τά έκτιμήσουμε όσο πρέπει. Και περισσότερο άπό άλλα, έπίσης πολύτιμα, των φουντουκιών.

Ή καλλιέργεια της ήμερης φουντουκιᾶς έχει άπόδοση που ξεπερνάει κατά πολύ την άπόδοση όλων γενικώς των άλλων γεωργι-

κών προϊόντων, όπως θά έκθέσουμε παρακάτω.

Πιστεύομε άκράδαντα, πως μία σοβαρή προσπάθεια για την έντατική καλλιέργεια των ειδους αυτού, θ' άποτελέσει σωστή έθνικη πράξη, γιατί θά τό άναδείξει άσφαλώς ως τό πιο πλουτοπαραγωγικό και περιζήτητο άπό την ξένη άγορά εύγενές προϊόν της χώρας μας, σέ τρόπο που σοβαρά νά συντελέσει άκόμα και στην ίσοσκέλιση του πάντα παθητικού έλλαιόματός μας ίσοζυγίου.

Πώς μεταφυτεύτηκε στην Έλλάδα

Ένδιαφέρει νομίζω πριν νά προχωρήσουμε στό στατιστικά δεδομένα, ν' άναφέρουμε τό ιστορικό για τη μεταφύτευση στην Έλλάδα αυτή πολύτιμου αυτού προϊόντος. Ή πρώτη προσπάθεια έγινε τό Δεκέμβριο του 1927, όταν ό Πόντιος Ήλίας Κ. Άθανασιάδης παράγγειλε άπό τό Σοχούμ, όπου έμνε ο πατέρας του Κωνσταντίνος Άθανασιάδης, 5000 φυτά. Ή παραγγελία αυτή αύξήθηκε άμέσως σέ 100.000 φυτά, ύστερα άπό μία συνάντηση και συνεννόηση του Ήλία Άθανασιάδη, μέ τόν τότε Γενικό Διευθυντή της Έπιτροπής Άποκαταστάσεως Προσφύγων στη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας Καριμάνο.

Τά φυτά αυτά έφθασαν στη Θεσσαλονίκη στις 27 Φεβρουαρίου του 1928. Άπό αυτά 3000 φυτά παράλαβε ό Ήλίας Άθανασιάδης και φύτεψε 1500 στό κτήμα του σ' Άλάνια, έπαρχίας Κατερίνης, όπου εύδοκίμησαν όλα. Τά υπόλοιπα 1500 τά είχε διαθέσει στό Μακρύγιολο Κατερίνης, όπου επίσης εύδοκίμησαν ικανοποιητικά.

Τά άλλα 97.000 φυτά δυστυχώς κατωστράφηκαν, γιατί δέ μεταφυτεύτηκαν στόν καιρό τους. Τό επόμενο έτος έγινε και νέα παραγγελία στό Σοχούμ. Στό άναμεταξύ όμως άπαγορεύτηκε κι άπό κει ή έξωγωγή. ⁽²⁾ Μετά τρία έτη, τά φυτά του Άθανασιάδη άρχισαν νά βγαίνουν παραφυάδες, τις οποίες ή Άγροτική Τράπεζα διάθεσε σέ γεωργούς που είχαν υποβάλλει σχετικές αίτήσεις. Έτσι κάθε χρόνο μέ τις παραφυάδες διαδινόταν κι άπλωνόταν ή φουντουκοκαλλιέργεια σέ σημεία που νά μπορεί νά λεχτεί πως έχομε ήδη αρκετές έκτάσεις φουντουκιᾶς ήμερης μέ τις οποίες μπορεί νά γίνει επέκταση σέ πολύ μεγαλύτερες.

Σήμερα υπάρχουν ήμερες φουντουκιᾶς στην περιοχή Κατερίνης (Σφενδάμη, Καταχά, Σιβαστή, Μακρύγιολο, Άλώνια), Σιδηροκάστρου, Σερρών, Δράμας, Καβάλλας, Ξάνθης, Κομοτινής, Άλεξανδρούπολης, Γουμένιστας, Βαρροίας, Κοζάνης, Καστοριάς, κι άλλου.

Στην Κοζάνη υπάρχει φυτώριο της έμελης Γεωργικής Ύπηρεσίας που προμηθεύτηκε τό

(1) Δημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Τό Βήμα του Άγρότου» της 8/1/42 (Άρ. Φύλ. 6). Κρίναμε σκόπιμο νά δημοσιέψουμε κ' έδω για τό γενικόνερο Ποντιακό ενδιαφέρον που παρουσιάζει τό ζήτημα. Και πλησιάζει τώρα ή έποχή (Νοέμβριο και Φεβρουάριο), που γίνεται τό φύτεμα της φουντουκιᾶς.

(2) Ή παραγγελία έγινε στη Ρωσία διότι τότε έποχή εκείνη δέν είχαν άκόμη έγκαίνισθεί σχέσεις φιλίας μέ την Τουρκία, ή οποία άπαγόρευε την έξαγωγή.

φυτά από τὸν Ἀθανασιάδην. Ἐπίσης ἡ Ἀγορο-
πώλη Τράπεζα ἀγοράζει κάθε χρόνο δεκάδες
καλλιάδες φυτά ἡμερὰ φουντουκιάς καὶ τὰ δια-
τίθει σιτοῦς γεωργοῦς πού ζητοῦν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ποντίους στὰ τελευταῖα
χρόνια ἀρχισαν νὰ καταγίνονται στὴν φουν-
τουκοκαλλιέργεια καὶ ἄλλομερίτες πρόσφυγες
καὶ γηγενεῖς.

Στατιστικά δεδομένα.

Οἱ γεωργοὶ ξέρουν καλύτερα ἀπὸ μᾶς τὴν
ἀπόδοση κατὰ στρέμμα ἀπὸ κάθε εἶδος πού
καλλιεργοῦν. Ὡστόσο νομίζομε πὼς δὲ θὰ
πείσωμε καὶ πολὺ ἔξω, ἂν μ' ἔνα μέσον ὄρο
ὑπολογίσωμε πὼς ὁ γεωργὸς ἐπαιρνε προπο-
λεμικῶς :

— Ἀπὸ σιτάρι κατὰ στρέμμα ἀκαθάρ. δρχ. 800
— Ἀπὸ φασόλια > > > 750
— Ἀπὸ ρεβύθια > > > 500
— Ἀπὸ καπνὸ > > > 2500—
3000 δρχ.

— Ἀπὸ βαμβάκι κατὰ στρέμμα ἀκαθάριστες
1600 δρχ., καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὡς ἰδοῦμε τώρα καὶ τί ἐπαιρνε ἀπὸ τὴν
φουντουκοκαλλιέργεια :

Κάθε στρέμμα ἀποδίνει κατὰ μέσον ὄρο 150
φ. φουντούκι. Ἡ προπολεμικὴ τιμὴ ἦταν 25
δρχ. δηλ. $150 \times 25 = 3,750$ δρχ. κατὰ στρέμ.
Κοντὶ σ' αὐτὰ πρέπει νὰ ὑπολογίσωμε πὼς
μπορεῖ νὰ βγάλει κανεὶς κατὰ μέσον ὄρο ἀπὸ
ἓνα στρέμμα 500 φυτὰ (παραφυάδες). Ἡ προ-
πολεμικὴ τους τιμὴ ἦταν 1.50 δρχ. τὸ κομ-
μάτι. Ἐτσι μᾶς κάνουν $500 \times 1.50 = 750$ δρχ.
Δηλαδή τὸ ὅλον: $3750 + 750 = 4500$ δρχ. κατὰ
στρέμμα.

Ἐὰν αὐτὰ χωρὶς τοὺς κόπους καὶ τὰ μέσα
ποῦ χρειάζονται γιὰ τίς ἄλλες καλλιέργειες.

Εἶν' ἀλήθεια πὼς τὰ πρῶτα 5—6 χρόνια δὲ
θᾶχει ἐσοδεῖα ἡ φουντουκιά, ὥσπου νὰ μεγα-
λώσουν τὰ φυτὰ. Ὅμως μπορεῖ ὁ γεωργὸς νὰ
σπεύρει στὸ ἴδιο χωράφι ἄλλα εἶδη ἐνόσω τὰ
φυτὰ θὰ εἶναι μικρά. Κι ὅταν μεγαλώσουν ἡ-
κόμα, πάλι μπορεῖ νὰ ἐκμεταλλεῖται γιὰ ἄλλες
καλλιέργειες τὰ διάκενα.

Ἡ ἀπόδοση σὲ ψίχα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν
φουντουκιῶν κατὰ μέσον ὄρο εἶναι 8500 ἐνῶ
τῆς ἀγρίας ἢ ἡμιἀγρίας τῶν περιοχῶν Ἀγίου
Ὁρους καὶ Ἀγιάς μόλις φτάνει τὰ 20—2500
μὲ γεύση καὶ περ.σχόμενο σὲ λιπαρὰς οὐσίας
κατὰ πολὺ κατώτερες.

Ἀξίζει σιὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ τονιστεῖ καὶ
ταῦτο: Ὁ γνωστὸς στὴν παγκόσμια ἀγορὰ
Ποντιακὸς ἐμπορικὸς Οἶκος Σηρῶν καρπῶν
στὸ Ἀμβούργο τοῦ Πισάνη στὸν ὁποῖον ἔχον
ἀποσταλεῖ φουντούκια τοῦ κτήματος Ἀθανα-
δῆ, ἔχει ἀπαφανθεῖ κατόπιν δοκιμῶν ὅτι εἶναι
ἀνώτερα τῶν φουντουκιῶν ἄλλων Κρατῶν
(Τουρκίας, Ἰταλίας, Ἰσπανίας κλπ.) καὶ προσ-
φέρθηκε νὰ διαθέσει 10000 περισσότερα ἀπὸ
κάθε ἄλλη προσφορά, γιὰ τὴν ἀγορὰ τῶν
φουντουκιῶν τῆς Ἑλλάδος γιὰ μιὰ πενηντα-
εῖα καὶ γιὰ ὁποιαδήποτε ποσότητα.

Ἀπὸ τὰ λίγα οὐτὰ πού ἀνοφέραμε, νομίζω
πὼς εὐκολὰ βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπι-
βάλλεται νὰ ὁργανωθεῖ σωστὴ σταυροφορία,
γιὰ τὴν ὅσο γίνεται πρὸ ἐντατικῆ καὶ σὲ με-
γαλύτερο βαθμὸ ἐπέκταση τῆς φουντουκοκαλ-
λιέργειας, πού τόσο σοβαρὰ κλονεῖ κτήματα
παρουσιάζει καὶ γιὰ τοὺς ἀγρότες μας καὶ γιὰ
τὸ Κράτος (*).

Ξ. ΣΕΝΙΤΑΣ

(*) Βλέπε καὶ Θ. μ. Ν. Πατσιάδης, Τὸ λευκο-
κάρι, «Ποντιακὰ Φύλλα», τεύχος 43, σ. 36.

Τυπογραφικὲς ἀβλεψίαι στὸ 13ο τεύχος.

(Σημειώνομε μόνον ὅσες ἀλλοιώνουν τὴν ἔννοια)

Σελ. 296	στήλη 1η,	στίχ. 13	ἀντὶ Κοτυώρων.	γράφ. Κοτυώων ; (μ' ἐρωτηματικό)
> 296	>	2η,	> 29	> Κασαπάντ' > Ἰαδᾶπάντ'
> 297	>	2η,	>	τελευταῖος ἀντὶ Λογγινίδης > Λογγινίδης
> 297	>	1η,	> 33 καὶ 34.	Νὰ διαγραφεῖ ἡ φράση : στερημένον ἀπὸ ἐφέδια οἰκονομικά.
> 297	>	1η,	> 55 καὶ 56	ἀντὶ ἀπαιτήσεις τους γράφ. ἀπαιτήσεις της.
> 297	>	1η,	> 63	> καὶ ἐντόπιοι > καὶ ἰδιῶτες ἐντόπιοι.
> 299	>	1η,	> 2	> βάλω χρυσᾶ > βάλω τὰ χρυσᾶ.
> 311	>	1η,	> 26	> ἐλαπόδογ > ἐλαδόπον.
> 313	στίχ. 20,	ἀντὶ παρχαροτόπα		> παρχαροτόπα

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΝΗΝΟΙ,,

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν θέλομεν συγκαλέσει, συμφώνως τῷ Καταστατικῷ, Γεν. Συνέλευσιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου μας, εἰς τὴν ὁποῖαν διακρίσιμα συμμετοχῆς θὰ ἔχωσιν, ὡς ὀρίζει τὸ Καταστατικόν, μόνον τὰ ταμειακῶς ἐν τάξει μέλη.

Πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου μας λάβωσι μέρος εἰς τὴν συγκαληθισομένην Γεν. Συνέλευσιν καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ μας, ὅπως μὴ ἐγερθῇ κανένα παράπονον ἐκ μερῶς τῶν μελῶν διὰ τὴν μὴ ἐνημέρωσίν

των ἐγκαίρως μὲ τὰς ἑναντι τοῦ Συλλόγου ὁφειλομένας συνδρομὰς των, ἀπεφασίσαμεν νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν μελῶν μας τὰς ὑποχρεώσεις των, διὰ νὰ δυνηθῶσιν, ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξακολουθήσωσι νὰ ἀποτελῶσι μέλη τοῦ Συλλόγου μας νὰ τακτοποιηθῶσι ταμειακῶς καταβάλλοντες εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Συλλόγου μας τὰς καθυσταρουμένας συνδρομὰς των.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς
Ὁ Πρόεδρος Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Ι. Περβανίδης Γ. Ἀλεξανδρίδης

ΠΕΝΘΗ

Ἀγγέλθηκε ἀπὸ τὴ Βέρροια ὁ ξαφνικὸς θάνατος, ἀπὸ τυχαῖο θυσιόχημα, τοῦ συμπατριώτη μας δικηγόρου καὶ πολιτευτῆ Ἀβραάμ Γρηγοριάδη Ὁ βίος του ὅλος ἀναλώθηκε εἰς τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν κοινῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν Ποντίων. Ὁ Σύλλογός μας «Ἀργοναῦται-Κομνηνοί» ἀκφράζει θερμὰ συλληπητήρια

στὴν οἰκογένειαν του. Τὰ «Χ. τ. Π.» συμμερίζονται τὸ πένθος.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

«Τὰ πεπραγμένα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μυτιλήνης κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Γερμανοκρατίας 1940—44». Ἐν Μυτιλήνῃ 1945. Σελ. 68.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Γὰ χειρόγραφον ποὺ μᾶς στέλνονται, εἴτε δημοσιεύονται εἴτε ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται)

Εὐξείνων Λέσχην. Θεσ/νικὴν. Λάβαμε ἐπιταγὴν σὰς δραχ. 17.500 καὶ πιστώσαμε τὸ λογαριασμὸν σὰς. Εὐχαριστοῦμε θερμὰ.

Π. Μελανοφρύδην. Πιολεματὰ. Λάβαμε δραχ. 7.500 γιὰ 50 ἀντίτυπα τοῦ 11|12 τεύχους. Σὰς εὐχαριστοῦμε.

Χαρ. Ἑρμέπουλον. Βέρροϊαν. Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Πήραμε ἐπιταγὴν σὰς δραχ. 4.500 καὶ πιστώσαμε τὸ λογαριασμὸν σας Ἡ προθυμία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον σας μᾶς ἐνθαρρύνουν εἰς τὴν δύνανται προσκομίσαι μᾶς.

Σ. Ἐσπιελίδην. Γιαννιτσά. Ἐπιταγὴν σας 1500 δραχ. ἐλήφθη. Σὰς εὐχαριστοῦμε καὶ γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια καὶ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας.

Χρ. Περδικόπουλον. Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ἀγάπην σας εἰς τὸ περιοδικὸν μας. Ὁ ἐνθουσιασμὸς σας μᾶς συγκινεῖ. Λάβαμε ἐπιταγὴν σας δραχ. 4000 γιὰ 40 ἀντίτυπα τοῦ 13ου τεύχους.

Κ. Τριανταφύλλου. Πάτρας. Λάβαμε τὸ ἀντίτυπο τῶν 20 ἀντιτ. τοῦ 11|12 καὶ 13ου τεύχους. Σὰς εὐχαριστοῦμε πολὺ.

Βασ. Ζυμαρίδην. Ταμπούρια. Λάβαμε ἀπὸ τὸν κ. Θ. Τσιλιγγίρη 1200 δραχμὰς ποὺ μᾶς στείλατε καὶ σὰς ἐγγράψαμε συνδρομητὴν γιὰ τὸ δεύτερον ἔτος. Σὰς εὐχαριστοῦμε.

Θ. Παπαθεοδωρίδην. Σάνθην. Σὰς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια καὶ γιὰ τὴν ἀγάπην σας εἰς τὸ περιοδικὸν μας.

"ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ,,

Α' ΤΟΜΟΣ

ΤΕΥΧΗ 1—12

ΔΡΑΧ. 3000

Με λύπη μας ἀναγκαζόμαστε νὰ αὐξήσωμε
τὴν τιμὴ τοῦ περιοδικοῦ σὲ δραχμὲς 150, γιὰτὶ
τὰ τυπογραφικὰ ἔχουν αὐξηθεῖ περισσότερο
ἀπὸ 100 ο). Τὴν τιμὴ αὐτὴ τὴν παρακολου-
θοῦν καὶ τὰ λοιπὰ τεύχη τοῦ Β' ἔτους.

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 150

ΕΚΔΟΤΙΚΑΙ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ

ΟΔΟΣ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛΕΦ. 29.193